

Republika e Kosovës
Republika Kosova - Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government

Ministria e Tregtisë dhe Industrisë / Ministarstvo Trgovine i Industrije /
Ministry of Trade and Industry

Departman industrije – Odsek za industrijske politike

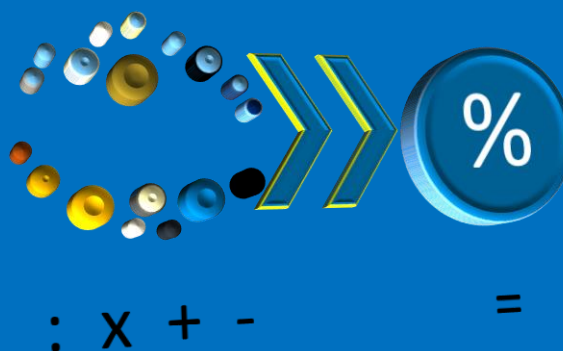
IZVEŠTAJ

SKETOR C

PRERAĐIVAČKA

INDUSTRIJA

2018

Novembar, 2019.

SADRŽAJ

Spisak skraćenica.....	3
Spisak tabela.....	4
Spisak slika.....	6
Uvod.....	7
Metodologija.....	8
PRVI DEO	
OPŠTI PODACI	
1 Makroekonomska analiza za sektor proizvodnje.....	9
1.1 Bruto domaći proizvod.....	10
1.2 Direktne strane investicije prema ekonomskoj aktivnosti.....	11
1.3 Direktne strane investicije prema državi.....	12
1.4 Finansijsko tržište.....	14
1.5 Radna snaga.....	14
DRUGI DEO	
SEKTORSKA ANALIZA - SEKTOR C	
1 Broj zaposlenih, preduzeća i godišnji promet.....	16
2 Izvoz i uvoz sa zemljama EU-a, CEFTA-e, EFTA-e i drugim zemljama, za sektor – C (Prerađivačka industrija).....	19
2.1 Izvoz i uvoz sa zemljama EU-a	22
2.2 Izvoz i uvoz sa zemljama CEFTAa.....	25
2.3 Izvoz i uvoz sa zemljama EFTAa.....	28
2.4 Izvoz i Uvoz sa drugim zemljama.....	30
3 Tekstilna proizvodnja	33
3.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru tekstilne proizvodnje.....	34
3.2 Izvoz i uvoz u podsektoru tekstilne proizvodnje	36
4 Proizvodnja odeće	39
4.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru odeće	40
4.2 Izvoz i uvoz u podsektoru odeće	41
5 Proizvodnja kože i proizvodi od kože	44
5.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru kože i kožnih proizvoda.....	45

5.2	Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnju kože i proizvoda od kože	46
6	Proizvodnja drveta i proizvoda od drveta i plutem osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i protkanih-prepletenih materijala	48
6.1	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru proizvodnje drveta i proizvoda od drveta.....	49
6.2	Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnje drveta i proizvoda od drveta	50
7	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	54
7.1	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru proizvodnje papira i proizvoda od papira.....	55
7.2	Izvozi i uvozi u podsektoru papira i proizvoda od papira	56
8	Proizvodnja hemijskih proizvoda.....	60
8.1	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda.....	61
8.2	Izvozi i uvozi u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda.....	63
9	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike.....	66
9.1	Broj preduzeća, zaposlenost i promet u podsektoru proizvodnje proizvoda od gume i plastike.....	67
9.2	Izvozi i uvozi u podsektoru proizvodnje proizvoda od gume i plastike	68
10	Proizvodnja metala.....	71
10.1	Broj preduzeća, zaposlenost i promet u podsektoru metala	72
10.2	Izvozi i uvozi u podsektoru metala	74
11	Proizvodnja fabrikovanih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	79
11.1	Broj preduzeća, zapošljavanja i promet u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme	81
11.2	Izvozi i uvozi u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme.....	82
12	Proizvodnja nameštaja.....	86
12.1	Broj preduzeća, zapošljavanje i promet u podsektoru nameštaja.....	87
12.2	Izvozi i uvozi u podsektoru nameštaja.....	87
13	Rezume.....	91
14	Zaključci.....	93
15	Reference.....	94

Spisak skraćenica

ASK	-	Agencija za statistiku Kosova
PAK	-	Poreska administracija Kosova
EU	-	Evropska unija
KBK	-	Konsolidovani budžet Kosova
BDP	-	Bruto domaća proizvodnja
CBK	-	Centralna banka Kosova
CEFTA	-	Sporazum o slobodnoj trgovini Centralne Evrope
DI	-	Departman industrije
CK	-	Carina Kosova
OIP	-	Odsek za razvoj industrijskih politika
EFTA	-	Evropsko udruženje slobodne trgovine
DSI	-	Direktne strane investicije
IPC	-	Indeks potrošačkih cena
ICP	-	Indeks cena proizvodnje
DDK	-	Druge depozitarne korporacije
MTI	-	Ministarstvo trgovine i industrije
SSTCE	-	Sporazum o slobodnoj trgovini Centralne Evrope
PGKSD	-	Prosečna godišnja kamatna stopa na depozite

Spisak tabela

Tabela 1	Bruto domaći proizvod prema ekonomskim aktivnostima.....	10
Tabela 2	DSI prema ekonomskom sektoru, 2014 – 2018.....	11
Tabela 3	DSI prema zemlji porekla, 2014 – 2018.....	12
Tabela 4	Efektivna kamatna stopa na kreditima DDK-a.....	14
Tabela 5	Učešće u radnoj snazi 2014-2018.....	15
Tabela 6	Stopa nezaposlenosti 2014 – 2018.....	15
Tabela 7	Sektor C, numri i ndërmarrjeve, të punësuarve dhe qarkullimi.....	17
Tabela 8	Sektor C, izvoz i uvoz sa zemljama EU-a, CEFTA-a, EFTA-a i drugim zemljama....	20
Tabela 9	Sektor C, izvoz i uvoz sa zemljama EU-a.....	22
Tabela 10	Sektor C, izvoz i uvoz sa zemljama CEFTA-a.....	25
Tabela 11	Sektor C, izvoz i uvoz sa zemljama EFTA-a	28
Tabela 12	Sektor C, izvoz i uvoz sa drugim zemljama	30
Tabela 13	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru tekstila	34
Tabela 14	Izvoz i uvoz u podsektoru tekstilne proizvodnje	36
Tabela 15	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru odeće	40
Tabela 16	Izvoz i uvoz u podsektoru odeće	42
Tabela 17	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru kože	45
Tabela 18	Izvoz i uvoz u podsektoru kože	46
Tabela 19	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru drveta	49
Tabela 20	Izvoz i uvoz u drvnom sektoru	51
Tabela 21	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru papira	55
Tabela 22	Izvoz i uvoz u podsektoru papira	57
Tabela 23	Broj preduzeća, zaposlenje i promet u aktivnostima podsektora hemijske industrije..	61

Tabela 24	Izvozi i uvozi u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda.....	63
Tabela 25	Broj preduzeća, zaposlenost i promet u podsektoru proizvodnje od gume i plastike..	67
Tabela 26	Izvoz i uvoz u podsektoru industrije gume i plastike.....	68
Tabela 27	Broj preduzeća, zaposlenosti i prometu u podsektoru proizvodnje metala.....	72
Tabela 28	Izvoz i uvoz u podsektor proizvodnje metala.....	74
Tabela 29	Broj preduzeća, zapošljavanje i promet u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda, osima mašina i opreme.....	80
Tabela 30	Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda.....	82
Tabela 31	Broj preduzeća, zapošljavanje i promet u podsektoru nameštaja.....	87
Tabela 32	Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnja nameštaja.....	88

Spisak slika

Slika 1	Odnos između uvoza i izvoza u podsektoru tekstila	38
Slika 2	Odnos između uvoza i izvoza u podsektoru odeće.....	43
Slika 3	Odnos između uvoza i izvoza u podsektoru kože.....	47
Slika 4	Odnos između uvoza i izvoza u drvnom podsektoru.....	53
Slika 5	Odnos između uvoza i izvoza u podsektoru papira.....	59
Slika 6	Odnos između izvoza i uvoza u sektoru hemijske industrije.....	65
Slika 7	Odnos između izvoza i uvoza u sektoru industrije gume i plastike	70
Slika 8	Odnos između izvoza i uvoza u podsektoru proizvodnje metala.....	77
Slika 9	Izvoz između izvoza i uvoza u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda.....	85
Slika 10	Odnos između izvoza i uvoza u proizvodnju nameštaja.....	90

Uvod

Kosovo je nova država stoga se i suočila sa velikim promenama u svim aspektima u relativno kratkom periodu, kao što je i ekonomija zemlje.

Ranije poluindustrijalizovana i centralizovana ekonomija, danas se transformisala u tržišnu ekonomiju, gde mala i srednja preduzeća (MSP) predstavljaju glavni stub ekonomije, sa oko 99%. Kosovo, iako je jedna od retkih zemalja u regionu koja je doživela solidnu stopu ekonomskog rasta, čak i za vreme svetske finansijske krize, potreban joj je mnogo brži tempo rasta izvoza i investicija u industriju da bi poboljšala životni standard i uravnotežila svoj veliki negativni trgovinski bilans.

Razvoj sektora prerađivačke industrije veoma je važan za ekonomiju zemlje, jer direktno doprinosi povećanju vrednosti proizvodnje u zemlji kao i u povećanju broja zaposlenih različitih profila.

Za detaljan pregled stanja ili trendova razvoja industrije, kreatori industrijskih politika u okviru Ministarstva trgovine i industrije pripremili su godišnji statistički i analitički izveštaj o razvoju industrijskih sektora za 2018. godinu.

Svrha izrade godišnjeg izveštaja je predstavljanje glavnih trendova razvoja ekonomije Kosova za 2016-2018, sa posebnim naglaskom na ključne industrijske grane tokom 2018. godine, ali i uporednu analizu za poslednje dve godine, 2017-2018, kao i trend razvoja u sektorima industrije.

Podaci predstavljeni u ovom izveštaju mogu poslužiti kreatorima politika u procesu ekonomskog razvoja na Kosovu, poslovanjima koja rade (sadašnjih i onih potencijalnih sa privatnog sektora), investitorima, donatorima, istraživačima, akademikima itd. Tačnije, putem ovog Izveštaja, koji pruža jasniji pregled glavnih trendova sa uticajem na industriju zemlje, olakšaće se rad svih relevantnih aktera na izradi efektivnijih razvojnih politika zasnovanih na merljivim pokazateljima.

Pored glavnih pokazatelja sektorskog/industrijskog nivoa (broj preduzeća, zaposlenih, prometa itd.) koji utiču na industrijski razvoj, ovaj izveštaj uključuje i pokazatelje makroekonomskog nivoa, finansijskog tržišta, tržišta rada, zatim pokazatelje investicija kao i spoljnu trgovinu.

Metodologija

Izveštaj je izrađen koristeći istraživačke metode različitih istraživačkih izveštaja, kao i kvantitativne i kvalitativne podatke dobijene od Agencije za statistiku Kosova, Centralne banke Kosova i drugih relevantnih institucija.

Kvantitativni i kvalitativni podaci su obrađeni i analizirani od strane osoblja MTI-a, posebno od strane obrađivača statističkih podataka i kreatora industrijskih politika u Departmanu industrije. Za sve podatke korišćene u Analitičkom izveštaju navedeni su reference ili izvor informacija.

Da bi se pružili tačni podaci predstavljeni u tabelarnim i figurativnim oblicima, korišćene su metode kombinovanja i upoređivanja prikazanih podataka.

Statistički podaci su obrađeni u opštem odeljku za prerađivačku industriju Sektora C, kao i u posebnim odeljcima za podsektore kao što su: tekstil i odeća, koža, drvo, papir, hemijska industrija, proizvodnja gotovih metalnih proizvoda (osim mašina i opreme), plastika i guma, metali i proizvodnja nameštaja. Opis ovih podsektora u ovom izveštaju je poređan prema kodovima, kao što su poređeni u NACRev2.

Podaci za gore navedene podsektore predstavljeni su prema kodovima, od dvocifrenih do šestocifrenih kodova, gde su iz obrađenih statističkih podataka sastavljene detaljne analize za BDP, SDI, broj zaposlenih u industriji, broj preduzeća, vrednost prometa, trendove izvoza i uvoza u prerađivačkoj industriji itd.

Nakon analiza predstavljenih u vezi sa ukupnim podacima i trendovima za prerađivačku industriju na Kosovu, u ovom izveštaju pruženi su i zaključci koji se odnose na prerađivačku industriju na Kosovu.

PRVI DEO

1. MAKROEKONOMSKA ANALIZA ZA SEKTOR PROIZVODNJE

Bruto domaći proizvod (BDP) sa trenutnim cenama u 2018. godini bio je 6,725.9 miliona evra. Realni rast u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu bio je 3.82%, dok je BDP po glavi stanovnika za 2018. godinu bio 3,746 evra¹

Međutim, udeo BDP-a iz sektora proizvodnje (C) za poslednje 3 godine bio je relativno nizak (oko 11% u proseku).

Kosovo je imalo relativno nizak izvoz, u 2018. vrednost izvoza je bila 367,500 miliona €, dok je u 2017. vrednost izvoza bila 378,010 miliona €, što znači smanjenje od 2.8%. U 2018. godini uvoz je zabeležio vrednost od 3,347,007 miliona €, dok je u 2017. godini uvoz bio 3,047,018 miliona €, što ukazuje na povećanje 9.8%².

Odnos između izvoza i uvoza u 2018. godini na osnovu prikazanih podataka trgovinske razmene, pokazuje negativan trgovinski bilans, gdje je pokrivenost uvoza izvozom 11%.

Što se tiče prerađivačke industrije, udeo Sektora C u 2018. godini iznosio je 258,252 miliona €, dok je u 2017. godini bio 251,024 miliona €, izraženo kao procenat izvoza u 2018. godini bilo je povećanje za 2.9%. Uvoz u sektor C u 2018. godini bio je 3,121,766 miliona evra, dok je u 2017. godini uvoz bio 2,813,613 miliona evra, što ukazuje na povećanje od 11%.

Udeo prerađivačke industrije, Sektor C, u ukupnom izvozu u 2018. godini iznosi oko 70.27%, dok je u ukupnom uvozu u 2018. godini oko 93.27%.

Ostali izazovi koji koče ekonomski razvoj Kosova uključuju relativno visoku stopu neformalne ekonomije, nekvalifikovanu radnu snagu, nedostatak pristupa finansijama, niske stope učešća na posao (naročito mladih i žena) i relativno visok nivo pretpostavke korupcije.

¹ <http://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/bruto-produkti-vendor-bpv-2008-2018>

² Statistički godišnjak -2019, Agencija za statistiku Kosova

1.1 Bruto domaći proizvod

Bruto domaći proizvod (BDP) najvažniji je ekonomski pokazatelj nacionalnih računa, koji predstavlja ekonomski učinak zemlje u datom vremenskom periodu. BDP je takođe merilo vrednosti svih proizvoda i usluga proizvedenih u ekonomiji. Stoga je važno da se BDP meri tako da odražava stanje u ekonomiji i njenu dinamiku.

Sektor C – Udeo prerađivačke industrije u BDP je 11.3%.

Kosovska ekonomija je u poslednjoj deceniji imala pozitivnu stopu ekonomskog rasta, uprkos izazovima uzrokovanim od fluktuacija u globalnoj ekonomiji, posebno u evropskoj, i koja je konstantno rasla iznad proseka zapadnog Balkana.

BDP po ekonomskim aktivnostima sa sadašnjim cenama u 2017. godini bio je 6,413,861 miliona €, dok je u 2018. bio 6,725,913 miliona €, gde je odraženo povećanja od 312,052 miliona €. ³

Glavne ekonomske aktivnosti koje su doprinele rastu BDP-a u periodu 2016-2018 bile su: trgovina na veliko i malo, prerađivačka industrija, poljoprivreda, lov, šumarstvo, ribolov, poslovanje nekretninama, kao i javna uprava i zaštita.

Tabela 1. Bruto domaći proizvod prema ekonomskim aktivnostima (u %)

Prema aktivnošću	2016. godina	2017. godina	2018. godina
A Poljoprivreda, lov, šumarstvo i ribolov	10,5	9,1	7,2
B Industrija eksploatacije	2,1	2,3	2,2
C Prerađivačka industrija	11,0	10,9	11,3
D Snabdevanje električnom energijom, gasom	3,5	3,6	3,5
E Snabdevanje vodom	0,7	0,8	0,7
F Građevinarstvo	6,5	8,0	8,7
G Trgovina na veliko i malo; popravka vozila i motocikala	12,3	12,5	13,0
H Transport i skladištenje	3,6	3,7	4,0
I Hoteli i restorani	1,2	1,3	1,3
J Informisanje i komunikacija	1,8	1,8	1,9
K Finansijske aktivnosti i osiguranja	2,9	3,1	3,5
L Poslovanje nekretninama	8,0	7,6	7,4
M Profesionalna, naučna i tehnička aktivnost	1,5	1,5	1,5
N Administrativne i aktivnosti podrške	0,6	0,7	0,7
O Javna uprava i zaštita; obavezno socijalno osiguranje	7,7	7,4	7,8
P Obrazovanje	4,0	3,8	3,8

³ Agencija za statistiku Kosova; <http://askdata.rks-gov.net/PXWeb>

Q Zdravstvo i aktivnosti socijalnog rada	1,9	1,8	1,9
R Umetnost, zabava i rekreacija	0,4	0,4	0,4
S Ostale usluge	0,2	0,2	0,2
T Aktivnosti domaćinstava kao poslodavci; Nediferencirana roba i usluge koje proizvode aktivnosti domaćinstava za sopstvenu upotrebu	0,0	0,0	0,0
BDV sa osnovnim cenama	80,4	80,5	80,8
Porezi na proizvode	20,1	20,3	19,9
Subvencije na proizvode	..	..	..
Bruto domaći proizvod	100,0	100,0	100,0

Izvor: Agencija za statistiku Kosova

Prema tabeli 1. Trgovina na veliko i malo; popravka vozila i motocikala je aktivnost koja doprinosi sa 13.04% u ukupnoj vrednosti BDP-a. Na drugom mestu je prerađivačka industrija sa udelom od 11.32%, dok je treći sektor građevinski sektor sa oko 8.70% udela u ukupnoj vrednosti BDP-a.

1.2 Direktnе strane investicije prema ekonomskoj aktivnosti

Direktnе strane investicije utiču na povećanje mogućnosti za ekonomsku integraciju stvaranjem održivih i dugoročnih veza na međunarodnim tržištima.

Velike svetske kompanije svoj kapital prenose u one zemlje koje nude bolje uslove za investiranje. Pored nižih poreza, jeftinije i kvalifikovanije radne snage, kompanije su takođe zainteresovane za vladavinu reda i zakona u zemlji investiranja, ali i za osiguranje investicija od strane zemlje korisnice.

Direktnе strane investicije na Kosovu su za 2018. godinu u odnosu na 2017. godinu zabeležile najveći rast u sektoru trgovinskih usluga za 100%.

DSI, u sektoru industrije 2018. godini, imale su pad za 16.7 miliona

Tabela 2. DSI prema ekonomskim sektorima, 2014 – 2018 (u milionima evra)

Sektor	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Poljoprivreda	0.2	1.0	1.2	(1.3)	0.1
Rudnici	4.2	(36.9)	(19.1)	(4.9)	4.0
Industrija	(34.0)	20.7	4.6	(5.7)	(16.7)
Energetika	13.4	11.9	3.4	(1.0)	9.1
Građevinarstvo	(19.9)	46.3	28.2	5.0	(19.9)
Trgovinske usluge	8.4	12.0	14.5	10.3	19.3
Hoteli	0.4	0.0	0.7	0.8	1.8
Transport i komunikacija	(9.1)	(6.1)	(9.1)	(7.9)	(13.6)
Finansijske usluge	41.9	64.3	19.0	55	14.7
Nekretnine	142.1	189.6	167.6	187.2	202.3
Ostale usluge	2.2	4.5	9.4	4.9	10.3
Ostale aktivnosti	1.4	1.4	(0.6)	1.6	2.3

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP / MTI-a

Pored trgovinskih usluga, povećanje DSI-a, u poređenju sa 2017. godinom, zabeleženo je i u sektoru nekretnina za 8%, a slede energetska sektor, ostale usluge itd.

U okviru SDI-a prema ekonomskim sektorima, kao što se vidi i u tabeli br. 2, u 2018. u odnosu na 2017. Pad je zabeležen u sektoru industrije, građevinarstva, transporta i komunikacije, kao i u sektoru finansijskih usluga.

1.3 Direktne strane investicije prema državama

Direktne strane investicije (DSI) prema državama, tokom 2016-2018, imaju stabilan trend povećanja vrednosti DSI-a. Ukupna vrednost DSI-a za 2018. godinu bila je 272.1 miliona €, što znači da je bilo porasta za 6.54% u odnosu na 2017. godinu. Ako uzmemo u obzir trend rasta tokom godina, onda je najveći rast zabeležen u 2015. godini u poređenju sa 2014. za oko 100%. Najveći pad DSI-a je primećen u 2016. godini za 28.8% u poređenju sa 2015. godinom.

Tabela 3. DSI prema zemlji porekla, 2014 – 2018 (u milionima evra)

Države	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Engleska	(39.5)	26.6	13.6	27	57.4
Austrija	30.3	33.5	9.9	20.3	11.2
Bosna	0.3	0.8	1.2	0.7	0.4
Bugarska	14.5	1.6	0.4	0.5	2.1
Češka	0.4	1.3	0.2	0.7	1.5
Kipar	0.3	0.1	0.4	0.8	1.3
Egipat	0	0	0	0	0.0
Arapski Emirati	1.3	1.4	3.6	13.4	(2.5)
Francuska	3.3	3.2	2.8	3.6	5.6
Grčka	(0.6)	(0.2)	(0.4)	(1.2)	(0.3)
Nemačka	29.4	45.3	25.7	55.9	60.3
Holandija	(7.8)	(36.4)	(23.1)	(14.1)	(39.7)
Italija	3.3	5.7	1.9	7	2.7
Kuvajt	0.5	0	0.2	0	(1.1)
Kanada	0.9	1.1	2.5	3	3.2
Hrvatska	1.1	0	(1.7)	0.7	(1.0)
Luksemburg	1.2	0.1	0.6	2.1	1.9
Makedonija	3.2	0.1	3.2	(1.0)	1.3
Norveška	5.9	2.9	3.4	3.5	5.1
Malta	0	0	0.1	0	0
Slovačka	0.2	0.1	0.8	0.1	0.5
Slovenija	(9.4)	5.6	(4.5)	1.2	(8.7)
Albanija	20.4	40.1	28.6	2.4	22.3
SAD	14.7	25	23.0	20.3	35.5

Turska	20	55.4	42.7	29.5	12.2
Švajcarska	38.2	72.9	61.8	50.6	71.0
Srbija	2.4	0.8	(0.6)	(1.4)	0.4
Španija	0	(0.8)	0.2	2.5	0.3
Drugo	16.6	22.4	23.3	27.3	29.2
Ukupno	151.1	308.6	219.8	255.4	272.1

Izvor: Centralna banka Kosova, obradio DIP / MTI-a

Među zemljama sa najvišim rastom DSI-a u 2018. godini je Švajcarska, sa investicijama od 71 milion €, od 50.6 miliona € koliko je bilo u 2017. godini. Na drugom mestu je, što se tiče investicija, Nemačka sa 60.3 miliona €, iznos koji je skoro sličan sa 2017. godinom, a sledi ga Engleska sa 57.4 miliona €, ali koja je u odnosu na prethodnu godinu porasla za 30 miliona €.

Tokom 2018. godine, u poređenju sa 2017. godinom, ostale države koje su imale blagi porast DSI su bile: Bugarska, Francuska, Norveška, Češka, Kipar, Srbija, Kanada, Luksemburg, itd

1.4 Finansijsko tržište

Što se tiče efektivnih kamatnih stopa Drugih depozitarnih korporacija (DDK), uzimajući u obzir prosečne kamatne stope za sektore prikazane u tabeli 6, u 2018. godini došlo je do blagog povećanja procenta kamatnih stopa u odnosu na 2017. godinu.

Za sektor industrije, efektivna kamatna stopa se smanjila za 0.3% u odnosu na 2017. godinu.

Efektivna kamatna stopa u sektoru industrije je 6.1%.

Tabela 4. Efektivna kamatna stopa na kreditima DDK-a

Sektori	Kamatna stopa 2017.	Kamatna stopa 2018.
Potrošački krediti	7.8%	7.5%
Hipotekarni krediti	5.9%	6%
Poljoprivredni	7.7%	9.2%
Industrijski	6.4%	6.1%
Uslužni	6.5%	6.4%
Drugi sektori	6.6%	6.3%
Prosek kamatne stope	6.8%	6.9%

Izvor: Centralna banka Kosova / Godišnji izveštaj 2018.

Blagi rast u procentu kamatnih stopa u 2018. godini primećen je u hipotekarnom sektoru, dok je poljoprivredni sektor imao visoko povećanje efektivne kamatne stope u odnosu na 2017. godinu, za 1.5%, odnosno od 7.7% dostigao je na 9.2% u 2018. godini.

1.5 Radna snaga

Prema zakonu o radu na Kosovu, radni odnos se može osnivati sa bilo kojom osobom starosti od osamnaest (18) godina.

Radnu snagu čine zaposlene i nezaposlene osobe, dok se neaktivne osobe ne smatraju delom radne snage.

Stopa učešća u radnoj snazi je procenat stanovništva radnog uzrasta jedne zemlje koje se aktivno uključuje na tržište rada.

Tabela 5. Učešće u radnoj snazi 2014-2018.

Radna snaga	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Učešće u radnoj snazi (u %)	41.6%	37.6%	38.7%	42.8%	40.9 %
Učešće žena u radnoj snazi (u %)	21.4%	18.1%	18.6%	20.0%	18.4%
Učešće muškaraca u radnoj snazi (u %)	61.8%	56.7%	58.3%	65.3%	63.3%

Izvor: Agencija za statistiku Kosova / Statistički godišnjak Kosova 2018.

Stopa učešća u radnoj snazi tokom 2018. godine smanjila se za 1.9% u odnosu na 2017. godinu.

Učešće žena u radnoj snazi u 2018. godini je 18.4%, dok je u 2017. bilo 20%, što znači da je zabeležen pad učešća žena u radnoj snazi za 1.6%. Učešće muškaraca u radnoj snazi, i tokom 2018. godine je bolje za 63.3% u odnosu na učešću žena, ali je i kod ove kategorije zabeležen pad za 2% u odnosu na prethodnu godinu.

Stopa nezaposlenosti je procenat radne snage koja nije zaposlena. Radna snaga je utvrđena kao osnova za ovaj pokazatelj, a ne radno sposobno stanovništvo prikazano u tabeli br. 6.

Tabela 6. Stopa nezaposlenosti 2014 – 2018.

Stopa nezaposlenosti	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Opšta stopa nezaposlenosti (u %)	35.3%	32.9%	27.5%	30.5%	29.6%
Stopa nezaposlenosti kod žena (u %)	41.6%	36.6%	31.8%	36.6%	33.4%
Stopa nezaposlenosti kod muškaraca (u %)	33.1%	31.8%	26.2%	28.7%	28.5%

Izvor: Agencija za statistiku Kosova / Statistički godišnjak Kosova 2019.

Ukupna stopa nezaposlenosti je tokom 2018. godine imala blagi pad, za 0.9%, odnosno sa 30.5%, u 2017. godini, na 29.6% u 2017. godini. Na osnovu tabele br. 6, tokom 2014-2018. godine, najveća stopa nezaposlenosti zabeležena je u 2014. godini, sa 35.3%, dok je najniža bila u 2016. godini, sa 27,5%.

Stopa nezaposlenosti kod žena u 2018. godini je 33.4%, dok je u 2017. bila 36.6%, kada se primećuje smanjenje od 3.2%. Blagi pad je zabeležen i kod stope nezaposlenosti za muškarce, ali samo za 0.2%, ili sa 28.7% na 28.5% u 2018. godini.

DRUGI DEO

SEKTORSKA ANALIZA – SEKTOR C

1. Broj zaposlenih, preduzeća i godišnji promet

Sektorska analiza u ovom izveštaju uključuje prerađivačku industriju, prema NACE REV2, sektore rangirane po kodovima, 10 do 33, koja se odnosi na broj proizvodnih preduzeća, zatim broj zaposlenih i vrednost godišnjeg prometa u ovim sektorima.

Proizvodna industrija - Sekcija C, uključuje fizičku ili hemijsku transformaciju materijala, supstanci ili sastojaka u novi proizvod, ali ne može biti jedini i univerzalni kriterijum za definisanje proizvodne industrije, i kao opšte pravilo, proizvodnja se bavi pretvaranjem sirovine u novi proizvod.

Pored predstavljanja statističkih podataka, analize takođe pokazuju trendove pada ili rasta u sektorima industrije, ne samo u prošloj godini već i u uporednom periodu sa prethodnom godinom i trendovima u trogodišnjem periodu. U tabeli br. 7 podaci pokazuju da je tokom poslednje tri godine zabeležen rast u okviru tri prikazana pokazatelja, kao što su: broj zaposlenih, broj preduzeća i godišnji promet.

Zaposlenost – Učešće zaposlenosti prerađivačke industrije u ukupnom iznosu tokom 2018. godine, smanjeno je za 2.9%⁴, u odnosu na 2017. godinu.

Sektor C- Prerađivačka industrija u stopi zaposlenosti, po ekonomskim aktivnostima učestvuje sa 10.03%.

⁴ Agencija za statistiku Kosova / <http://askdata.rks-gov.net/PXWeb>

Tabela 7. Sektor C, broj preduzeća, zaposlenih i promet

Kod	SEKTORI C – PRERADIVAČKA INDUSTRIJA	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina
10	Prerada prehrambenih proizvoda	1,221	1,225	1,244	5,438	5,622	6,153	181,459,551	221,985,121	223,630,843
11	Proizvodnja pića	74	77	89	1,559	1,685	1,822	84,971,288	95,781,864	107,448,551
12	Proizvodnja duvanskih proizvoda	3	1	1	90	80	25	87,316	-	449,889
13	Proizvodnja tekstila	113	123	127	755	835	817	12,349,647	17,223,678	14,687,986
14	Proizvodnja odeće	207	215	226	631	746	857	6,236,979	7,420,579	7,308,961
15	Proizvodnja kože i proizvoda od kože	33	35	37	431	428	430	8,288,819	6,672,866	6,812,630
16	Proizvodnja drveta, drvnih proizvoda i plute	472	456	445	1,223	1,212	1,390	36,005,511	35,778,577	37,920,774
17	Proizvodnja papira i papirnih proizvoda	90	94	97	440	450	430	18,664,978	21,924,010	23,641,516
18	Štampanje i reprodukcija snimljenih medija	155	154	159	581	580	586	17,750,647	17,491,425	17,556,814
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih derivata	4	8	7	12	49	62	2,539,058	7,667,889	12,461,750
20	Proizvodnja hemijskih proizvoda	92	94	104	676	561	642	37,107,778	20,971,231	24,145,349
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	10	9	8	95	219	94	1,813,696	4,007,664	3,681,554
22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda	465	484	504	2,349	2,270	2,374	131,185,743	106,575,041	114,531,279
23	Proizvodnja mineralnih i nemetalnih proizvoda	468	469	478	3,521	3,588	3,796	167,749,558	182,765,876	195,005,726
24	Proizvodnja metala	103	102	99	1,050	1,039	1,051	30,478,967	65,106,448	46,172,078
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	566	566	600	2,297	2,236	2,471	96,861,877	92,735,945	117,431,916
26	Proizvodnja računara, elektronskih i optičkih proizvoda	16	23	21	42	48	54	3,919,104	2,325,824	1,915,630
27	Proizvodnja električne opreme	37	36	31	172	189	228	9,541,596	8,561,887	11,337,693
28	Proizvodnja mašina i p.k.t.proizvoda	18	23	25	95	104	122	4,686,265	7,096,666	7,840,939
29	Proizvodnja motornih sredstava, prikolica i poluprikolica	2	2	2	31	31	36	403,081	783,531	1,018,339
30	Proizvodnja i drugih prevoznih sredstava	3	3	5	54	49	43	2,786,176	3,334,519	1,779,881
31	Proizvodnja nameštaja	362	380	406	1,841	1,862	2,314	47,773,665	48,959,032	63,113,256
32	Proizvodnja drugih p.k.t.	71	80	88	159	172	219	3,793,418	3,686,814	4,777,195
33	Popravka i ugradnja mašina i opreme	36	46	59	49	62	82	4,401,800	7,467,925	16,765,129
Ukupno		4,621	4,705	4,862	23,591	24,117	26,098	910,856,518	986,324,412	1,061,435,679

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP /MTI-a

Podaci u tabeli br. 7, što se tiče Sektora C pokazuju da imamo povećanje zaposlenosti za 2.22 %, koliko je bilo u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu i 8.21% u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu.

Takođe, sektor C je zabeležio povećanje i u prometu, od 2016. godine u 2017. godini za 8.28 % i 7.6 % povećanje u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu. Dok je manji porast primećen u broju preduzeća, koji je u 2018. godini 3.3 % u odnosu na 2017. godinu.

Podsektor prerade prehrambenih proizvoda tokom 2018. godine imao je najveći procenat zaposlenosti, 23.6 %, prometa sa 21.07% i broja proizvodnih preduzeća sa 25.59%.

Na drugom mestu je podsektor proizvodnje mineralnih i nemetalnih proizvoda sa godišnjim prometom u iznosu od 18.37% i sa 14.55% zaposlenih, dok po broju proizvodnih preduzeća ovaj sektor zauzima četvrto mesto sa oko 10%.

Podaci u tabeli 7, pokazuju da proizvodnja gotovih metalnih proizvoda u ukupnom prometu sektora C, tokom 2018. je učestvovala sa 11.06%, dok sa zaposlenjem sa 9.47% i brojem preduzeća sa 12.34%.

Podsektor plastike, koji se smatra podsektorom sa potencijalom za razvoj, u okviru sektora C, u prometu učestvuje sa 10.8% ukupne vrednosti, u zaposlenju sa 9.10% i sa 10.37% u ukupnom broju proizvodnih preduzeća.

U okviru sektora C jedan od podsektora sa dobrim potencijalom u prometu i zaposlenosti je podsektor proizvodnje pića, koji čini 10,12% ukupnog prometa, sa 6,98% zaposlenosti, dok procenat preduzeća je prilično nizak, sa samo 1,83% od broja preduzeća.

Podsektor proizvodnje nameštaja pokazao je dobar trend rasta tokom poslednje tri godine u sva tri prikazana pokazatelja. U Sektoru C u 2018. godini ovaj podsektor učestvuje u prometu sa 5,95%, u zaposlenosti sa 8,9% i broju preduzeća sa 8,35%.

U izveštaju su takođe prikazani podaci i za sektor drveta koji u okviru Sektora C u prometu učestvuje sa 3,6%, u zaposlenost sa 5,3% što je 14,7% više u 2018. godini i brojem preduzeća sa 9.2%.

Vrednost prometa podsektora proizvodnje metala u ukupnom sektoru C tokom 2018. godine iznosi 4,4%, dok zaposlenost iznosi 4%, a broj preduzeća 2%.

Drugi podsektor koji ima određeni uticaj na sektor C, u prometu, zaposlenosti i broju preduzeća je podsektor proizvodnje hemijskih proizvoda, koji u prometu učestvuje sa 2,3%, u zaposlenosti sa 2,5% i broju preduzeća sa 2,1 %.

U podsektoru C sektor papira, iako male vrednosti, u prometu učestvuje sa 2,2%, u zaposlenosti sa 1,65% i broju preduzeća sa 2%.

Sektor tekstila i odeće u okviru Sektora C ima vrlo mali uticaj na promet, dok na zaposlenost i broj preduzeća ima dobar uticaj. Podsektor tekstila i odeće u zaposlenosti učestvuje sa 3,1%, a u broju preduzeća sa 2,61%, dok podsektor odeće u podsektoru C u zaposlenosti učestvuje sa 3,3%, a u broju preduzeća sa 4,7%.

2. Izvoz i uvoz sa zemljama EU-a, CEFTA-e, EFTA-e i drugim zemljama, za sektor – C (Prerađivačka industrija)

Podaci u tabeli br. 8 predstavljaju pregled vrednosti uvoza i izvoza sa zemljama CEFTA-e, EFTA-e, EU-a i drugim zemljama za podsektore Sektora C Prerađivačka industrija, za 2016-2018. godinu.

Ukupni izvoz u zemlje (EU-a, CEFTA-e, EFTA-e i drugim zemljama) za 2018. godinu iznosio je 367.500 miliona €, dok je sektor prerađivačke industrije učestvovao u vrednosti od 258.252 miliona €. Podaci u tabeli br. 8, pokazuju da je učešće Sektora C u ukupnom izvozu za 2018. godinu veće za 2,8% u odnosu na 2017. godinu.

Sektor C- u ukupnom izvozu učestvuje sa 70.27%

U izvozu tokom 2018. godine u Sektoru C dominira podsektor metala sa 24,4%, iako je u odnosu na 2017. ovaj podsektor smanjen za 24%. Na drugom mestu je sektor plastike i gume sa učešćem od 18%. U poređenju sa 2017. godinom, ovaj sektor je povećan za 26%.

Podsektor nameštaja u Sektoru C nalazi se na šestom mestu, sa učešćem od 4,1%, ali primećujemo da ovaj podsektor ima najveći rast u izvozu za 2018. godinu, za 45%, u odnosu na prethodnu godinu.

Izvoz je smanjen za 23% u odnosu na prethodnu godinu, u sektoru kože i proizvoda od kože.

Ukupni uvoz sa zemljama (EU-a, CEFTA-a, EFTA-e i drugim zemljama) za 2018. godinu iznosio je 3,347,007,206 miliona evra, dok je sektor prerađivačke industrije učestvovao sa 3,121,766,377 miliona €.

Uvoz i tokom 2018. godine, u Sektoru C dominira se od podsektora prehrambene industrije sa 13,8%, mada je u poređenju sa 2017. godinom, taj podsektor imao povećanje za samo oko 1%. Na drugom mestu se svrstava proizvodnja Koksa i rafiniranih naftnih derivata sa učešćem od 12,61%, u poređenju sa 2017. godinom, je zabeležio povećanje za 24%.

Podsektor metala svrstava se na treće mesto uvoza sa vrednošću od 8,45% i zabeležio je značajan porast od 28% u odnosu na 2017. godinu. Odevna industrija, iako se svrstava na dvanaestom mestu, u okviru sektora C, sa uvozom u vrednosti od 3,37%, u odnosu na 2017. godinu, ovaj podsektor je zabeležio povećanje za 18% vrednosti.

Tabela 8. Vrednost izvoza i uvoza sa zemljama CEFTA-a, EFTA-a, EU-a, i drugim zemljama 2016 – 2018

Kod	Sektor C – Prerađivačka Industrija	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
10	Prerada prehrambenih proizvoda	29,803,924	37,502,152	34,588,452	(2,913,700)	(8)	406,352,461	426,988,953	430,684,698	3,695,745	1
11	Proizvodnja pića	16,978,733	24,194,115	27,565,226	3,371,111	14	71,038,392	76,485,549	78,580,038	2,094,489	3
12	Proizvodnja duvanskih proizvoda	-	-	-	-	-	58,269,101	62,087,168	64,847,952	2,760,784	4
13	Proizvodnja tekstila	5,348,256	6,205,924	6,136,824	(69,099)	(1)	49,702,654	52,144,762	58,660,752	6,515,989	12
14	Proizvodnja odeće	1,364,276	1,465,161	2,179,545	714,384	49	88,145,625	89,105,965	105,171,178	16,065,213	18
15	Proizvodnja kože i proizvoda od kože	4,476,919	3,531,649	2,735,479	(796,170)	(23)	39,328,784	40,897,608	44,554,440	3,656,832	9
16	Proizvodnja drveta i drvnih proizvoda	6,138,727	5,357,327	5,408,715	51,388	1	65,594,812	64,815,776	69,299,229	4,483,452	7
17	Proizvodnja papira i papirnih proizvoda	1,636,415	2,554,843	2,420,019	(134,824)	(5)	52,853,523	56,441,944	58,497,122	2,055,178	4
18	Štampanje i reprodukcija snimljenih medija	-	-	-	-	-	291,516	277,928	430,172	152,244	55
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih derivata	747,113	1,249,675	1,344,981	95,305	8	253,603,301	318,127,062	393,716,433	75,589,371	24
20	Proizvodnja hemijskih proizvoda	4,750,605	5,714,545	5,867,275	152,730	3	199,351,724	213,552,971	226,642,896	13,089,925	6
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	166,039	695,643	1,874,825	1,179,182	170	68,121,435	65,778,072	69,038,490	3,260,418	5
22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda	29,948,204	36,886,716	46,454,152	9,567,436	26	140,979,408	142,299,338	151,108,932	8,809,594	6
23	Proizvodnja mineralnih i nemetalnih proizvoda	3,947,599	6,620,731	7,843,755	1,223,024	18	153,026,669	155,868,547	166,279,334	10,410,787	7

24	Proizvodnja metala	40,060,235	83,307,152	63,135,997	(20,171,155)	(24)	176,568,204	205,753,206	263,854,274	58,101,067	28
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	48,240,981	13,782,597	21,478,382	7,695,785	56	99,579,645	101,979,284	110,032,985	8,053,701	8
26	Proizvodnja računara, elektronskih i optičkih proizvoda	1,518,603	1,540,536	3,019,766	1,479,230	96	89,319,525	90,111,453	110,119,841	20,008,387	22
27	Proizvodnja električne opreme	1,625,344	1,709,086	2,254,567	545,481	32	142,958,981	139,947,496	149,458,728	9,511,232	7
28	Proizvodnja mašina i p.k.t.proizvoda	5,260,443	5,167,934	6,554,437	1,386,503	27	163,244,389	167,303,980	214,632,827	47,328,847	28
29	Proizvodnja motornih sredstava, prikolica i poluprikolica	1,083,559	1,216,819	2,180,302	963,483	79	204,952,786	258,995,415	253,292,372	(5,703,043)	(2)
30	Proizvodnja i drugih prevoznih sredstava	56,686	12,954	43,899	30,945	239	9,062,903	5,392,237	10,480,383	5,088,145	94
31	Proizvodnja nameštaja	5,937,328	7,259,137	10,541,832	3,282,695	45	43,484,658	40,831,639	49,638,936	8,807,298	22
32	Proizvodnja drugih p.k.t.	989,079	5,050,007	4,623,853	(426,154)	(8)	41,353,864	38,427,106	42,744,366	4,317,260	11
33	Popravka i ugradnja mašina i opreme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno		210,079,069	251,024,702	258,252,282	7,227,580	3	2,617,184,359	2,813,613,460	3,121,766,377	308,152,916	11

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP / MTI-a

2.1. Izvoz i uvozi sa zemljama EU-a

Izvozi u zemljama EU-a za 2018. godinu, su u iznosu od 71,970,943 € što znači da je zabeleženo povećanje od 14% dok je vrednost uvoza 1,387,193,187 € i takođe sa povećanjem za 9% u odnosu na 2017. godinu. Na osnovu tabele 9, u ukupnim trgovinskim razmenama izvoz učestvuje sa 5%, dok uvoz čini 95% udela u trgovinskoj razmeni Kosovo-EU, i možemo reći da imamo sličan trend u poslednje tri godine.

Tabela 9. Vrednosti izvoza i uvoza sa zemljama EU-a za 2016–2018. godinu

Kod	Sektor C – Prerađivačka industrija	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
10	Prerada prehrambenih proizvoda	11,483,471	15,617,863	15,082,336	535,527	(3)	167,442,491	180,835,567	199,105,289	18,269,722	10
11	Proizvodnja pića	3,995,631	4,798,982	4,995,246	196,263	4	20,210,459	22,401,578	26,021,867	3,620,289	16
12	Proizvodnja duvanskih proizvoda	-	-	-	-	-	49,071,847	47,397,117	41,792,056	(5,605,061)	(12)
13	Proizvodnja tekstila	1,943,962	3,011,473	2,467,160	(544,313)	(18)	5,665,860	6,202,212	7,977,414	1,775,202	29
14	Proizvodnja odeće	754,961	558,500	1,061,574	503,075	90	6,946,877	6,212,593	8,205,765	1,993,172	32
15	Proizvodnja kože i proizvoda od kože	3,059,841	2,025,120	2,128,797	103,676	5	4,160,616	3,342,015	3,763,190	421,174	13
16	Proizvodnja drveta i drvnih proizvoda	2,954,856	1,771,693	1,357,155	(414,538)	(23)	27,815,196	24,319,109	24,746,781	427,672	2
17	Proizvodnja papira i papirnih proizvoda	108,175	178,685	117,956	(60,729)	(34)	20,505,688	22,861,198	24,803,666	1,942,468	8
18	Štampanje i reprodukcija snimljenih medija	-	-	-	-	-	102,042	77,829	64,706	(13,123)	(17)
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih derivata	-	5,860	78	(5,782)	(99)	177,207,710	206,727,435	216,457,787	9,730,352	5
20	Proizvodnja hemijskih proizvoda	2,204,023	2,356,125	1,977,752	(378,373)	(16)	99,035,565	114,676,488	118,725,038	4,048,550	4

21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	13,943	15,767	81,913	66,145	420	40,214,711	39,959,156	45,105,305	5,146,149	13
22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda	13,302,443	15,760,855	21,070,931	5,310,075	34	62,454,981	66,261,230	73,260,685	6,999,455	11
23	Proizvodnja mineralnih i nemetalnih proizvoda	635,941	861,807	1,366,795	504,988	59	48,120,461	50,617,016	54,789,671	4,172,655	8
24	Proizvodnja metala	4,821,181	1,738,870	1,804,643	65,774	4	24,362,367	26,157,403	37,867,343	11,709,940	45
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	3,115,685	4,571,293	7,195,531	2,624,238	57	38,697,356	38,348,352	45,162,475	6,814,124	18
26	Proizvodnja računara, elektronskih i optičkih proizvoda	527,575	335,360	388,035	52,675	16	28,889,561	26,196,400	26,318,532	122,132	0
27	Proizvodnja električne opreme	604,831	392,045	609,222	217,176	55	50,270,622	42,874,097	44,070,023	1,195,926	3
28	Proizvodnja mašina i p.k.t.proizvoda	1,629,116	2,051,042	2,259,489	208,447	10	88,375,768	89,708,335	129,737,414	40,029,079	45
29	Proizvodnja motornih sredstava, prikolica i poluprikolica	527,421	532,949	818,311	285,362	54	186,843,676	237,270,672	232,960,059	(4,310,613)	(2)
30	Proizvodnja i drugih prevoznih sredstava	19,147	600	9,559	8,959	1,493	2,740,437	2,404,295	3,036,545	632,250	26
31	Proizvodnja nameštaja	2,252,915	2,049,385	3,649,273	1,599,888	78	9,836,202	8,429,727	11,605,332	3,175,606	38
32	Proizvodnja drugih p.k.t.	227,397	4,242,303	3,529,191	(713,113)	(17)	11,652,156	10,555,636	11,616,242	1,060,606	10
33	Popravka i ugradnja mašina i opreme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno		54,182,513	62,876,577	71,970,943	9,094,366	14	1,170,622,649	1,273,835,459	1,387,193,187	113,357,728	9

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP / MTI-a

U izvozima u zemljama EU-a za 2018. godinu veliku vrednost od 29,28% ima industrija proizvodnje gume i plastike, kao i izvozi od 34% više nego prethodne godine. Na drugom mestu je svrstana prehrambena industrija sa 20,96%, dok je zabeležila pad izvoza za 3% u odnosu na 2017. godinu. Na trećem mestu je podsektor fabrikovanih metalnih proizvoda sa 10% i 57% rasta u izvozu u odnosu na prethodnu godinu.

Sektor odeće, iako je sa jednom niskom vrednošću u okviru sektora C, koji se svrstava na četrnaestom mestu, tokom 2018. godine, je imao porast za 90%. Slično visokom procentu visokog rasta izvoza, zabeležio je i sektor nemetalne mineralne industrije proizvoda za 59%, iako čini samo 1,9% ukupnog izvoza sektora C u zemlje EU-a.

Pad u izvozu tokom 2018. godine, zabeležio je pad u sektoru hemijskih proizvoda, sa 16% i 17,54% u drvnom sektoru, 34% u podsektoru kože i 18% u onom tekstilnom.

Što se tiče uvoza, u sektoru prerađivačke industrije u 2018. godini, one su u vrednosti 1.387.193.187 €. Podaci pokazuju da je u metalnoj industriji zabeležila rast uvoza za 45% više nego u 2017. godini, 38% u proizvodima nameštaja, 29% i odeći 32%, kao i u prehrambenoj industriji porast uvoza za 10% u odnosu na 2017. godinu.

Pad uvoz u 2018. godini, imamo od duvanskih proizvoda za 12% u odnosu na 2017. godinu.

2.2. Izvoz i uvoz sa zemljama CEFTA-a

U tabeli br. 10 odražavaju se vrednosti uvoza i izvoza sa zemljama CEFTA-a za 2018. godinu, i prethodnu godinu za podsektore od (10 do 33).

Sve u svemu, primećujemo da i dalje imamo trgovinski deficit sa zemljama CEFTA-a od 644,588,160 €, međutim, izvoz za 2018. godinu u vrednosti je porastao za 14%, u odnosu na uvoz za 5%.

Tabela 10: Vrednost uvoza i izvoza sa zemljama CEFTA-a za sektor industrije, 2016 – 2018.

Kod	Sektor C – Prerađivačka industrija	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
10	Prerada prehrambenih proizvoda	15,173,382	18,827,525	17,041,347	(1,786,178)	(9)	138,021,238	145,620,586	131,263,249	(14,357,337)	(10)
11	Proizvodnja pića	12,145,155	18,191,511	20,992,801	2,801,290	15	46,497,778	49,338,687	48,273,487	(1,065,200)	(2)
12	Proizvodnja duvanskih proizvoda	-	-	-	-	-	5,619,365	4,990,419	2,636,872	(2,353,547)	(47)
13	Proizvodnja tekstila	644,099	949,114	1,757,529	808,415	85	3,546,044	3,060,386	2,342,480	(717,906)	(23)
14	Proizvodnja odeće	305,820	564,189	731,218	167,029	30	1,763,268	1,709,919	1,563,651	(146,268)	(9)
15	Proizvodnja kože i proizvoda od kože	1,410,172	1,505,617	529,905	(975,712)	(65)	1,693,984	1,571,525	1,391,126	(180,399)	(11)
16	Proizvodnja drveta i drvnih proizvoda	945,109	1,212,221	1,531,783	319,562	26	22,449,586	22,640,883	22,175,712	(465,171)	(2)
17	Proizvodnja papira i papirnih proizvoda	1,450,676	2,318,053	2,228,013	(90,040)	(4)	21,401,767	22,464,254	22,118,036	(346,218)	(2)
18	Štampanje i reprodukcija snimljenih medija	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih derivata	747,113	1,243,675	1,344,903	101,228	8	49,042,555	83,327,419	116,179,032	32,851,614	39

20	Proizvodnja hemijskih proizvoda	2,337,246	3,047,406	3,675,880	628,474	21	41,396,418	41,310,972	40,822,849	(488,124)	(1)
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	115,927	309,596	339,795	30,199	10	10,839,021	9,996,722	9,689,289	(307,434)	(3)
22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda	9,137,450	12,341,028	15,331,417	2,990,389	24	39,156,946	36,430,727	33,892,012	(2,538,715)	(7)
23	Proizvodnja mineralnih i nemetalnih proizvoda	2,434,628	3,851,144	4,233,047	381,903	10	69,260,610	67,919,716	67,415,416	(504,300)	(1)
24	Proizvodnja metala	15,424,670	20,348,115	23,818,193	3,470,079	17	125,393,400	150,014,214	179,309,575	29,295,361	20
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	4,062,236	4,493,594	5,868,510	1,374,916	31	23,576,815	25,561,151	22,086,923	(3,474,228)	(14)
26	Proizvodnja računara, elektronskih i optičkih proizvoda	721,090	602,447	1,740,540	1,138,093	189	915,280	552,087	708,453	156,366	28
27	Proizvodnja električne opreme	522,566	761,255	712,460	(48,795)	(6)	27,802,721	28,279,876	28,054,917	(224,959)	(1)
28	Proizvodnja mašina i p.k.t.proizvoda	2,333,923	2,211,709	2,991,315	779,606	35	11,629,808	10,197,552	7,855,407	(2,342,146)	(23)
29	Proizvodnja motornih sredstava, prikolica i poluprikolica	194,714	217,021	596,890	379,869	175	372,500	534,485	1,134,086	599,601	112
30	Proizvodnja i drugih prevoznih sredstava	36,275	9,706	13,624	3,918	40	182,488	88,105	172,811	84,706	96
31	Proizvodnja nameštaja	602,074	900,190	1,196,476	296,286	33	13,712,056	12,492,331	12,171,538	(320,793)	(3)
32	Proizvodnja drugih p.k.t.	716,215	729,515	992,123	262,608	36	1,311,924	1,220,963	999,010	(221,954)	(18)
33	Popravka i ugradnja mašina i opreme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno		71,460,541	94,634,631	107,667,771	13,033,140	14	655,585,571	719,322,980	752,255,931	32,932,952	5

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP / MTI-a

Izvozi sa zemljama CEFTA-a tokom 2018. godine, dominira sektor metalne industrije dostižući vrednost od 23.818.193,0 € i rast od 17% u odnosu na 2017. godinu. Podsektor industrije plastike i gume dostiže vrednost od 15.331.417,00 € i zabeležio je porast od 24% u odnosu na 2017. godinu. Najveći rast što se tiče izvoza za 2018. godinu, obeležio je tekstilni sektor koji je ostvario izvoz od 85% više u odnosu na prethodnu godinu, na drugom mestu svrstava se sektor nameštaja, koji je povećao vrednost izvoza za 33%. Dok je pad izvoza u odnosu na prethodnu godinu, zabeležio podsektor kožnih proizvoda sa 65%.

Uvoz Kosova sa zemljama CEFTA-a u 2018. godini, karakteriše se sa istaknutim padom u sektoru C prerađivačke industrije i u većini podsektora. U prehrambenoj industriji imamo pad od 10%, duvanski proizvodi imaju pad uvoza od 47%, dok tekstilni proizvodi imaju pad od 23%. Povećanje uvoza primećujemo u metalnoj industriji u vrednosti od 179,309,575,0 ili 20% više u odnosu na 2017 godinu, koja je u vrednosti od 150,014,214.0 €.

2.3 Izvoz i uvoz sa zemljama EFTA-a

Izvozi Kosova sa državama članicama EFTA-a, za 2018. godinu, imaju vrednost od € 28.932.805, sa porastom od 40% u poređenju sa 2017 godinom. Povećanje u odnosu na 2017. godinu, u 2018. godini je bilo i uvoz u vrednosti od 34,763,361.0 € izražen u procentima povećanja to je bilo za 41%.

Tabela 11: Vrednosti izvoza i uvoza sa zemljama EFTA-a za industrijske sektore, 2016 – 2018.

Kod	Sektor C – Prerađivačka industrija	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
10	Prerada prehrambenih proizvoda	573,155	994,663	853,603	(141,060)	(14)	1,257,258	1,134,046	1,169,213	35,166	3
11	Proizvodnja pića	471,956	736,171	784,658	48,486	7	505,042	567,665	458,167	(109,498)	(19)
12	Proizvodnja duvanskih proizvoda	-	-	-	-	-	-	4,293,278	12,390,823	8,097,546	189
13	Proizvodnja tekstila	111,089	160,181	136,364	(23,817)	(15)	133,435	102,168	107,916	5,749	6
14	Proizvodnja odeće	45,013	244,526	151,060	(93,467)	(38)	966,147	793,870	1,134,346	340,476	43
15	Proizvodnja kože i proizvoda od kože	6,426	911	4,367	3,455	379	49,719	38,140	47,359	9,219	24
16	Proizvodnja drveta i drvnih proizvoda	2,115,225	2,361,701	2,466,566	104,866	4	1,330,325	1,494,573	1,383,813	(110,760)	(7)
17	Proizvodnja papira i papirnih proizvoda	25,189	28,435	48,673	20,238	71	340,328	298,020	313,776	15,756	5
18	Štampanje i reprodukcija snimljenih medija	-	-	-	-	-	9,459	10,614	118,458	107,844	1,016
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih derivata	-	140	-	(140)	(100)	351,510	360,248	320,306	(39,942)	(11)
20	Proizvodnja hemijskih proizvoda	138,798	160,248	159,264	(984)	(1)	1,402,369	1,269,456	1,315,979	46,523	4
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i farmaceutskih preparata	4,060	-	-	-	-	875,029	2,251,147	1,825,867	(425,280)	(19)

22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda	3,717,951	4,807,345	5,455,867	648,522	13	999,577	1,116,016	1,456,336	340,320	30
23	Proizvodnja mineralnih i nemetalnih proizvoda	790,781	1,326,907	1,661,604	334,697	25	1,039,333	1,142,572	969,426	(173,146)	(15)
24	Proizvodnja metala	804,038	1,018,089	1,491,976	473,886	47	541,102	562,677	628,630	65,953	12
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	1,843,509	3,435,210	8,058,707	4,623,497	135	974,824	828,994	1,323,173	494,179	60
26	Proizvodnja računara, elektronskih i optičkih proizvoda	109,839	231,942	460,069	228,127	98	2,159,663	1,580,848	1,787,039	206,191	13
27	Proizvodnja električne opreme	493,374	552,018	894,221	342,203	62	1,502,880	1,231,882	1,356,343	124,461	10
28	Proizvodnja mašina i p.k.t.proizvoda	364,175	166,477	158,636	(7,841)	(5)	4,183,293	2,800,212	3,981,647	1,181,435	42
29	Proizvodnja motornih sredstava, prikolica i poluprikolica	27,926	78,878	400,038	321,160	407	280,950	326,545	316,356	(10,190)	(3)
30	Proizvodnja i drugih prevoznih sredstava	1,264	2,648	20,660	18,012	680	283,476	305,839	295,858	(9,981)	(3)
31	Proizvodnja nameštaja	2,749,758	4,259,682	5,645,065	1,385,383	33	1,231,492	1,201,090	994,991	(206,099)	(17)
32	Proizvodnja drugih p.k.t.	34,751	54,631	81,410	26,779	49	936,913	971,616	1,067,538	95,922	10
33	Popravka i ugradnja mašina i opreme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno		14,428,276	20,620,803	28,932,805	8,312,003	40	21,354,125	24,681,517	34,763,361	10,081,844	41

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP / MTI-a

Izvozi sa zemljama EFTA-e za 2018 godinu, vodi industrija fabrikovane proizvodnje metalnih proizvoda sa iznosom od 8.058.707 evra i ima visoko povećanje u odnosu na prethodnu godinu za 135%, koju sledi industrija gume i plastike sa 5.455.867 evra sa rastom od 13% u poređenju sa 2017 godinu. Vredno je napomenuti da drvna industrija i drvnih proizvoda imaju vrednost uvoza od 2.466.566 eura.

Uvozom sa zemljama EFTA dominiraju se od podsektora duvanskih proizvoda koji dostižu vrednost od 12.390.823,0 evra i ima porast za 189% u odnosu na 2017. godinu. Također je vredno napomenuti da industrija fabriciranih metalnih proizvoda ima vrednost od 1.323.173,0 evra u uvozu i porast od 60% od 2017 godine.

2.4. Izvoz i uvoz sa drugim zemljama

Izvoz u druge zemlje za 2018 godinu je u vrednosti od 49.680.762 € i u poređenju sa 2017 godinu zapažen je pad za 32%, ali koji predstavlja 5% vrednosti trgovinske razmene sa drugim zemljama.

Uvoz sa drugim zemljama za 2018 godinu u vrednosti je od 947.553.910 evra i u poređenju sa 2017 godinom zabeležio je povećanje za 19%, što ukazuje da je to 95% vrednosti Kosovske trgovinske razmene sa drugim zemljama.

Tabela 12: Vrednost izvoza i uvoza sa drugim zemljama, za industrijske sektore, 2016 – 2018

Kod	Sektor C – Prerađivačka Industrija	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % (2017-2018)
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
10	Proizvodnja prehrambenih proizvoda	2,573,916	2,062,101	1,611,165	(450,936)	(22)	99,631,474	99,398,753	99,146,947	(251,806)	(0)
11	Proizvodnja pića	365,992	467,450	792,521	325,071	70	3,825,113	4,177,618	3,826,516	(351,102)	(8)
12	Proizvodnja duvanskih proizvoda	-	-	-	-	-	3,577,889	5,406,354	8,028,201	2,621,847	48
13	Proizvodnja tekstila	2,649,106	2,085,156	1,775,771	(309,384)	(15)	40,357,315	42,779,997	48,232,941	5,452,944	13
14	Proizvodnja odeće	258,482	97,946	235,693	137,747	141	78,469,334	80,389,583	94,267,415	13,877,832	17
15	Proizvodnja kože i proizvodi od kože	480	-	72,411	72,411	-	33,424,465	35,945,928	39,352,765	3,406,837	9
16	Proizvodnja drveta i drvnih proizvoda	123,538	11,712	53,211	41,499	354	13,999,705	16,361,211	20,992,923	4,631,712	28
17	Proizvodnja papira i papirnih proizvoda	52,374	29,670	25,377	(4,293)	(14)	10,605,739	10,818,473	11,261,645	443,172	4
18	Štampanje i reprodukcija snimljenih medija	-	-	-	-	-	180,014	189,485	247,008	57,523	30
19	Proizvodnja koksa i rafiniranih naftnih proizvoda	-	-	-	-	-	27,001,526	27,711,960	60,759,307	33,047,347	119
20	Proizvodnja hemijskih proizvoda	70,537	150,766	54,379	(96,387)	(64)	57,517,372	56,296,055	65,779,031	9,482,976	17
21	Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda	32,109	370,280	1,453,117	1,082,837	292	16,192,674	13,571,046	12,418,029	(1,153,017)	(8)

22	Proizvodnja gumenih i plastičnih proizvoda	3,790,361	3,977,488	4,595,938	618,450	16	38,367,905	38,491,364	42,499,899	4,008,535	10
23	Proizvodnja mineralnih nemetalnih proizvoda	86,250	580,872	582,308	1,435	0	34,606,264	36,189,244	43,104,821	6,915,577	19
24	Proizvodnja metala	19,010,345	60,202,078	36,021,185	(24,180,893)	(40)	26,271,336	29,018,912	46,048,725	17,029,813	59
25	Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda	39,219,552	1,282,500	355,634	(926,866)	(72)	36,330,650	37,240,787	41,460,413	4,219,626	11
26	Proizvodnja kompjutera i elektronskih i optičkih proizvoda	160,099	370,788	431,123	60,335	16	57,355,021	61,782,118	81,305,817	19,523,699	32
27	Proizvodnja električne opreme	4,573	3,768	38,665	34,896	926	63,382,758	67,561,641	75,977,445	8,415,804	12
28	Proizvodnja mašina i p.k.t. opreme	933,230	738,707	1,144,997	406,290	55	59,055,520	64,597,881	73,058,359	8,460,479	13
29	Proizvodnja motornih vozila, prikolica i poluprikolica	333,498	387,971	365,063	(22,908)	(6)	17,455,660	20,863,713	18,881,885	(1,981,829)	(9)
30	Proizvodnja drugih prevoznih vozila	-	-	56	56	-	5,856,502	2,593,999	6,975,168	4,381,169	169
31	Proizvodnja nameštaja	332,580	49,880	51,018	1,138	2	18,704,908	18,708,491	24,867,075	6,158,584	33
32	Proizvodnja drugih p.k.t.	10,716	23,557	21,129	(2,428)	(10)	27,452,871	25,678,891	29,061,576	3,382,685	13
33	Popravka i ugradnja mašina i opreme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ukupno		70,007,738	72,892,691	49,680,762	(23,211,929)	(32)	769,622,014	795,773,505	947,553,910	151,780,406	19

Izvor: Agencija za statistike Kosova , obradio DIP- MTI-a

U izvozu Kosova sa drugim zemljama za 2018 godinu, na prvom mestu se nalazi podsektor proizvodnje metala sa 72,51%, dok je u poređenju sa 2017. godinom, ovaj podsektor zabeležio pad za 40%. Drugi podsektor svrstava se podsektor plastike i gume sa 9,25%, koji je zabeležio porast od 16% u odnosu na 2017 godinu. Podsektor tekstila je na trećem mestu sa 3,57% i zabeležio je pad u izvozu za 15%, u poređenju sa 2017 godinom. U tabeli br. 12, primećujemo da je pad izvoza zabeležen i u podsektoru proizvoda gotovih metalnih proizvoda za 70%, zatim da je došlo do značajnog pada u podsektoru hemijske industrije sa 64% i industriji papira sa 14%.

Najveći uvoz u 2018 godini, ima podsektor Prerada prehrambenih proizvoda sa 10,46% i koji nastavlja da sledi sličan trend u poslednje tri godine. Na drugom mestu je sektor odeće sa 9,95% i u poređenju sa 2017 godinom, ima trend rasta od 17%.

U okviru uvoza sa drugim zemljama, značajan porast vrednosti uvoza u odnosu na 2017 godinu, zabeležen je u podsektoru proizvodnje koksa i rafiniranih naftnih derivata iznad 100%, dok je u opštem uvozu u okviru Sektora C, rast uvoza kod ovog podsektora 24%, u poređenju sa prethodnom godinom. Takođe podsektor drvne industrije zabeležio je rast uvoza za 28% u odnosu na 2017 godinu.

3. TEKSTILNA PROIZVODNJA

Nakon 1999 godine, tekstilna industrija je povećana sa pravom kombinacijom tradicije, kreativnosti i iskustva, pri čemu su mnoga privatna preduzeća nastala iz porodica sa tradicijom prerade kože, krzna, obuće, pletenja, tkanja i šivenja.

Sektor tekstilnih proizvoda je identifikovan kao potencijalni sektor za ekonomiju na Kosovu, kao za značajno proširenje zaposlenosti, prometa i rasta izvoza.

Trenutno na Kosovu je 127 privatnih preduzeća angažovanih u tekstilnoj proizvodnji, gde su 90% proizvođači finalnih proizvoda. U ovom podsektoru postoji značajan prostor za investitore, da ponovo stvore grupu integrisanih proizvođača kako bi Kosovo ponovo proizvelo završnu odeću od platna i tkanina proizvedenih u regionu.

Proizvodna preduzeća ove industrije na Kosovu koncentrisana su u gotovo svim regionima Kosova: Prištini, Prizrenu, Uroševcu, Peći, Gnjilanu, Mitrovici i Đakovici.

3.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru tekstilne proizvodnje

Preduzeća kao što znamo su je jedan od glavnih faktora zaposlenosti, na osnovu ove činjenice analiziran je broj preduzeća, zaposlenih i godišnji promet za 2016-2018 godine.

U ovom slučaju, podsektor tekstilne proizvodnje prema tabeli 13, ima 817 zaposlenih u 127 preduzeća, i promet u iznosu od 14.687.985,88 €.

Zaposlenost u ovom podsektoru u 2018 godini, zabeležio je pad za 18 zaposlenih ili 2,15%, u odnosu na 2017 godinu, a broj preduzeća je zabeležio rast za 3,25%, dok je promet zabeležio pad za 15%.

Podsektor (13) u ukupnom sektoru C učestvuje sa:

- 2.61% preduzeća,
- 3.13% zaposlenih i
- 1.38% u prometu.

Tabela 13. Broj preduzeća, zaposlenje, i promet u podsektoru tekstila

Kod	Podsektor (13): Tekstilna proizvodnja	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		2016. god.	2017. god.	2018. god.	2016. god.	2017. god.	2018. god.	2016. god.	2017. god.	2018. god.
1310	Priprema za pletenje tekstilnih vlakana	9	12	10	15	9	13	575,931.00	461,132.57	41,747.06
1320	Pletenje tekstila	10	10	11	10	58	77	46,807.00	2,697,238.20	2,237,604.04
1330	Završni proces prerade tekstila	28	33	32	485	386	358	6,251,568.00	6,151,302.38	5,755,599.36
1391	Proizvodnja pletenih i tkanih tkanina	2	2	6	2	3	13	33,823.00	28,176.60	37,386.77
1392	Proizvodnja konfekcionih tekstilnih artikla osim odeće	7	8	10	46	87	53	1,645,751.00	2,420,088.16	1,821,818.51
1393	Proizvodnja ćilima, tapiserija i tepiha	3	3	3	25	89	70	200,586.00	1,374,023.07	810,232.14
1395	Proizvodnja nepletenog platna i artikala osim odeće	1	1	1	1	2	4	-	-	-
1396	Proizvodnja drugih tehničkih i industrijskih tekstila	8	7	4	15	14	24	710,359.00	593,094.80	699,221.89
1399	Proizvodnja drugih p.k.t tekstila	45	47	50	156	187	205	2,884,822.00	3,498,622.70	3,284,376.11
Ukupno		113	123	127	755	835	817	12,349,647.00	17,223,678.48	14,687,985.88

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Prema tabeli 13, prikazani su podaci o podaktivnostima podsektora tekstila brojem preduzeća, zaposlenje i godišnji promet za 2016-2018 godine. Što se tiče broja preduzeća podaktivnosti „proizvodnja ostalih p.k.t. tekstila“ u 2018 godini, bilo je 50 preduzeća sa 39,37% u odnosu na 2017 godinu.

Podaktivnost sa najvećim uticajem u zapošljavanju je završni procesi prerade tekstila sa 358 zaposlenih ili 43,81% u 2018 godini, a takođe i godišnji promet u ovoj podaktivnosti ima veći uticaj u vrednosti od: 5,755,599,368 sa 39,19%. Proizvodnja netkanih platna i artikala, osim odeće, jeste aktivnost sa najmanjim brojem preduzeća, zaposlenih i prometom u okviru ovog podsektora.

3.2 Izvoz i uvoz u podsektoru tekstilne proizvodnje

Izvoz u podsektoru tekstilne proizvodnje u 2017 godini, u odnosu na 2016 godinu, zabeležio je povećanje za 16%, dok je u 2018 godini, u odnosu na 2017 godinu, imao pad za samo 1,1%.

Uvoz u ovom podsektoru u 2017 godini, zabeležio je povećanje za 5% u odnosu na 2016 godinu, takođe u 2018 godini, imao je povećanje za 12,49% u odnosu na 2017 godinu. Odnos između izvoza i uvoza u ovim podsektorima je negativan za 89,12 % izvoza u odnosu na 12,50% uvoza.

Izvoz ovog podsektora učestvuje sa 2.38% u ukupnom izvozu i 1.88% u ukupnom uvozu Sektora C.

Tabela 14. Izvoz i uvoz u podsektoru (13), tekstilna proizvodnja

Kod	Podsektor (16): proizvodnja drveta i drvenih proizvoda i pluta	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
13	Proizvodnja tekstila	5,348,255.98	6,205,923.58	6,136,824.19	(69,099.39)	(1.11)	49,702,654.25	52,144,762.42	58,660,751.55	6,515,989.13	12.50
13.1	Priprema i pletenje tekstilnih vlakana	521,154.60	1,103,564.87	509,170.62	(594,394.25)	(53.86)	805,504.00	1,105,647.34	1,123,102.91	17,455.57	1.58
13.1	Priprema i pletenje tekstilnih vlakana	521,154.60	1,103,564.87	509,170.62	(594,394.25)	(53.86)	805,504.00	1,105,647.34	1,123,102.91	17,455.57	1.58
13.2	Tkanje tekstila- Ukupno	58,157.43	275,220.37	511,127.80	235,907.43	85.72	11,984,113.53	13,614,577.73	15,814,106.35	2,199,528.62	16.16
13.2	Tkanje tekstila	58,157.43	275,220.37	511,127.80	235,907.43	85.72	11,984,113.53	13,614,577.73	15,814,106.35	2,199,528.62	16.16
13.9	Proizvodnja drugih tekstila - Ukupno	4,768,943.95	4,827,138.34	5,116,525.77	289,387.43	6.00	36,913,036.72	37,424,537.35	41,723,542.29	4,299,004.94	11.49
13.91	Proizvodnja pletelih i tkanih platna	20.00	1,228.23	5,091.96	3,863.73	314.58	3,277,032.30	4,127,881.60	4,367,193.11	239,311.51	5.80

13.92	Proizvodnja artikala konfekcionog tekstila osim odeće	3,541,501.81	4,430,180.54	4,235,755.12	(194,425.42)	(4.39)	14,399,661.14	15,202,632.71	16,657,252.93	1,454,620.22	9.57
19.63	Proizvodnja ćilima, tapisarija i tepiha	279,005.70	248,194.55	703,760.14	455,565.59	183.55	9,116,822.64	8,868,503.42	11,220,597.64	2,352,094.22	26.52
13.94	Proizvodnja užeta, špage, mreža	6,159.92	781.31	7,368.29	6,586.98	843.07	1,565,211.91	949,833.89	968,479.85	18,645.96	1.96
13.95	Proizvodnja nepletenih platna i artikala osim odeće	2,985.25	4,167.39	14,126.05	9,958.66	238.97	3,323,027.94	3,426,815.70	4,407,432.84	980,617.14	28.62
13.96	Proizvodnja drugih tehničkih i industrijskih tekstila	938,871.27	141,944.38	137,751.56	(4,192.82)	(2.95)	4,218,044.30	3,951,684.09	3,190,597.08	(761,087.01)	(19.26)
13.99	Proizvodnja drugih p.k.t tekstila	400.00	641.94	12,672.65	12,030.71	1,874.12	1,013,236.49	897,185.94	911,988.84	14,802.90	1.65

Izvor: Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

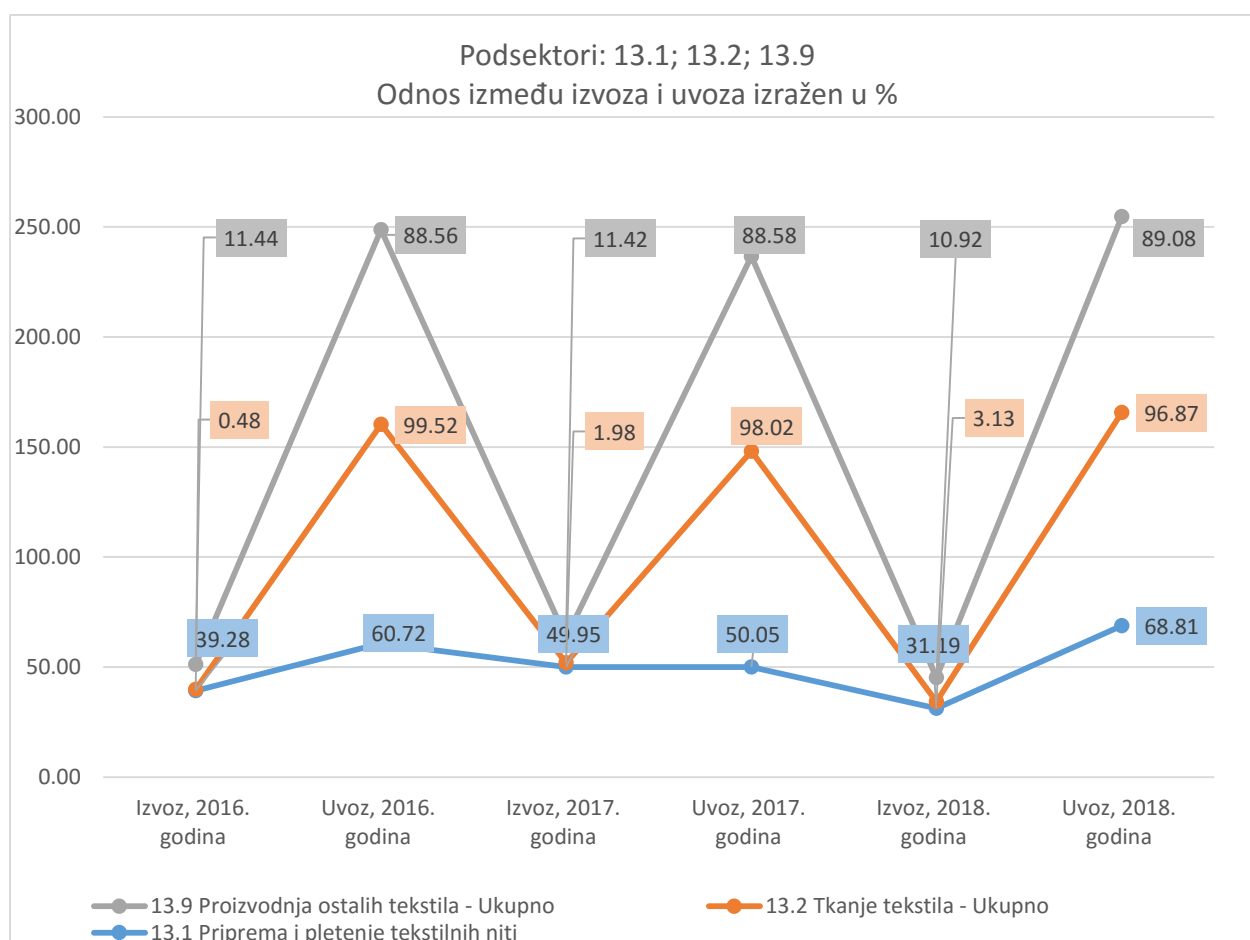
Ukupna vrednost izvoza u ovom podsektoru iznosi 6.136.824,19 €, izvoza u zemlje EU-a je 40.20%, u zemlje CEFTA-e je 28.64%, EFTA-e je 2,22% i drugim zemljama 28.94%.

Prema Tabeli 14, visoki rast u izvozu je zabeležio aktivnost proizvodnja ostalog tekstila za 5.116.525,77 evra ili izraženo u procentima 6% u 2018 godini, u odnosu na 2017 godinu.

Proizvodnja tekstilnih proizvoda osim odeće rangirana je na drugom mestu sa izvozom od 4.235.755,12 €, mada u izvozu ima pada za 4.39% u izvozu 2018. godine, u odnosu na 2017 u godinu, kao i značajan pad izvoza u aktivnosti Priprema i pletenje tekstilnih vlakana u vrednosti od 509.170,62 € u 2018 godini u odnosu na 2017 godinu, za 53,86%. Uvoz u podsektor tekstilne proizvodnje u 2017 godini povećan je u odnosu na 2016. godinu za 49.702.654,25 €, kao i u 2018. godini uvoz je takođe zabeležio povećanje za 58.660.751,55 €.

Najdominantnija aktivnost u uvozu je, u 2018. godini, proizvodnja ostalih tekstila u vrednosti od 41.723.542,29 € ili 11,49% više nego u 2017. godini, a najdominantnija podaktivnost, je u 2018. godini, proizvodnja konfekcijskog tekstila pored odeće u vrednosti od 16.657.252,93 evra, što je u poređenju sa 2017. godinom za 9,57% više, a drugo mesto, u 2018. godini, zauzima podaktivnost proizvodnje čilima, tapiserija i tepiha u vrednosti od 11.220.597,64 €, što je u poređenju sa 2017. godinom veće za 26,52%.

Slika 1. Odnos između izvoza i uvoza u sektoru tekstila

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradilo DIP/MTI-a

Prema slici 1, trend trgovinske aktivnosti razmena, proizvodnja i pletenje tekstilnih vlakana je smanjio izvoz, a uvoz je povećan za 18,76%. U 2018. godini, aktivnost tkanja tekstila je, u odnosu na 2017. godinu, u izvozu zabeležila porast od 1,15%.

4. PROIZVODNJA ODEĆE

Odevna industrija je, nakon rudarstva, bila druga po veličini na Kosovu. Odeća je jedna od najstarijih, najvećih i najglobalizovanijih industrija. U prošlosti su proizvodi kosovskih proizvođača bili namenjeni lokalnom tržištu, kao i ostalim tržištima širom zapadne i istočne Evrope i Sjedinjenih Američkih Država.⁵

Industrija odeće, kako u pogledu potencijala, tako i celosti proizvoda, je važna grana u široj porodici grana industrije. Grane tekstilne i odevne industrije su relativno rasprostranjene na čitavom Kosovu.

Kosovska preduzeća ili proizvođači odeće i kože se mogu podeliti u tri kategorije:

a) Preseci, napravi i skрати (PNS): poznato i kao „preseci i sašij”, lohn i fason. Ovo je uopšteno odlična prilika za proizvođače odeće u regionu Jugoistočne Evrope.

b) Domaći prodavci odeće na malo: Mnoge male kompanije prodaju standardnu odeću i uniforme na visoko fragmentiranim lokalnim tržištima i tržištima susednih država, kao i lokalnim vlastima.

c) Moda: Na Kosovu postoje neki vrhunski dizajneri ženske odeće, koji prodaju preko svojih ateljea i u prodavnicama u većim gradovima.⁶

Pored toga što je radno intenzivna, radnom snagom odevne industrije dominiraju žene, a mnoge kompanije u ovom podsektoru su u vlasništvu ili pod upravom žena.

Odevnu industriju na Kosovu takođe karakterišu regionalne proizvodne specifikacije proizvoda. Budući je Priština centar akademskih i trgovinskih ustanova sa vodećim proizvođačima i izvoznici, pečki, đakovački i prizrenski regioni su specijalizovani za proizvodnju farmerki, bluza i uniformi, a Gnjilane je specijalizovano za odeću za svadbe, što zahteva više ručnog rada, Podujevo za proizvodnju sportske odeće i uniformi, a Suva Reka je centar za proizvodnju obuće. Što se tiče prodaje, većina proizvoda se prodaje na domaćem tržištu, ali se neki uglavnom izvoze u zemlje regiona kao što su: Albanija, Crna Gora, Makedonija, Bosna itd.

⁵ <http://www.universum-ks.org/blog/karriera/biznesi-tekstilit-nje-mundesi-teper-qe-ndermarresit-te-investojne-ne-kosove>

⁶ <http://kosovowood.org/LinkClick.aspx?fileticket=y0NkNbvg-LI%3D&tabid=184&portalid=1&mid=761&language=sq-AL>

4.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru odeće

Preduzeća su jedan od glavnih faktora zaposlenja, a polazeći od te činjenice su analizirani broj preduzeća, zaposlenje i godišnji promet za period od 2016. do 2018. godine.

U ovom slučaju, u podsektoru tekstilne proizvodnje je prema tabeli 15, za 2018. godinu, bilo 857 zaposlenih u 226 preduzeća, a promet od 7.308.961,05 evra.

Zaposlenje je u ovom podsektoru, u 2018. godini, poraslo za 110 zaposlenih ili 14,88% u poređenju sa 2017. godinu, broj preduzeća se povećao za 15,31%, a promet se smanjio za 1,6%.

Podsektor (14), u ukupnom sektoru C, učestvuje sa:

- 44,65% preduzeća,
- 3,28% zaposlenih i
- 0,69% u prometu.

Tabela 15. Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru odeće

Kod	Podsektor (14): Proizvodnja odeće	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina
141 1	Proizvodnja kožne odeće	4	3	3	69	50	55	246.375,00	166.853,40	163.510,37
141 2	Proizvodnja radne odeće	23	26	32	148	191	158	1.465.459,00	2.054.825,76	1.245.523,05
141 3	Proizvodnja ostale odeće	117	125	126	321	443	494	3.580.196,00	4.325.890,83	4.265.857,81
141 4	Proizvodnja donjeg veša	5	2	1	8	3	3	101.234,00	67.907,43	63.959,37
141 9	Proizvodnja ostale i dopunske odeće (rukavice, kape, šalovi itd)	33	31	31	39	34	109	201.793,00	479.118,29	1.191.889,37
143 1	Proizvodnja pletenih čarapa	5	4	5	28	9	12	510.595,00	178.082,90	210.419,63
143 9	Proizvodnja ostale pletene ili heklane odeće	20	23	28	18	16	26	131.327,00	147.900,40	167.801,45
Ukupno		207	196	226	631	746	857	6.236.979,00	7.420.579,01	7.308.961,05

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI

U tabeli 15 su prikazani podaci podsektora odeće sa brojem preduzeća, zaposlenjem i godišnjim prometom za period od 2016. do 2018. godine.

Podaktivnost, proizvodnja ostale odeće je, za 2018. godinu, zauzela prvo mesto u ovom podsektoru, sa 126 preduzeća ili 0,8% u poređenju sa 2017. godinom i sa 494 zaposlenih ili 11,51% više u odnosu na prethodnu godinu, a što se tiče godišnjeg prometa u ovoj podaktivnosti je prikazana vrednost od 4.265.857,81 sa smanjenjem od 1,38% u poređenju sa 2017. godinom.

Na drugom mestu se nalazi aktivnost proizvodnje radne odeće sa 158 zaposlenih ili 17,28% manje nego u 2018. godini, a godišnji promet u ovoj podaktivnosti ima vrednost od 1.245.523,05 evra sa smanjenjem od 39,38% u poređenju sa 2017. godinom.

Vredi naglasiti da je, u 2018. godini, u aktivnosti proizvodnje ostale i dodatne odeće (rukavice, kape, šalovi itd), došlo do velikog povećanja zaposlenja, za 75 radnika, iako je broj preduzeća ostao isti kao 2017. godine, a takođe sa povećanjem prometa od preko 100%.

4.2. Izvoz i uvoz u podsektoru odeće

Izvoz u podsektoru odeće se, u poređenju sa 2016. godinom, u 2017. godini povećao za 7,39%, a u 2018. godini se, u poređenju sa 2017. godinom, povećao za 48,7%.

Uvoz u ovom podsektoru je, u 2017. godini, povećan za 1% u poređenju sa 2016. godinom, a u 2018. godini je zabeležio porast od 18% u poređenju sa prethodnom godinom.

Izvoz ovog podsektora čini 0,84% ukupnog izvoza i 3,37% ukupnog uvoza Sektora C.

Trgovinska razmena ovog podsektora je 98% uvoza i 2% izvoza. Ukupna vrednost izvoza ovog podsektora je 2.179.544,62 €, izvoz u zemlje EU-a je 48,7120% u zemlje CEFTA –e je 6,93% i u ostale zemlje je 10,81%.

Tabela 16. Izvoz i uvoz u podsektoru odeće

Kod	Podsektor (14): Proizvodnja odeće	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika % 2017-2018.	Uvoz			Razlika (2017-2018)	I Razlika u % 2017-2018.
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
14	Proizvodnja odeće	1.364.276,43	1.465.160,74	2.179.544,62	714.383,88	48,76	88.145.625,45	89.105.964,99	105.171.177,93	16.065.212,94	18,03
14.1	Proizvodnja odeće, osim krznene odeće	1.298.776,56	1.269.754,87	1.942.304,25	672.549,38	52,97	73.680.843,31	74.913.935,62	88.060.654,36	13.146.718,74	17,55
14.11	Proizvodnja kožne odeće	-	108,00	231,10	123,10	113,98	126.758,81	148.689,72	160.788,65	12.098,93	8,14
14.12	Proizvodnja radne odeće	223.061,09	141.275,72	159.970,75	18.695,03	13,23	1.171.387,89	694.806,49	1.042.102,47	347.295,98	49,98
14.13	Proizvodnja ostale odeće	833.923,48	661.338,56	1.073.648,55	412.309,99	62,34	34.574.605,66	35.333.075,26	42.467.790,89	7.134.715,63	20,19
14.14	Proizvodnja donjeg veša	69.288,43	224.846,24	223.060,97	(1.785,27)	(0,79)	25.414.662,82	26.600.960,45	31.678.476,32	5.077.515,87	19,09
14.19	Proizvodnja ostale i dopunske odeće (rukavice, kape, šalovi itd)	172.503,56	242.186,35	485.392,88	243.206,53	100,42	12.393.428,13	12.136.403,70	12.711.496,03	575.092,33	4,74
14.2	Proizvodnja proizvoda od krzna	-	-	-	-	-	6.693,68	73.861,61	25.687,91	(48.173,70)	(65,22)
14.20	Proizvodnja proizvoda od krzna	-	-	-	-	-	6.693,68	73.861,61	25.687,91	(48.173,70)	(65,22)
14.3	Proizvodnja heklane odeće	65.499,87	195.405,87	237.240,37	41.834,50	21,41	14.458.088,46	14.118.167,76	17.084.835,66	2.966.667,90	21,01
14.31	Proizvodnja pletenih čarapa	11.567,19	26.492,65	67.273,06	40.780,41	153,93	5.405.207,74	5.297.691,74	5.684.634,23	386.942,49	7,30
14.39	Proizvodnja ostale pletene ili heklane odeće	53.932,68	168.913,22	169.967,31	1.054,09	0,62	9.052.880,72	8.820.476,02	11.400.201,43	2.579.725,41	29,25

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradilo DIP/MTI

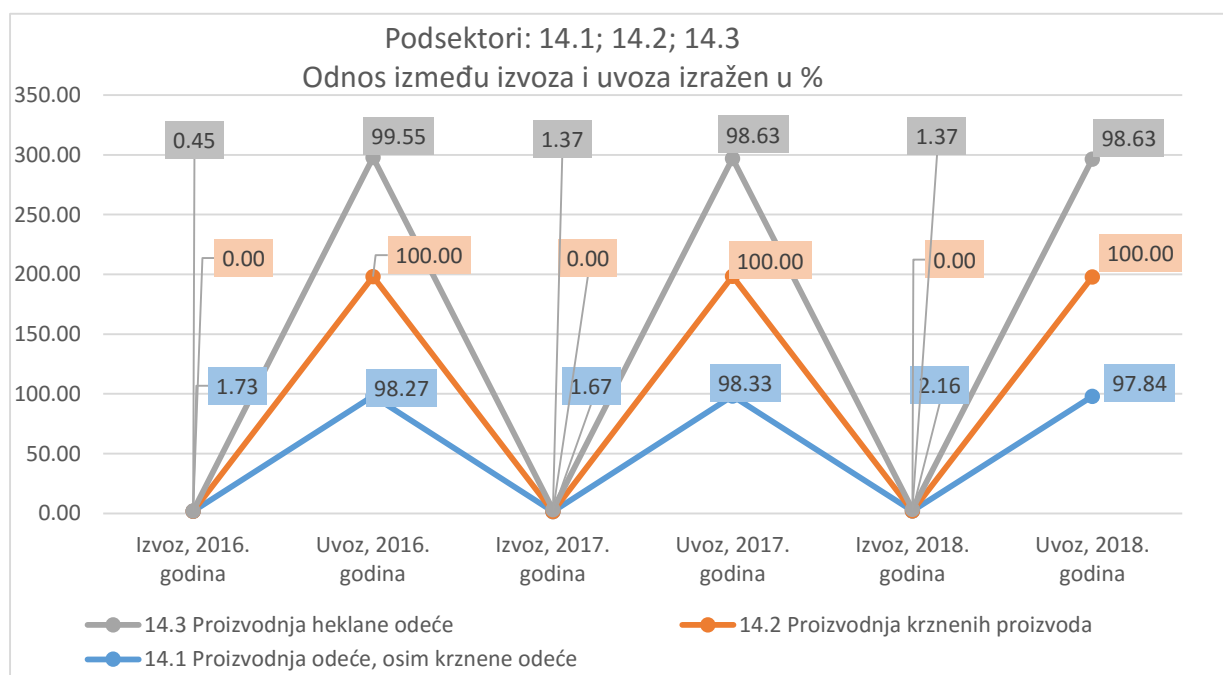
Prema tabeli 16, u 2018. godini je, u poređenju sa 2017. godinom, došlo do velikog porasta izvoza proizvodnje odeće, osim krznene odeće u iznosu od 672.549,38 € ili izraženo u procentima od 52,97%.

Podaktivnost proizvodnje ostale i dodatne odeće (rukavice, kape, šalovi itd) je, u poređenju sa 2017. godinom, zabeležila porast od 243.206,53 € ili 100%, a takođe je i proizvodnja ostale odeće, prema vrednosti u 2018. godini, zabeležila visok porast od 412.309,99 €, u poređenju sa 2017. godinom, od 62% u poređenju sa godinom.

Uvoz velike vrednosti ima aktivnost proizvodnja odeće, osim krznene odeće, koja u ovom podsektoru čini 84%, a takođe je ova aktivnost, u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom, zabeležila porast od 17,55%.

Podaktivnost proizvodnja radne odeće je u 2018. godini imala porast od 49,98%, a u 2017. godini je, u poređenju sa 2016. godinom, imala pad od 40%, a gledajući vrednost podaktivnosti proizvodnje ostale odeće, postoji najveći porast uvoza od 7.134.715 € ili 20.19%.

Slika 2. Odnos između izvoza i uvoza u sektoru odeće

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Prema slici 2, trend aktivnosti trgovinske razmene, proizvodnja odeće, pored krznene odeće, je zabeležila porast u izvozu od 0,49%, a u uvozu je postojao pad. Trgovinska razmena u ovom podsektoru iznosi 98,80% uvoza, a samo 1,20% izvoza.

5. PROIZVODNJA KOŽE I PROIZVODI OD KOŽE

Kožna industrija na Kosovu ima svoje korenje u tradiciji šavljača kože i sarača u Peći i fabrika kožne obuće, što znači da je ova industrija, još 1945. godine, započela preradu kože i proizvodnju obuće.

Kožni proizvodi-obuća su počele da doživljavaju sistematski pad industrijske proizvodnje od 1989/1990. godine, kao rezultat režima koja je trajala sve do rata 1999. godine.

Privreda Kosova tokom ovog perioda nije funkcionisala kao privredna celina, a uzimajući u vidu privredni položaj u prošlosti, kaznene mere preduzete protiv ove zemlje su negativno uticale na razvoj industrijske proizvodnje sektora kože-obuće. Tokom ovog perioda je korišćeno između 20% i 30% proizvodnih kapaciteta, korišćenje tehnologije je vršeno divlje, maksimalnim korišćenjem u proizvodnji, a bez održavanja radi njihovog uništenja.

Iz statističke analize ovog podsektora, spoljna trgovina, odnosno trgovinska razmena, je doživela trend pada u izvozu, a uvoz je u poslednje tri godine zabeležio porast.

5.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru kože i kožnih proizvoda

Podsektor kože i kožnih proizvoda ima solidan uticaj na zaposlenje, blagim kretanjem tokom poslednje tri godine. Iz ove činjenice je analiziran broj preduzeća, zaposlenih i godišnji promet za period od 2016. do 2018. godine.

U ovom podsektoru je, u 2018. godini, broj preduzeća bio 37, broj zaposlenih 430, a godišnji promet je iznosio 6.812.630,46 evra. Zaposlenje u ovom podsektoru je, u 2018. godini, neznatno poraslo za 2 zaposlena ili 0,46% u poređenju sa 2017. godinom, broj preduzeća je zabeležio povećanje od 5,4%, a promet je takođe zabeležio povećanje od 2,09%.

Podsektor (15), u ukupnom sektoru C, učestvuje sa:

- 0,76% preduzeća,
- 1,65% zaposlenih i
- 0,64% u prometu.

Tabela 17. Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru proizvodnje kože

Kod	Podsektor (15): Proizvodnja kože i kožnih proizvoda	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina
1511	Štavljenje kože; oblaganje i bojenje krzna	4	4	2	5	5	4	41.930,00	22.280,60	10.500,40
1512	Proizvodnja kofera, torbi i sličnih proizvoda kao što su zobnice za hranu konja i kolani	8	9	11	34	34	31	820.110,00	678.433,55	706.814,59
1520	Proizvodnja obuće	21	22	24	392	389	395	7.426.779,00	5.972.151,90	6.095.315,47
Ukupno		33	35	37	431	428	430	8.288.819,00	6.672.866,05	6.812.630,46

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Podaktivnost proizvodnje obuće je zauzela prvo mesto u ovom podsektoru za 2018. godinu, sa 24 preduzeća ili 5,71% više u poređenju sa 2017. godinom i sa 395 zaposlenih ili 1,54% više u poređenju sa prethodnom godinom, a što se tiče godišnjeg prometa, ova podaktivnost se odražava vrednošću od 6.095.315,47 €, sa porastom od 2,05% u poređenju sa 2017. godinom.

Na drugom mestu je proizvodnja kofera, torbi i sličnih predmeta kao što su zobnice za hranu konja i kolani sa 31 zaposlenih ili 8,82% manje nego u 2017. godini, a takođe je, tokom 2018. godine, godišnji promet u ovoj podaktivnosti bio u iznosu od 706.814,59 €, uz povećanje od 4,12% u poređenju sa 2017. godinom.

5.2 Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnje kože i proizvoda od kože

Izvoz u podsektoru proizvodnje kože i kožnih proizvoda je, u poređenju sa 2016. godinom, u 2017. godini zabeležio porast od 21%, a u 2018. godini se, u poređenju sa 2017. godinom je zabeležio pad od 22,54%.

Uvoz u ovom podsektoru je, u poređenju sa 2016. godinom, u 2017. godini zabeležio porast od 3,98%, a u 2018. godini je zabeležio porast od 8,94% u poređenju sa prethodnom godinom.

Trgovinska razmena ovog podsektora je 94,22% uvoza i 5,78% izvoza.

Izvozi ovog podsektora čine 1,06% ukupnog izvoza i 1,43% ukupnog uvoza Sektora C.

Tabela18. Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnje kože

Kod	Podsektor (15): Proizvodnja kože i kožnih proizvoda	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018.	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018.
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
15	Proizvodnja kože i kožnih proizvoda	4.476.918,81	3.531.648,80	2.735.479,11	(796.169,69)	(22,54)	39.328.783,71	40.897.608,37	44.554.440,03	3.656.831,66	8,94
15.1	Štavljenje kože; proizvodnja kofera, tašni, zobnica za hranu konja i kolani, oblaganje i bojenje krzna	1.224.276,09	963.675,58	956.459,59	(7.215,99)	(0,75)	7.358.826,64	7.841.743,02	8.857.972,36	1.016.229,34	12,96
15.11	Štavljenje kože; oblaganje i bojenje krzna	3.772,85	-	31.722,84	31.722,84	100,00	1.242.442,37	884.142,59	987.637,36	103.494,77	11,71
15.12	Proizvodnja kofera, torbi i sličnih predmeta kao što su zobnice za hranu konja i kolani	1.220.503,24	963.675,58	924.736,75	(38.938,83)	(4,04)	6.116.384,27	6.957.600,43	7.870.335,00	912.734,57	13,12
15.2	Proizvodnja obuće	3.252.642,72	2.567.973,22	1.779.019,52	(788.953,70)	(30,72)	31.969.957,07	33.055.865,35	35.696.467,67	2.640.602,32	7,99
15.20	Proizvodnja obuće	3.252.642,72	2.567.973,22	1.779.019,52	(788.953,70)	(30,72)	31.969.957,07	33.055.865,35	35.696.467,67	2.640.602,32	7,99

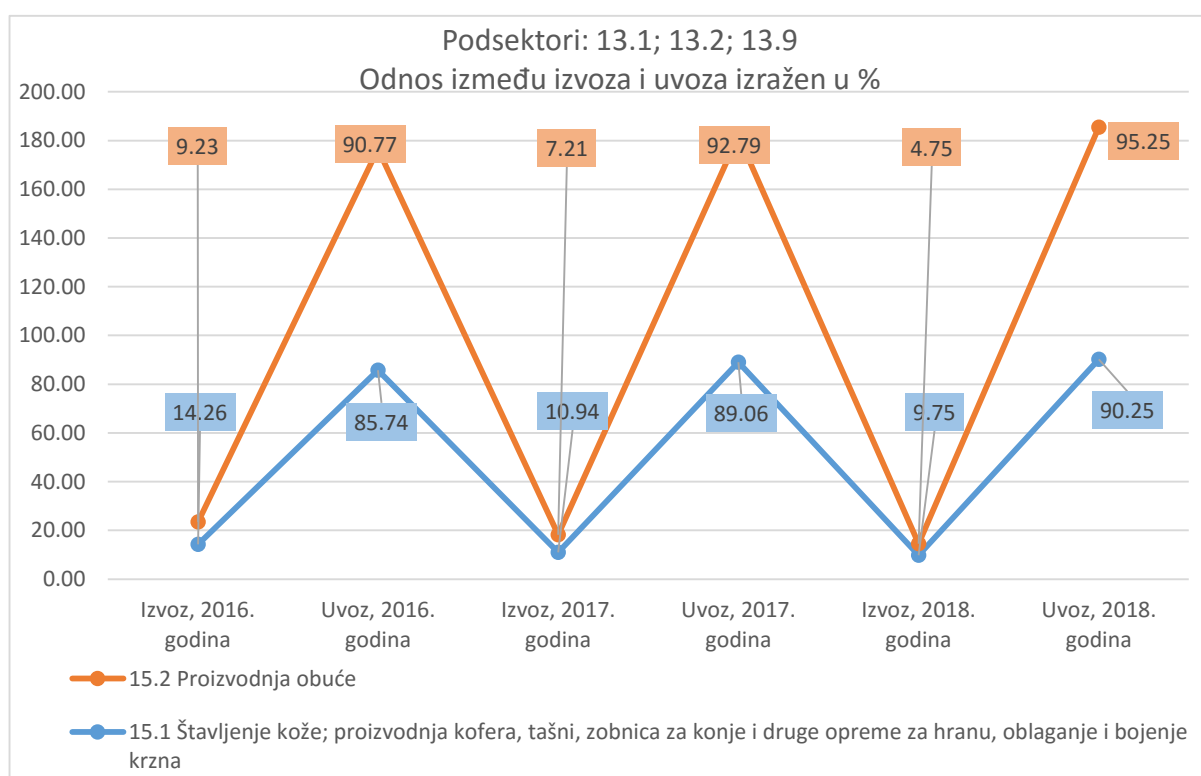
Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Ukupna vrednost izvoza ovog podsektora je 2.735.479,11 €, izvoz u zemlje EU-a je 77,82%, u zemlje CEFTA-e je 19,37%, EFTA-e je 0,16% i u ostale zemlje je 2,65%.

Prema tabeli 18, aktivnost koja ima najveći izvoz je proizvodnja obuće, u iznosu od 1.779.019,52 €, ali je u 2018. godini ova aktivnost zabeležila pad u izvozu 30,72% u poređenju sa 2017. godinom.

Ova aktivnost, proizvodnja obuće, je zabeležila uvoz velike vrednosti u iznosu od 35.696.467,67 €, a takođe je, u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom, zabeležen i porast od 7,99%.

Slika 3. Odnos između izvoza i uvoza u sektoru proizvodnje kože i njenih proizvoda

Izvor: Agencija za statistike Kosova, obradilo OIP/MTI-a

Prema slici 3, trend aktivnosti trgovinske razmene, proizvodnja obuće, je zabeležila pad u izvozu od 2,46%, a u uvozu je postojao porast od 2,46%.

6. PROIZVODNJA DRVETA I PROIZVODA OD DRVETA I PLUTE, OSIM NAMEŠTAJA; PROIZVODNJA PREDMETA OD SLAME I PROTČKANIH-PREPLETENIH MATERIJALA

Ovaj podsektor uključuje proizvodnju proizvoda od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i protčanih-prepletenih materijala. Tačnije, ova podela obuhvata proizvodnju proizvoda od drveta, iverice, furnira, drvenih posuda, drvenih podova, drvenih spojica i nefabrikovanih drvenih predmeta. Proizvodni procesi uključuju testerisanje, struganje, oblikovanje, valjanje i montiranje drvenih proizvoda, počevši od seče drvene građe ili oblikovanja drugim alatima za oblikovanje. Drvena građa ili drugi transformisani oblici drveta, koji se mogu strugati ili omekšati i sastaviti u gotove proizvode, kao što su drvene posude.

Na osnovu (Nacionalnog inventara šuma 2012/13), šumska površina na Kosovu iznosi oko 481.000 ha (44,7% ukupne površine) i može se smatrati dobrim resursom za kosovsku privredu.

Podsektor prerade drveta na Kosovu se razmatra u svim analizama konkurentnosti, uključujući Izveštaj o proceni drvnog sektora Kosova za 2015. godinu, iz USAID-ovog programa EMPOWER, Analizu lanca vrednosti podsektora građevinskog materijala od drveta 2018, sprovedena od International Development Ireland, finansirana od strane EU-a za Ministarstvo trgovine i industrije, Studije potrebnih veština u podsektoru prerade drveta na Kosovu 2017, sprovedena od Kosovskog obrazovnog centra (KEC) u saradnji sa SPARK-om, koju je finansirala i kojom rukovodi Evropska unija. Ove analize i procene UNDP-a, za ovaj podsektor, pokazuju da drvni podsektor na Kosovu ima veliki potencijal za privredni razvoj.

Ukupna proizvodnja okruglog drveta u EU-u je 2017. godine iznosila oko 470 miliona m³; skoro 8 miliona m³ (1,7%) više od najveće proizvodnje zabeležene 2007. godine. Od zemalja članica EU-a, Švedska je, u 2017. godini, proizvela 73 miliona m³, a prate je Finska, Nemačka i Francuska (svaka proizvodi između 51 i 64 miliona m³). Gotovo četvrtinu (23,2%) proizvodnje drveta 28 zemalja EU-a je u 2017. godini koristilo kao gorivo, a preostali deo se koristi za drvnu industriju i industriju furnira ili za proizvodnju celuloze i papira.⁷

Eurostat nije u stanju da, na trocifrenom nivou, obezbedi ažuriranja podataka o aktivnostima u drvnoprerađivačkoj industriji i industriji nameštaja u mnogim zemljama.⁸

Što se tiče drvnog sektora u Republici Kosovo, MTI, tačnije Departman za industriju, na osnovu statističkih podataka dobijenih od Agencije za statistiku Kosova, ažurira podatke do nivoa od četvorocifrenih i šestocifrenih kodova, gde se nalazi dovoljna osnova za analizu ovog podsektora.

⁷ Ec.europa.eu. (2019). *Annual production of roundwood, EU-28, 1999–2017*

⁸ Eos-oes.eu. (2019). *Annual Report of the European Sawmill Industry 207/2018*

6.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru proizvodnje drveta i proizvoda od drveta

Preduzeća su među glavnim faktorima zapošljavanja, u ovom slučaju, sektor proizvodnje drveta i proizvoda od drveta i plute, prema tabeli 19 zapošljava 1.390 radnika u 445 preduzeća i sa prometom od 37.920.774 evra.

Zaposlenost u ovom podsektoru je, u 2018. godini, imalo povećanje za 178 zaposlenih ili 14,7% u poređenju sa 2017. godinom. U ovom podsektoru je broj preduzeća smanjen za 2,4%, a promet je povećan za 6%, što znači da je na povećanje zapošljavanja uticalo širenje postojećih preduzeća u ovom podsektoru.

Podsektor (16) u ukupnom sektoru C, učestvuje sa:

- 9,15% preduzeća,
- 5,33% zaposlenih i
- 3,57% u prometu.

Raspodela preduzeća, zapošljavanja i prometa su detaljno prikazani u Tabeli 19.

Tabela 19. Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru drveta

Kod	Podsektor (16): Proizvodnja drveta i proizvoda od drveta i plute	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina
1610	Testerisanje drveta i stolarstvo	120	123	120	263	286	333	5.537.092	8.463.409,98	8.794.853,21
1621	Proizvodnja listova furnira i ploča zasnovanih na drvetu (furnir)	8	9	7	15	18	19	327.500	825.666,42	1.044.726,50
1622	Proizvodnja parketa za podove	3	3	3	16	11	8	954.928	676.625,30	684.995,90
1623	Proizvodnja stolarije i ostale građevinske stolarije	271	243	239	694	682	787	19.483.674	18.567.543,16	21.080.927,57
1624	Proizvodnja drvenih posuda	6	6	4	11	6	11	3.271.632	674.927,55	118.240,64
1629	Proizvodnja ostalih proizvoda od drveta; proizvodnja predmeta od plute, slame i protkanih-prepletenih materijala	64	72	72	224	209	232	6.430.685	6.570.404,44	6.197.030,62
Ukupno		472	456	445	1.223	1.212	1.390	36.005.511	35.778.576	37.920.774

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Prema tabeli 19, podaktivnost sa najvećim uticajem na zapošljavanje u ovom podsektoru je proizvodnja stolarije i ostale građevinske stolarije sa 787 ili 56,6% zaposlenih, a potom slede testerisanje drveta i stolarije sa 333 ili 23,96% zaposlenih, proizvodnja ostalih drvnih proizvoda; proizvodnja proizvoda od plute, slame i protkanih-prepletenih materijala sa 232 ili 16,70% zaposlenih i ostali sa oko 1% učešća u zapošljavanju od ukupnog u podsektoru - proizvodnja drveta i proizvoda od drveta i plute.

Što se tiče većeg broja preduzeća i veće vrednosti prometa, rangiranje podaktivnosti je isto kao u slučaju zapošljavanja, sa izuzetkom podaktivnosti proizvodnje listova furnira i ploča zasnovanih na drvetu (furnir).

6.2 Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnje drveta i proizvoda od drveta

Izvoz u podsektoru proizvodnje drveta i proizvoda drveta i plute je, u poređenju sa 2016. godinom, u 2017. godini zabeležio pad od 12,7%, a u 2018. godini se, u poređenju sa 2017. godinom ima blagi porast od 1%.

Uvoz u ovom podsektoru, u 2017. godini, u poređenju sa 2016. godinom pretrpeo blagi pad od 1,20%, a u 2018. godini je, u poređenju sa 2017. godinom, zabeležio značajan porast od 6,92%. Odnos izvoza i uvoza u ovom podsektoru je 7,24% izvoza prema 92,76% uvoza.

Izvoz ovog podsektora čini 2,09% ukupnog izvoza i 2,22% ukupnog uvoza.

Tabela 20. Izvoz i uvoz u podsektoru (16), proizvodnja drveta i proizvoda od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i protkanog-prepletenog materijala

Kod	Podsektor (16): Proizvodnja drveta i proizvoda od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i protkanog-prepletenog materijala	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018.	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018.
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
16	16. Proizvodnja drveta i proizvoda od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja predmeta od slame i protkanog-prepletenog materijala	6.138.727,21	5.357.326,52	5.408.715,00	51.388,48	0,96	65.594.811,99	64.815.776,40	69.299.228,65	4.483.452,25	6,92
16.1	16.1 Testerisanje drva i stolarija	579.017,25	654.712,96	551.831,93	(102.881,03)	(15,71)	14.115.332,48	15.304.840,74	13.192.537,20	(2.112.303,54)	(13,80)
16.2	16.2. Proizvodnja proizvoda od drveta, plute, slame i protkanog-prepletenog materijala	5.559.709,96	4.702.613,56	4.856.883,07	154.269,51	3,28	51.479.479,51	49.510.935,66	56.106.691,45	6.595.755,79	13,32
1621	1621 Proizvodnja listova furnira i ploča zasnovanih na drvetu (furnir)	272.749,56	176.515,52	170.434,01	(6.081,51)	(3,45)	38.245.397,61	37.023.860,96	40.376.396,58	3.352.535,62	9,06
1622	1622 Proizvodnja parketa za pod	55.744,44	12.537,34	19.715,00	7.177,66	57,25	1.393.191,86	1.179.323,13	1.504.235,44	324.912,31	27,55
1623	1623 Proizvodnja stolarije i ostale građevinske stolarije	4.102.111,74	3.372.179,58	2.920.237,59	(451.941,99)	(13,40)	9.706.416,22	8.765.015,18	11.229.283,79	2.464.268,61	28,11
1624	1624 Proizvodnja drvenih posuda	767.317,50	753.822,2	970.303,33	216.481,21	28,72	449.839,88	537.219,23	635.704,26	98.485,03	18,33
1629	1629 Proizvodnja ostalih proizvoda od drveta; proizvodnja predmeta od plute, slame i protkanog-prepletenog materijala	361.786,72	387.559,00	776.193,14	388.634,14	100,28	1.684.633,94	2.005.517,16	2.361.071,38	355.554,22	17,73

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Ukupna vrednost izvoza ovog podsektora je 5.408.715 €, izvoz u zemlje EU-a je 25,09%, u zemlje CEFTA-e je 28,32%, EFTA-e je 45,60% i u ostale zemlje je 0,98%.

Prema tabeli 20, došlo je do velikog povećanja izvoza u iznosu od 776.193,14 €, u podaktivnosti proizvodnje drugih drvnih proizvoda; proizvodnje proizvoda od plute, slame i protkanog-prepletenog materijala, pri čemu je, izraženo u procentima, porast izvoza u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom, bio 100%. I proizvodnja drvenih posuda i proizvoda za podove je imala povećan izvoz od 28,72%.

Ukoliko posmatramo novčanu vrednost, treba naglasiti da je najnegativnija vrednost izvoza u podaktivnosti bila proizvodnja stolarije i ostale građevinske stolarije, aktivnost koja je u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom doživela pad od 13,40%. Kod ove podaktivnosti postoji negativan trend izvoza, a uvoz je zabeležio porast od 28,11%.

Izvoz u zemlje EFTA-e je iznosio 2.466.566 € ili 64%, u poređenju sa uvozom koji je u ukupnoj trgovinskoj razmeni sa zemljama EFTA-e iznosio 1.383.812 € ili 36%.

Izvoz u drvnom sektoru, tačnije u proizvodnji drveta i proizvoda od drveta i pluta, osim nameštaja; proizvodnja proizvoda od slame i protkanog-prepletenog materijala u zemljama EFTA-e je Švajcarska sa 99,25%, a u ukupnom izvozu ovog podsektora podaci pokazuju da Švajcarska čini 45,26%.

Među glavnim proizvodima izvezenim u Švajcarskoj u ovom podsektoru su: prozori, njihovi ramovi, vrata, njihovi ramovi i drveni pragovi sa oko 45%, a sa oko 29% izvoza ih prate drvene montažne zgrade, sa 13% učestvuje proizvodnja drvene vune, ukrasnih predmeta i zatvorenih drvenih kutija, kutija za nakit ili pribor za jelo i sličnih drvenih predmeta, statua i drugih drvenih ukrasa.

U zemljama EU-a dominira negativan trend izvoza u ovom podsektoru, pri čemu je pad izvoza u 2018. godini bio 23,40% ili pad u vrednosti od 414.538 €, a uvoz je zabeležio porast od 1,27%.

Uvoz u podsektoru proizvodnja drveta i proizvoda od drveta i plute, osim nameštaja; proizvodnja proizvoda od slame i protkanog-prepletenog materijala, u vrednosti dominiraju zemlje EU-a, a za porast uvoza su, u 2018. godini u poređenju sa 2017. godinom, veliki porast imale druge zemlje sa 28,31%.

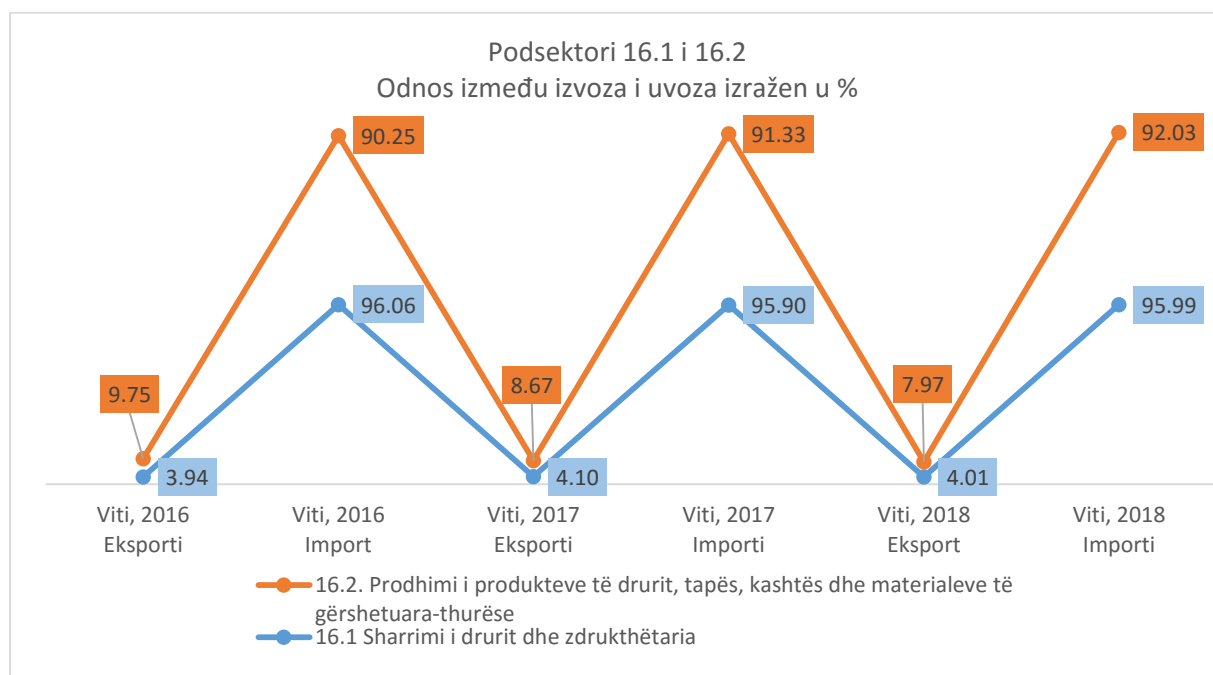
Među podaktivnostima sa uticajem u povećanju uvoza je proizvodnja listova furnira i ploča zasnovanih na drvetu, podaktivnost koja u ukupnom podsektoru učestvuje sa 40.376.396 € ili izraženo u procentima za oko 60% uvoza ovog podsektora.

Uvozom u ovom podsektoru dominiraju zemlje kao što su: Turska sa 19,13%, Nemačka sa 15,88%, Srbija sa 12,41%, Crna Gora sa 11,43%, Kina 6,92%, Austrija, Rumunija, Poljska, Slovenija i Bosna, oko 2 do 3% i ostale sa oko 1%.

Među državama koje su uticale na povećanje uvoza u ovom podsektoru, iz drugih zemalja je Turska, koja je, u poređenju sa 2017. godinom, u 2018. godini imala uvoz u porastu od oko 45%.

Na slici 4. prikazan je odnos izvoza i uvoza po aktivnostima na trocifrenom nivou za 2016, 2017. i 2018. godinu, koji pokazuje trend izvoza i uvoza tokom godina.

Slika 4. Odnos između izvoza i uvoza u drvnom sektoru

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Trend trgovinske razmene tokom godina u aktivnosti testerisanja drveta i stolarije prema slici 4, ide u prilog uvozu, gde je, u poređenju sa 2017. godinom, uvoz je zabeležio blagi porast, a izvoz je opao za 0,09%. Uvoz i izvoz u aktivnosti proizvodnja proizvoda od drveta, plute, slame i protkanog-prepletenog materijala, su zabeležili blagi porast od 0,7%.

7. PROIZVODNJA PAPIRA I PROIZVODA OD PAPIRA

Podsektor papira jedna je od vodećih industrija u svetu, potrošnja papira i njegova proizvodnja se neprekidno povećavaju.

Globalna proizvodnja papira i kartona je u 2016. godini iznosila oko 411 miliona metričkih tona. Više od polovine proizvodnje se pripisuje ambalažnom papiru, a skoro trećina se pripisuje grafičkom papiru. Tri najveća proizvođača papira u svetu su Kina, Sjedinjene Američke Države i Japan. Ove tri zemlje čine više od polovine ukupne svetske proizvodnje papira u svetu.⁹

Industrija celuloze i papira je dobila brojne kritike iz čitavog sveta, posebno iz grupacija za zaštitu životne sredine, a seča drva za industriju papira je povezana sa povećanim krčenjem šuma u svetu.¹⁰

Podsektor papira u ovom izveštaju uključuje proizvodnju papirne i kartonske mase i proizvodnju predmeta od papira i kartona u koje spadaju, proizvodnja talasastog papira i kartona, kao i ambalaže od papira i kartona, proizvodnja predmeta od papira za kućnu i sanitarnu upotrebu, toaletnog papir, proizvodnja kancelarijskog papira, proizvodnja zidnih tapeta, proizvodnja ostalih predmeta od pkt papira i kartona.

Na Kosovu se uglavnom proizvode: papirne vreće, papirne kese, ambalaža od talasastog kartona, kutije u skladu sa zahtevima tržišta, kuhinjski, toaletni papir, maramice itd.

Industrija papira na Kosovu je istražena i u drugim izveštajima, u ovom slučaju prema Institutu GAP (Analiza industrije papira i kartona, maj 2016. godine), na Kosovu, a proizvodnja i prerada papira i kartona se deli u dve široke oblasti: prerada higijenskog papira i proizvodnja i prerada kartona.

Što se tiče sektora papira u Republici Kosovo, MTI, odnosno Odeljenje industrije, na osnovu statističkih podataka dobijenih od Agencije za statistiku Kosova, u pozitivnom trendu i primećuje se razvoj izvoza podaktivnosti proizvodnje talasastog papira i kartona, kao i papirne i kartonske ambalaže. Ukoliko uzmemo u obzir broj preduzeća i zapošljavanje u podsektoru papira, onda proizvodnja predmeta od papira za kućnu i sanitarnu upotrebu, toaletnog papira vodi, kako u broju preduzeća, tako i u broju zapošljavanju.

⁹ www.statista.com, 2019.

¹⁰ <https://www.statista.com/topics/1701/paper-industry>

7.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru proizvodnje papira i proizvoda od papira

Posmatrano sa broja preduzeća i zaposlenja, sektor papira nema tako veliki uticaj u broju preduzeća i zaposlenja, međutim, kao podsektor je održavao doslednost, iako je broj zaposlenih u 2018. godini, u poređenju sa 2017. godinom, smanjen.

Na osnovu tabele 21, podsektor papira ima ukupno 430 zaposlenih u 97 preduzeća i sa prometom od 23.641.515,80 evra.

U poređenju sa 2017. godinom, u 2018. godini je ovaj podsektor u zaposlenju zabeležio pad od 4,4%, dok je u broju preduzeća zabeležio porast za samo 3 preduzeća, a promet u ovom podsektoru je povećan za 7,8%. Na pad zaposlenja je uticala podaktivnost proizvodnje talasastog papira i kartona, papirne i kartonske ambalaže, koja ima pad u broju preduzeća i zaposlenju i ima veliki uticaj, sa učešćem od 32,3% u ukupnom zaposlenju ovog podsektora.

Podsektor (17) u ukupnom sektoru C, učestvuje sa:

- 2% preduzeća,
- 1.65% zaposlenih i
- 2.23% u prometu

Raspodela preduzeća, zaposlenja i promet su detaljno prikazani u Tabeli 21.

Tabela 21. Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru papira

Kod	Podsektor (17): Proizvodnja papira i proizvoda od papira	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina	2016. godina	2017. godina	2018. godina
1712	Proizvodnja papira i kartona	13	16	15	25	38	42	5.335.596,00	6.484.843,85	7.052.083,73
1721	Proizvodnja talasastog papira i kartona, kao i papirne i kartonske ambalaže	23	22	20	179	153	139	6.570.515,00	7.142.704,89	6.965.685,70
1722	Proizvodnja papirnih predmeta za kućnu i sanitarnu upotrebu, toaletnog papira	27	27	31	164	172	173	5.181.756,00	6.127.862,16	7.414.236,88
1723	Proizvodnja kancelarijskog papirnog materijala	7	10	12	8	21	17	487.646,00	777.560,53	508.858,10
1724	Proizvodnja zidnih tapeta	1	2	2	2	5	4	29.061,00	31.794,83	8.986,37
1729	Proizvodnja ostalih predmeta od pkt papira i kartona	19	17	17	62	61	55	1.060.404,00	1.359.243,55	1.691.665,02
Ukupno		90	94	97	440	450	430	18.664.978,00	21.924.009,81	23.641.515,80

Izvor: Agencija za statistike Kosova, obradilo OIP/MTI

Prema Tabeli 21, podaktivnost sa najvećim uticajem u zapošljavanju je proizvodnja papirnih predmeta za kućnu i sanitarnu upotrebu, toaletnog papira, sa 173 ili 40,23% zaposlenih, a potom proizvodnja talasastog papira i kartona, kao i papirne i kartonske ambalaže sa 139 ili 32,32% zaposlenih, proizvodnja ostalih predmeta od pkt papira i kartona sa 55 ili 12,79% zaposlenih itd.

Podaktivnost, proizvodnja papirnih predmeta za kućnu i sanitarnu upotrebu, toaletnog papira, vodi i u broju preduzeća, a promet je u 2018. godini, u poređenju sa 2017. godinom, pokazao trend porasta.

7.2 Izvozi i uvozi u podsektoru papira i proizvoda od papira

Izvoz, u podsektoru papira i proizvoda od papira, je u 2017. godini, u poređenju sa 2016. godinom, zabeležio porast od 56,12%, a u 2018. godini je, u poređenju sa 2016. godinom, zabeležio pad od 5,28%.

Uvoz, u ovom podsektoru, je u 2017. godini, u poređenju sa 2016. godinom, zabeležio porast od 6,79%, a takođe je u 2018. godini, u poređenju sa 2017. godinom, zabeležio porast od 3,64%. Odnos između izvoza i uvoza u ovom podsektoru je 3,97% izvoza prema 96,03% uvoza.

*Izvozi ovog podsektora čine
0,94% ukupnog izvoza i 1,87%
ukupnih uvoza Sektora C.*

Tabela 22. Izvoz i uvoz u podsektoru (17) proizvodnje papira i proizvoda od papira

Kod	Podsektor (17): Proizvodnja papira i proizvoda od papira	Izvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018.	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018.
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
17	Proizvodnja papira i proizvoda od papira	1.636.414,62	2.554.842,69	2.420.018,61	(134.824,08)	(5,28)	52.853.522,84	56.441.943,96	58.497.122,07	2.055.178,11	3,64
17.1	Proizvodnja papirne mase, papira i kartona	589.354,77	479.226,78	210.940,22	(268.286,56)	(55,98)	18.567.064,19	20.456.218,12	20.811.670,21	355.452,09	1,74
17.11	Proizvodnja papirne mase	1.012,01	-	1.107,00	1.107,00	100,00	313.812,24	222.648,59	293.600,86	70.952,27	100,00
17.12	Proizvodnja papira i kartona	588.342,76	479.226,78	209.833,22	(269.393,56)	(56,21)	18.253.251,95	20.233.569,53	20.518.069,35	284.499,82	1,41
17.2	17.2. Proizvodnja papirnih i kartonskih predmeta	1.047.059,85	2.075.615,91	2.209.078,39	133.462,48	6,43	34.286.458,65	35.985.725,84	37.685.451,86	1.699.726,02	4,72
17.21	Proizvodnja rebrastog papira i kartona, kao i papirne i kartonske ambalaže	571.488,16	1.524.950,65	1.666.324,86	141.374,21	9,27	9.490.833,19	10.220.795,24	10.114.338,37	(106.456,87)	(1,04)
17.22	Proizvodnja papirnih predmeta za kućnu i sanitarnu upotrebu, toaletni papir	148.384,07	80.985,25	66.514,35	(14.470,90)	(17,87)	20.717.785,75	21.459.965,19	22.955.400,67	1.495.435,48	6,97
17.23	Proizvodnja kancelarijskog papirnog materijala	122.181,60	129.718,30	124.093,90	(5.624,40)	(4,34)	1.744.364,03	2.132.720,63	2.233.534,83	100.814,20	4,73
17.24	Proizvodnja zidnih tapeta	30.824,67	1.319,78	14.900,17	13.580,39	1028,99	385.254,98	294.940,02	319.116,91	24.176,89	8,20
17.29	Proizvodnja ostalih predmeta od pkt papira i kartona	174.181,35	338.641,93	337.245,11	(1.396,82)	(0,41)	1.948.220,70	1.877.304,76	2.063.061,08	185.756,32	9,89

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradilo DIP/MTI-a

Ukupna vrednost izvoza u ovom sektoru iznosi 2.420,018.61 €, izvoz u zemlje EU-a je 4.87%, u zemljama CEFTA-a, 92.06% EFTA-e 2.01% i drugim zemljama 1.05%.

Prema tabeli 22, povećanje izvoza u 2018. godini, uzimajući u obzir vrednost koja utiče na ekonomski rast, nalazimo kod podaktivnosti proizvodnje rebrastog papira i kartona, kao i ambalaže od papira i od kartona sa povećanjem za 141.374 € ili 9.27 % u poređenju sa 2017. godinom.

Ako pogledamo monetarnu vrednost, treba naglasiti da je najnegativnija vrednost izvoza bila kod podaktivnosti proizvodnje papira i kartona, podaktivnosti koja je u odnosu na 2017. godinu u 2018. godini zabeležila pad za 56.21%, dok je uvoz zabeležio porast za 1.74%.

Kosovo u izvozu sa zemljama CEFTA-e je imalo pozitivan trend aktivnosti, proizvodnja predmeta od papira i kartona povećala se u izvozu za 8,13%, dok je uvoz u ovoj aktivnosti pokazao blag rast za 0.62%.

Izvoz proizvoda papira i proizvoda od papira u zemlje CEFTA-e imao je negativan trend izvoza i uvoza, u 2018. godini negativni trend je bio 3.88% u odnosu na prethodnu godinu, uvoz je takođe smanjen za 1.54 %.

Podaktivnost proizvodnje rebrastog papira i kartona, kao i ambalaže od papira i kartona u ovom podsektoru učestvuje sa 68.83% izvoza. Sa zemljama CEFTA-e ova podaktivnost je najveći izvoz od 60.57% ostvarila u Albaniji.

Izvoz u zemlje EFTA-e u poređenju sa 2017. godinom, pokazuje pozitivan trend u odnosu na uvoz. U podsektoru proizvodnja papira i proizvoda od papira u zemljama EFTA-e u 2018. godini došlo je do povećanja izvoza za 17.17%, a uvoz je takođe povećan za 5.29% u odnosu na prethodnu godinu.

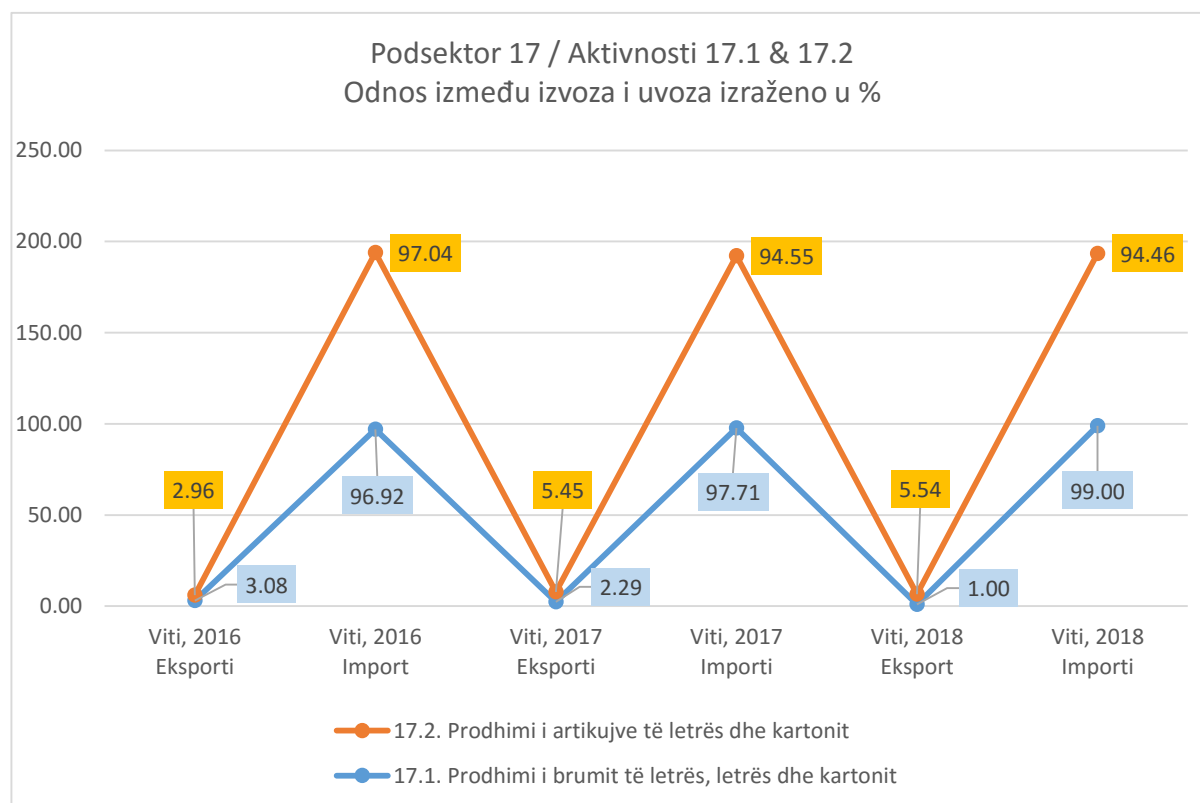
Od ukupnog izvoza podaktivnosti proizvodnje rebrastog papira i kartona kao i ambalaže od papira i kartona, dominantan proizvod su vreće i papirne kesice sa udelom od 79.43%.

Uvoz uglavnom dominira kod podaktivnosti proizvodnja predmeta od papira za domaćinstvo i sanitarnog papira, toalet papira, pri čemu u ovoj podaktivnosti izvoz je zabeležio vrednost od 66.514 €, takođe bilo je pada iz godine u godinu, dok je uvoz iznosio 22.955.400 € povećanjem iz godine u godinu.

Među podaktivnostima koje su imale blagi pad uvoza je proizvodnja rebrastog papira i kartona kao i ambalaže od papira i kartona koja je smanjena za 106.456 € u poređenju sa 2017. godinom, koja je zabeležila pad za 1%.

Na osnovu statističkih podataka, podsektor papira trebalo bi da ima za cilj da poboljša trgovinsku ravnotežu u dve podsektorske aktivnosti: u proizvodnji rebrastog papira i kartona kao i ambalaže od papira i kartona i proizvodnji papirnih predmeta za domaćinstvo i za sanitarnu upotrebu i toalet papira.

Slika 5. Odnos između izvoza i uvoza u podsektoru papira

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Trend trgovinske razmene aktivnosti proizvodnje testa papira, papira i kartona zabeležio je negativan trgovinski saldo, jer je uvoz porastao, dok je izvoz u poslednje tri godine opao.

8. PROIZVODNJA HEMIJSKIH PROIZVODA

Hemijska industrija je jedna od najvažnijih osnovnih grana savremene ekonomije, njena proizvodnja ima oko 70 hiljada predmeta i široko se koristi za proizvodnju robe.

Proizvodi hemijske industrije se u velikim količinama koriste u drugim sektorima ekonomije, kao što su poljoprivreda, proizvodnja, izgradnja i usluge.

Hemijska industrija je veoma složena, postoji više od 200 podsektora, broj proizvoda ovog podsektora dostiže milion proizvoda. Grupisanje podsektora hemijske industrije obično ima tri komponente a to su¹¹:

- Hemijska industrija povezana sa vađenjem i obogaćivanjem rudnika i hemijskih sirovina - fosfatnih stena, natrijum i kalijum soli, sumpora itd.
- Glavna hemijska industrija, proizvodnja mineralnih đubriva, kiselina, soli, alkala itd.
- Industrija polimera, koja se uglavnom zasniva na organskoj sintezi i uključuje proizvodnju sintetičke i plastike, hemijskih vlakana, sintetičke gume, sintetičkih boja itd.

Vredi napomenuti da se većina sirovina i posrednih faktora koje koriste kosovska preduzeća u ovoj industriji uvozi. Uvoz se uglavnom vrši od zemalja Evropske unije (EU) kao i od zemalja članice Centralno-evropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA).

Jednu petinu preduzeća sirovinama snabdevaju lokalni trgovci, dok skoro 13% njih direktno se snabdevaju od stranih proizvođača. Pored toga, 25% preduzeća izjavilo je da koristi sirovine i posredne proizvode koji se proizvode u zemlji ali i uvezene. Na kraju, samo 10% preduzeća se oslanjaju na domaće snabdevanje iz sopstvene proizvodnje ili drugih lokalnih dobavljača.¹²

Osnovu za obradu podataka o hemijskoj industriji na Kosovu, uglavnom predstavljaju statistički podaci dobijeni od Agencije za statistiku Kosova (ASK).

¹¹ <https://farbitis.ru/sq/geography-of-the-world-economy/world-chemical-industry/>

¹² Profil hemijske industrije, 2016 / MTI

8.1 Broj preduzeća, zaposlenje i promet u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda

Preduzeća su među glavnim faktorima zapošljavanja, u ovom slučaju podsektor proizvodnje hemijske industrije i hemijskih proizvoda, prema tabeli 23 u 2018. godini u ovom sektoru je bilo zaposleno 642 radnika u 104 preduzeća, sa godišnjim prometom od 24.145,349 €. Zapošljavanje u ovom podsektoru u 2018. godini, zabeležilo je porast od 14.43%, u poređenju sa 2017. godinom, povećanja je bilo i u preduzećima za 10.63%, i promet je takođe povećan za 15.30%.

Podsektor (20) u ukupnom iznosu sektora C učestvuje sa:

- 2.14% preduzeća,
- 2.46% zaposlenih i
- 2.26% u prometu.

Tabela 23. Broj preduzeća, zaposlenje i promet u aktivnostima podsektora hemijske industrije

Kod	Podsektor (20): Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		Godina 201.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.
2011	Proizvodnja industrijskog gasa	4	3	3	16	13	14	354.538,00	299.425,79	299.679,47
2012	Proizvodnja boja i pigmenta	3	2	2	16	17	8	959.464,00	595.331,79	471.050,06
2013	Proizvodnja ostalih hemijskih proizvoda sa neorganskom bazom	3	4	3	34	43	47	1.216.054,00	1.479.770,31	1.727.891,63
2014	Prerada ostalih hemijskih proizvoda sa organskom bazom	2	4	4	2	13	23	8.664,00	24.713,10	113.274,10
2015	Proizvodnja hemijskog đubriva i azotnih jedinjenja	2	1	4	3	2	4	263.853,00	244.530,12	247.404,65
2016	Proizvodnja plastike u primarnom obliku	26	24	25	116	148	196	3.306.292,00	3.691.338,17	4.933.653,21
2017	Proizvodnja sintetičke gume u primarnom obliku	1	1	0	0	1	0	52.400,00	58.349,50	-
2020	Proizvodnja pesticida i drugih agrohemijskih proizvoda	1	1	1	0	9	8	247.776,00	211.731,68	247.535,86
2030	Proizvodnja boja, lakova i sličnih slojeva, boja štampanja i mastike	16	16	16	153	166	187	8.114.302,00	9.342.372,00	12.033.722,66
2041	Proizvodnja sapuna, deterdženata i sredstva za čišćenje, i preparata za sjaj	21	26	28	96	118	117	3.688.972,00	4.610.112,03	3.206.250,87
2042	Proizvodnja parfema i toaletnih preparata	2	2	5	3	3	6	98.279,00	119.791,07	80.762,87
2051	Proizvodnja eksploziva	2	2	3	5	5	8	19.952,00	-	279.502,69
2052	Proizvodnja lepaka	4	4	6	8	7	11	175.339,00	89.001,14	254.957,35

2053	Proizvodnja esencijalnih ulja	2	2	2	10	11	10	84.430,00	60.769,02	230.596,65
2059	Proizvodnja drugih hemijskih p .k. t. proizvoda	2	1	1	201	0	0	18.433,750.00	55.564,04	16.949,15
2060	Proizvodnja sintetičkih i veštačkih vlakana	1	1	1	0	5	3	83.713,00	88.431,55	2.118,23
Ukupno		92	94	104	663	561	642	37.107,778	20.971,231	24.145,349

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Prema tabeli 23, najuticajnije aktivnost u zapošljavanju je proizvodnja plastičnih proizvoda u primarnom obliku sa 196 zaposlenih u 2018. godini, koja u ovom podsektoru učestvuje sa 30,53%. Proizvodnja boja, lakova i sličnih slojeva, štamparskih boja i mastike čini 187 zaposlenih ili 29% u ovom podsektoru.

8.2 Izvozi i uvozi u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda

Izvoz u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda u odnosu na 2016. godinu u 2017. godini je povećan za 19%, dok je 2018. godine u odnosu na 2017. godinom povećan za 3.45%.

Uvoz u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu je povećan za 7.12%, takođe i 2018. godine u odnosu na 2017. godinu, je povećan za 6.13%.

Tabela 24. Izvoz i uvoz u podsektoru (17) proizvodnja hemijskih proizvoda

Kod	Podsektor (20): Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	Izvoz			Razlika (2018-2017.)	Razlika u % 2018-2017.	Uvoz			Razlika (2018-2017)	Razlika u % 2018-2017.
		Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.			Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.		
20	Hemijska industrija	4.750,604.72	5.671,848.94	5.867,275.26	195.426,32	3.45	199.351,723.65	213.552,971.43	226.642,896.45	13.089,925.02	6.13
20.1	Proizvodnja osnovnih hemikalija, đubriva i azotnih jedinjenja, plastike i sintetičke gume u primarnim oblicima	1.349,194.84	1.328,914.82	566.872,29	(762.042,53)	(58.33)	73.385,502.13	79.942,768.02	90.067,083.28	10.124,315.26	12.66
2011	Proizvodnja industrijskih gasova	-	-	-	-	0.00	750.140,40	1.120,978.59	1.184,842.42	63.863,83	5.70
2012	Proizvodnja boja i pigmenata	964.876,48	573.083,38	45.956,35	(527.127,03)	(91.98)	1.529,832.54	2.026,404.80	2.558,711.92	532.307,12	26.27
2013	Proizvodnja ostalih hemijskih proizvoda sa neorganskom bazom	7.739,90	7.380,05	20.349,70	12.969,65	175.74	2.750,670.61	2.861,925.92	2.655,992.74	(205.933,18)	(7.20)
2014	Prerada ostalih hemijskih proizvoda sa organskom bazom	56.798,75	100.242,46	69.929,06	(30.313,40)	(30.24)	4.017,482.34	6.474,784.58	7.922,530.79	1.447,746.21	22.36
2015	Proizvodnja hemijskih đubriva i azotnih jedinjenja	77.386,63	137.527,80	119.476,86	(18.050,94)	(13.13)	17.613,434.15	16.050,757.11	13.627,903.97	(2.422,853.14)	(15.09)
2016	Proizvodnja plastike u primarnom obliku	242.317,98	510.681,13	311.160,32	(199.520,81)	(39.07)	45.760,029.42	50.591,636.28	60.887,098.63	10.295,462.35	20.35
2017	Proizvodnja sintetičke gume u primarnom obliku	75.10	-	-	-	0.00	963,912.67	816,280.74	1,230,002.81	413,722.07	50.68

20.2	Proizvodnja pesticida i ostalih agrohemijskih proizvoda	57.422,38	-	294.871,58	294.871,58	0.00	4.114,534.94	3.714,670.87	3.496,322.12	(218.348,75)	-5.88
20.3	Proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, boja štampanja i mastike	1.083,586.91	1.543,941.25	1.723,577.99	179.636,74	11.63	31.119,262.64	33.297,740.63	34.178,607.51	880.866,88	2.65
20.4	Proizvodnja sapuna i sredstava za čišćenje, priprema čišćenja i poliranja, parfema i toaletnih potrepština	1.883,749.55	2.202,954.03	2.768,627.84	565.673,81	25.68	64.514,063.17	67.404,332.51	69.361,328.31	1.956,995.80	2.90
2041	Proizvodnja sapuna, deterdženata i sredstava čišćenja i preparata za sjaj	245.498,34	212.829,17	571.795,84	358.966,67	168.66	28.691,002.34	30.297,162.84	30.678,036.67	380.873,83	1.26
2042	Proizvodnja parfema i preparata za toalet	1.638,251.21	1.990,124.86	2.196,832.00	206.707,14	10.39	35.823,060.84	37.107,169.67	38.683,291.64	1.576,121.97	4.25
20.5		284.627.48	504.390,10	402.265,37	(102.124,73)	(20.25)	22.934,193.79	25.751,657.99	25.917,944.44	166.286,45	0.65
2051	Proizvodnja eksploziva	-	6.505,00	-	(6.505,00)	(100)	2.189,522.10	1.773,388.98	1.682,876.82	(90.512,16)	(5.10)
2052	Proizvodnja lepaka	70.794,50	71.105,97	128.279,37	57.173,40	80.41	2.941,097.63	3.263,027.42	3.652,413.81	389.386,39	11.93
2053	Proizvodnja esencijalnog ulja	42.859,74	230.070,92	59.200,55	(170.870,37)	(74.27)	3.433,808.35	3.814,695.83	3.926,127.20	111.431,37	2.92
2059	Proizvodnja ostalih hemijskih proizvoda p. k. t.	170.973,24	196.708,21	214.785,45	18.077,24	9.19	14.369,765.71	16.900,545.76	16.656,526.61	(244.019,15)	(1.44)
20.6	Proizvodnja sintetičkih i veštačkih vlakana	92.023.56	91.648,74	111.060,19	19.411,45	21.18	3.284,166.98	3.441,801.41	3.621,610.79	179.809,38	5.22

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Ukupna vrednost izvoza u ovom podsektoru je 5.867,275.26 €, izvoz u zemljama EU-a iznosi 33.71%, u zemljama CEFTA 62,65%, u onima EFTA 2.71% i u drugim zemljama je 0.93%.

Izvoz u zemljama EU iz ovog podesktora je smanjen za 16.06% u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu.

Izvoz u zemlje CEFTA iznosio je 3.675,880.08 € ili 9 % u odnosu na uvoz koji je iznosio 40.822,848.83 € ili 91%, od ukupne trgovinske razmene u sektoru hemijske industrije.

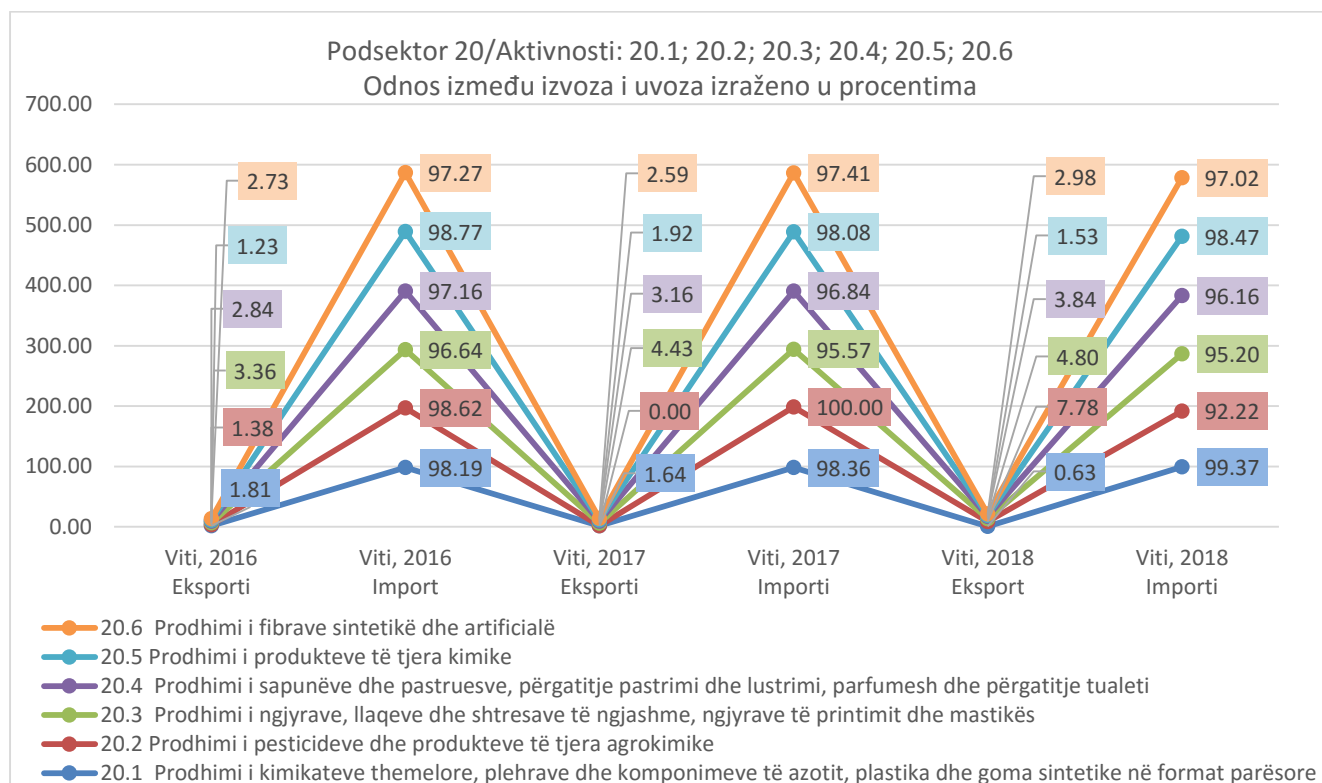
Uvozi u podsektoru proizvodnje hemijskih proizvoda u 2018. godini iznosio je 226.642,896.45 € ili izraženo u procentima 7.26%, ukupnog izvoza sektora C, dok je vrednost uvoza bila 3.121,766,376.51 €.

Najveća vrednost uvoza je u aktivnostima proizvodnje plastike u primarnom obliku, sa 10.295,462.35 € ili izraženo u procentima 20.35%.

Vrednost uvoza u zemljama EFTA u podsektoru hemijske industrija je povećana za 3.66% 2018. godine. Najveći uvoz je ostvaren iz Švajcarske koji je iznosio 1.258,640.95 € ili 0.55 % u okviru ovog podsektora.

Prema zemljama, uvoz u ovom podsektoru je sledeći: Nemačka sa 11.90 %, Srbija sa 11.85 %, Turska sa 8.62%, Kina sa 8.85%, Italija sa 6.1% , Slovenija sa 3.36% i Albanija sa 2.23%.

Slika 6. Odnos između izvoza i uvoza u sektoru hemijske industrije

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, odrađeno od OIP/ MTI-a

Slika 6 odražava odnos između izvoza i uvoza, u ovom slučaju aktivnost proizvodnje pesticida i drugih agrohemijskih proizvoda u 2018. godini uspeo je da ostvaruje 7.78% izvoza, dok u 2017. godini nije bilo izvoza.

9. PROIZVODNJA PROIZVODA OD GUME I PLASTIKE

Plastika je organska supstanca koja se prvobitno dobija preradom goriva. Plastična kesa se obično može koristiti za samo 30 minuta, ali biće joj potrebno 500 godina da se raspadne. Plastika je izdržljiva i ima vidljivu elastičnost, zbog toga je plastika dostigla nivo primene praktično u svakoj oblasti. Biodegradaciji koja se vrši plastici je potrebno 500 do 1000 godina.¹³

Bez obzira na uznemirosti javnosti zbog plastičnog zagađenja, treba da priznamo da su plastični materijali veoma efikasni u izvorima, ne samo u njihovoj fazi proizvodnje, već i tokom faze njihove upotrebe. Štaviše, industrija plastike je od ključnog značaja za Evropu. Oko 60.000 preduzeća posluju u ovoj industriji, obezbeđujući više od 1.5 miliona radnih mesta. Promet ovih kompanija može se proceniti na 350 milijardi evra. Opšta evropska industrija plastike imala je trgovinski bilans od oko 15 milijardi evra u 2016. godini. Oko 60% svetske proizvodnje plastike pojavilo se u Evropi (60 miliona tona u 2016. godini), uglavnom termoplastike, poliuretana i druge plastike, kao što su termoseti, premazi ili lepkovi. Šest najvećih evropskih zemalja (Nemačka, Italija, Francuska, Španija, Velika Britanija i Poljska) i zemlje Beneluksa pokrivale su skoro 80% evropske potražnje u 2016. godini. Međutim čak i za Republiku Kosovo, proizvodnja plastike igra važnu ulogu u industrijskom razvoju.¹⁴

Glavni proizvodi koje proizvode preduzeća za proizvodnju gume i plastike na Kosovu su: proizvodnja kese, vreće za otpad, boce na naduvavanje, plastične flaše, plastične farmaceutske kutije i za nakit, plastični prozori i vrata, roletne, plastične cevi za vodu i kanalizaciju, plastične kofe, plastične ambalaže za jogurt, zatim omotači gume, gumene plastike, trapezni kaiši, transportne trake, različite plastične i gumene igračke itd.

U nastavku ćemo predstaviti neke podatke industrije plastike i gume, koji se odnose na izvoz i uvoz prema podsektorima, broj zaposlenih, broj preduzeća i promet.

¹³ <http://akm.gov.al/assets/riciklimi-i-plastikes.pdf>

¹⁴ Izveštaj, Analiza lanca vrednosti za sektor plastike (2019) / MTI-DI

9.1 Broj preduzeća, zaposlenost i promet u podsektoru proizvodnje proizvoda od gume i plastike

Preduzeća su glavni faktori zapošljavanja, u konkretnom slučaju podsektor za proizvodnju gume i plastike, prema tabeli 27 u 2018. godini je zaposlilo 2.374 radnika u 504 preduzeća, sa godišnjim prometom od 15.331,123.86 evra.

Zaposlenost u ovom podsektoru u 2018. godini je porasla za 4.58% u odnosu na 2017. godinu, dok je broj preduzeća porastao za 4.13% ali je promet opao za 5.84%.

Podsektor (22) u sektoru C učestvuje ukupno sa:

- 10.4% preduzeća,
- 9.1% zaposlenih i
- 10.8% u prometu.

Tabela 25. Broj preduzeća, zaposlenost i promet u sektoru industrije gume i plastike

Kod 22	Podsektor (22): Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.
2211	Proizvodnja unutrašnjih i spoljnih guma automobila; oblaganje i popravka guma	6	4	5	296	29	29	258.068,00	474.163,49	883.029,58
2219	Proizvodnja ostalih proizvoda od gume	3	3	3	3	3	3	5.624,00	7.495,80	5.602,00
2221	Proizvodnja plastičnih ploča, limova, cevi i profila	28	29	32	142	168	192	770.57,00	651.046,65	691.207,88
2222	Proizvodnja plastičnih predmeta za pakovanje	29	30	31	183	230	276	24.009,00	35.371,81	72.726,14
2223	Proizvodnja plastičnih predmeta za građevinarstvo	324	340	352	1408	1521	1565	12.531,403.00	14.869,025.24	13.450,364.72
2229	Proizvodnja ostalih proizvoda od plastike	75	78	81	317	319	309	205254	245136.47	228193.54
Ukupno		465	484	504	2349	2270	2374	13.794,934.00	16.282,239.46	15.331,123.86

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obrađeno od OIP/ MTI

Prema tabeli 25, najuticajnija aktivnost zapošljavanja je proizvodnja plastičnih predmeta za građevinarstvo sa 1.565 zaposlenih u 2018. godini ili 65.9% ovog podsektora, takođe primećujemo da je broj zaposlenih u industriji gume u 2016. godini iznosio 296 zaposlenih, dok je značajan pad zabeležen u 2017 i 2018. godini za 90% zaposlenih.

Broj preduzeća ima rastući trend tokom godina u ovom pod sektoru, od 465 preduzeća koliko je bilo u 2016. godini, takođe u 2018. godini, ima povećanje od 8.38% više nego u 2017. godini.

9.2 Izvozi i uvozi u podsektoru proizvodnje proizvoda od gume i plastike

Izvozi podsektora, proizvodnja gumene i plastične industrije u 2018. godini ima vrednost od 16,454,436.21 €, u odnosu na 2017. godinu, u 2018. godini izvozi su zabeležili rast za 20.6%, dok je rast u 2017. godini, u odnosu na 2016. godinu bio 18.8%. Uvoz u podsektoru gumene i plastične industrije, u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu povećan je za 0.93%, dok u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu ima povećanje za 6.19%.

Izvozi ovog podsektora učestvuju sa 17.9% ukupnog izvoza i 4.48% ukupnog uvoza, sektora C.

Tabela 26. Izvoz i uvoz u podsektoru (17) proizvodnja proizvoda od gume i plastike.

Kod	Podsektor (22):Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	Izvoz			Razlika (2018-2017)	Razlika u % 2018-2017	Uvoz			Razlika (2018-2017)	Razlika u % 2018-2017
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
22	Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	29,948,204.41	36,886,716.18	46,454,152.31	9,567,436.13	25.94	140,979,408.42	142,299,337.72	151,108,932.16	8,809,594.44	6.19
22.1	Proizvodnja proizvoda od gume	5,318,055.11	5,261,908.91	5,467,377.83	205,468.92	3.90	26,039,969.89	24,919,855.99	27,518,551.20	2,598,695.21	10.43
2211	Proizvodnja spoljašnjih i unutrašnjih guma vozila; oblaganje i popravka guma	53,431.63	19,333.00	16,323.14	(3,009.86)	0.00	16,585,529.08	16,127,322.74	16,772,045.94	644,723.20	4.00
2219	Proizvodnja ostalih proizvoda od gume	5,264,623.48	5,242,575.91	5,451,054.69	208,478.78	3.98	9,454,440.81	8,792,533.25	10,746,505.26	1,953,972.01	22.22
22.2	Proizvodnja plastičnih proizvoda	24,630,149.30	31,624,807.27	40,986,774.48	9,361,967.21	29.60	114,939,438.54	117,379,481.73	123,590,380.96	6,210,899.23	5.29
2221	Proizvodnja plastičnih ploča, limova, cevi i profila	9,524,416.57	11,460,280.15	13,922,652.58	2,462,372.43	21.49	71,141,132.41	70,380,736.36	73,521,836.04	3,141,099.68	4.46
2222	Proizvodnja plastičnih proizvoda za pakovanje	7,265,490.67	8,625,565.35	12,140,878.57	3,515,313.22	40.75	13,818,282.59	14,668,738.53	16,372,440.42	1,703,701.89	11.61
2223	Proizvodnja plastičnih proizvoda za građevinarstvo	5,580,179.31	7,768,287.12	11,285,917.03	3,517,629.91	45.28	11,698,713.20	12,290,686.16	12,027,697.31	(262,988.85)	(2.14)
2229	Proizvodnja ostalih plastičnih proizvoda	2,260,062.75	3,770,674.65	3,637,326.30	(133,348.35)	(3.54)	18,281,310.34	20,039,320.68	21,668,407.19	1,629,086.51	8.13

Izvor: Kosovska agencija za statistiku, obradio DIP/MTI-a

Izvozi u zemlje EU-a u 2017. godini zabeležili su porast, u odnosu na 2016. godinu za 15.6%, takođe i u 2018. godini je zabeležen porast za 25%, u odnosu na 2017. godinu.

Izvozi u zemljama CEFTA, u 2017. godini zabeležili su porast od 25.96% u odnosu na 2016. godinu, takođe i porast od 19.5% zabeležen je i u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu.

Proizvodnja proizvoda od gume ima učešće 1,453,853.40 € ili 9.48 % u podsektoru gume i plastike.

Izvoz u 2018. godini sa zemljama CEFTA, bio je 5,455,866.800 € ili 73% u poređenju sa uvozom koji je bio 1,456,336.190 € ili 27 %, u ukupnoj trgovinskoj razmeni u sektoru gume i plastike. Najveći izvoz u podsektoru gume i plastike sa zemljama EFTA ima Švajcarska sa 99.8%.

Među glavnim proizvodima koji se izvoze u Švajcarskoj su proizvodi od gume i plastike sa artiklima: plastika za građevinarstvo, u vrednosti od 4,825,464.9 € ili 85.9% ovog podsektora.

Uvoz u podsektoru proizvodnje gume i plastike u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu zabeležio je blag pad za 1.1%, dok je u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu došlo do značajnog porasta za 5.83%. Disbalans između izvoza i uvoza iz ovog podsektora pokazuje da je postojao trend povećanja uvoza u poređenju sa izvozima.

Uvozi sa zemljama EU-a, u 2017. godini povećali su se u odnosu na 2016. godinu za 5.74% dok u 2018. godini imamo porast uvoza za 9.55% u odnosu na 2017. godinu.

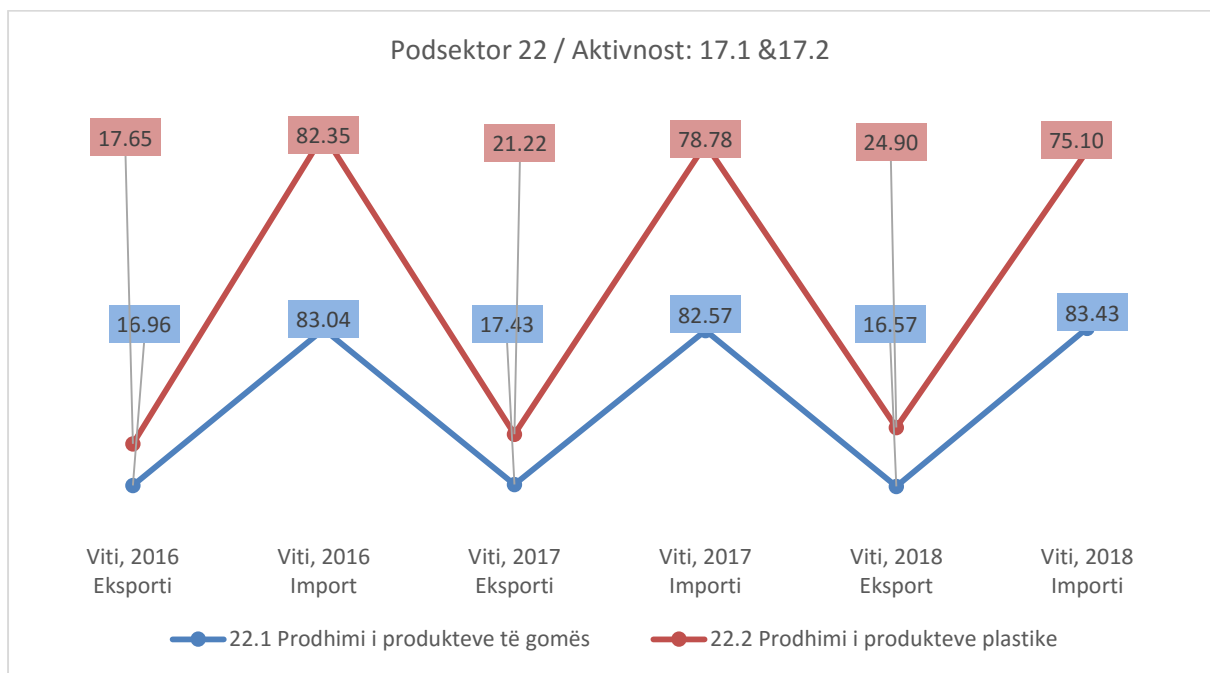
Uvozi u zemljama CEFTA opadali su tokom godine, u 2017. godini imamo pad uvoza u odnosu na 2016. godinu za 7.48%, takođe i u 2018. godini imamo isti pad za 7.49% u odnosu na 2017. godinu.

Uvoz podsektora industrije gume i plastike, učestvuje sa 4,51% uvoza sa zemljama CEFTA, u sektoru C prerađivačke industrije.

U 2018. godini sa zemljama EFTA u industriji gume i plastike, Kosovo ima pozitivan bilans u odnosu eksport-import. Izvoz je za 79% veći od uvoza, u vrednosti od 1,456,336.19 € uvoza i izvoza 5,455,866.800 €.

Izvoz gumenih proizvoda ima nisku vrednost za 468,787.13 €, ili 32.8% ovog podsektora, Švajcarska je mesto u koju se najviše izvoze ovi proizvodi: artikli plastičnih ploča, limova, cevi i profila, u vrednosti od 618,196.88 € ili 42.5 % ovog podsektora.

Slika 7. Odnos između izvoza i uvoza u sektoru industrije gume i plastike

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Slika 7, odražava odnos između uvoza i izvoza, podsektora gume i plastike za 2016-2018. godinu.

10. PROIZVODNJA METALA

Proizvodnja metala uključuje odvajanje aktivnosti topljenja i/ili rafiniranja obojenih i bezbojnih metala od rude, rastopljenog metala ili od otpada, koristeći elektro-metalruške procese i tehnike i druge metalruške procese. Takođe uključuje proizvodnju metalnih smesa i super smesa unoseći druge hemijske elemente u čistim metalima.

Proizvodnja topljenja i rafiniranja, obično u obliku kalupa, koristi se u aktivnostima laminiranja, povlačenja i kompresije, da bi se pravili proizvodi, kao što su: ploče, limovi, kaiševi, kalupi, šipke, žice ili cevi, prazne cevi i profili, a u rastopljenom obliku za pravljenje livenja, kao i drugih proizvoda na bazi metala.

Podsektor za obradu metala karakteriše se malom grupom velikih preduzeća (tradicionalne industrije razvijene na Kosovu pre 90'tih godina, od kojih je većina već privatizovana), koja čine najveći deo proizvodnje, izvoza i zaposlenosti. Preduzeća ovog podsektora, koriste bogate resurse Kosova metalnih ruda (npr. nikla), za proizvodnju osnovnih metala koji se obično izvoze, proizvodnju krajnjih proizvoda (čelične cevi, radijatori za grejanje, proizvodi od pocinkovanog čelika, itd.).

U ovom podsektoru, najveći broj registrovanih preduzeća su mikro i mala preduzeća, od kojih se većina bavi proizvodnjom metalnih konstrukcija i proizvoda koji se koriste u građevinarskoj industriji. Takođe, veliki broj preduzeća se bavi proizvodnjom metalnih komponenti, kroz delatnost obrade metalurgije praha, tretiranje i prevlačenje metala, kao i proizvodnja proizvoda od plemenitih metala, prediva i aluminijuma.

U pogledu tržišne vrednosti proizvodnje, ubedljivo najvažnija delatnost je obrada fero nikela, a zatim slede proizvodi od gvožđa za krajnje korišćenje i čelične proizvode.

Do sada nije bilo podsticajnih vladinih mera koje direktno ciljaju sektor metaloprerađivačke industrije.¹⁵

Međutim, postoje neke podsticajne mere, čiji je cilj podrška lokalnih proizvođača uopšte i koji su važni i za metaloprerađivačke kompanije, kao oslobađanje robe od carinskog poreza. Najvažniji podsticaj u tom pogledu je tarifa carine od 0% za uvoz mašina i sirovina koje su namenjene za dalju prerađu od strane proizvodnih kompanija.

¹⁵ Profil sektora metaloprerađivačke industrije (2014) / MTI

10.1 Broj preduzeća, zaposlenost i promet u podsektoru metala

Preduzeća su mehanizmi koji omogućavaju zapošljavanje. U 2018. godini u ovom podsektoru, evidentirano je 99 preduzeća, sa 1051 zaposlenih i prometom od 46,172,078 €.

Zaposlenost u ovom podsektoru, u 2018. godini, zabeležio je porast za 1.15%, u poređenju sa 2017. godinom. Dok je broj preduzeća u poređenju sa prethodnom godinom, zabeležio pad za 4.8%, takođe i promet je zabeležio pad za 29%.

Podsektor (24) u ukupnom sektoru C učestvuje:

- 2.04% preduzeća,
- 4.03% zaposlenih i
- 4.35% u prometu.

Tabela 27. Broj preduzeća, zaposlenosti i prometa u podsektoru proizvodnje metala

Kod	Podsektor (24): Proizvodnja metala	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		Godi na 2016	Godin a 2017	Godi na 2018	Godi na 2016	Godi na 2017	Godi na 2018	Godina 2016	Godina 2017	Godina 2018
2410	Proizvodnja osnovnog gvožđa i čelika, kao i ferolegura	23	25	22	906	882	867	27,688,324.00	59,537,285.43	38,129,953.58
2420	Proizvodnja cevi, šupljih profila i ostale čelične opreme	2	7	4	8	9	18	88,882.00	112,077.73	283,224.11
2433	Oblikovanje ili hladno savijanje	9	8	1	16	12	13	309,980.00	177,196.58	1,345,677.12
2434	Hladno vučenje žice	2	25	9	6	32	12	104,325.00	398,234.14	207,999.28
2441	Proizvodnja plemenitih metala	29	23	22	34	60	28	232,565.00	4,107,516.26	266,901.07
2442	Proizvodnja aluminijuma	22	2	24	39	8	64	1,367,060.00	16,896.98	4,849,685.85
2444	Proizvodnja bakra	1	1	1	5	1	4	24,258.00	-	18,467.28
2451	Livenje (fonderia) gvožđa	6	4	4	14	10	6	392,335.00	353,677.70	324,765.49
2452	Livenje (fonderia) lakih metala		1	3	21	1	9	-	-	40,341.52
2453	Livenje (fonderia) lakih metala	7	1	8	1	24	30	252,721.00	399,213.47	702,213.06
2454	Livenje (fonderia) ostalih bezbojnih metala	2	7	1	-	-	-	18,517.00	4,350.00	2,850.00
	Ukupno	103	104	99	1050	1039	1051	30,478,967.00	65,106,448.29	46,172,078.36

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Na osnovu tabele 27, podaktivnost koja stvara najviše zaposlenost je proizvodnja osnovnog gvožđa i čelika, kao i ferolegura sa ukupno 867 zaposlenih, ili izraženo u procentu sa 82.49% u okviru ovog podsektora. Ovaj trend prati podaktivnost, proizvodnja aluminijuma sa 64 zaposlenih, ili 6.09% u okviru ovog podsektora, zatim sledi podaktivnost livenja (fonderia) lakih metala sa 30 zaposlenih ili 2.85% ukupne zaposlenosti ovog podsektora.

Proizvodnja aluminijuma je podaktivnost koja ima najveći rast zaposlenosti za 56 zaposlenih, ili izraženo u procentima 5.33% u poređenju sa 2017. godinom, gde je bilo samo 8 zaposlenih, dok je došlo do pada u podaktivnostima hladno povlačenje žice za 20 zaposlenih ili 1.90% manje nego u 2017. godini.

10.2 Izvozi i uvozi u podsektoru metala

Izvoz u podsektoru proizvodnje metala, u odnosu na 2016. godinu u 2017. godini zabeležio je porast za preko 100%, dok je u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu zabeležio pad od 24%.

Izvoz u podsektoru proizvodnje metala u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu zabeležio je porast za 16.53%, dok je u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu došlo je do lakšeg porasta za 28.24%.trgovinska razmena (izvoz i uvoz) u ovom podsektoru pokazuje da bilo trenda u porastu uvoza u odnosu na izvoz.

Izvozi ovog podsektora učestvuju sa 24.45% ukupnog izvoza i 8.45% ukupnog uvoza Sektora C.

Tabela 28. Prikazuje podatke o izvozu i uvozu u podsektoru (24) Proizvodnja metala, na trocifrenom i četvorocifrenom nivou

Kod	Podsektor (24): Proizvodnja metala	Izvoz			Razmena (2017-2018)	Razmena u % (2017-2018)	Uvoz			Razmena (2017-2018)	Razmena u % (2017-2018)
		2016	2017	2018			2016	2017	2018		
24	Proizvodnja metala	40,060,234.65	83,307,151.89	63,135,997.19	(20,171,154.70)	(24.21)	176,568,204.04	205,753,206.18	263,854,273.63	58,101,067.45	28.24
24.1	Proizvodnja osnovnog gvožđa i čelika, kao i ferolegura	23,297,747.60	61,054,910.35	36,945,115.30	(24,109,795.05)	(39.49)	130,428,893.13	155,914,705.53	206,344,411.50	50,429,705.97	32.34
24.1	Proizvodnja osnovnog gvožđa i čelika, kao i ferolegura	23,297,747.60	61,054,910.35	36,945,115.30	(24,109,795.05)	(39.49)	130,428,893.13	155,914,705.53	206,344,411.50	50,429,705.97	32.34
24.2	Proizvodnja cevi, šupljih profila i ostale čelične opreme	14,856,335.71	19,384,493.40	22,663,168.17	3,278,674.77	16.91	7,373,611.39	6,744,399.30	9,457,833.00	2,713,433.70	40.23
24.2	Proizvodnja cevi, šupljih profila i ostale čelične opreme	14,856,335.71	19,384,493.40	22,663,168.17	3,278,674.77	16.91	7,373,611.39	6,744,399.30	9,457,833.00	2,713,433.70	40.23
24.3	Proizvodnja ostalih proizvoda od prve prerade čelika	829,936.02	675,953.59	1,101,923.64	425,970.05	63.02	14,155,763.93	16,249,486.97	16,662,483.48	412,996.51	2.54

24.31	Hladno povlačenje šipki	23,858.99	12,141.04	14,776.95	2,635.91	21.71	271,082.23	356,667.15	409,358.07	52,690.92	14.77
24.32	Hladno oblaganje uskih kaiševa	32,030.90	47,122.03	76,267.46	29,145.43	61.85	1,295,771.33	1,193,444.44	1,697,518.07	504,073.63	42.24
24.33	Hladno oblikovanje ili sklapanje	226,152.23	100,846.72	208,814.44	107,967.72	107.06	9,838,916.12	11,903,864.53	11,048,187.10	(855,677.43)	(7.19)
24.34	Hladno povlačenje žice	547,893.90	515,843.80	802,064.79	286,220.99	55.49	2,749,994.25	2,795,510.85	3,507,420.24	711,909.39	25.47
24.4	Proizvodnja plemenitih metala i ne obojenih metala	1,059,095.05	2,154,421.88	2,371,727.03	217,305.15	10.09	23,304,639.96	25,767,484.10	30,310,007.21	4,542,523.11	17.63
24.41	Proizvodnja plemenitih metala	110.30	-	-	-	-	20,144.36	5,090.29	5,329.75	239.46	4.70
24.42	Proizvodnja aluminijuma	345,308.37	248,838.86	318,485.67	69,646.81	27.99	15,328,495.27	16,046,423.42	19,160,183.81	3,113,760.39	19.40
24.43	Proizvodnja olova, cinka i kalaja	688,470.77	1,890,733.46	2,018,309.81	127,576.35	6.75	1,173,247.05	1,729,635.43	2,217,062.07	487,426.64	28.18
24.44	Proizvodnja bakra	25,205.61	14,849.56	34,491.55	19,641.99	132.27	6,744,962.31	7,835,763.02	8,619,172.42	783,409.40	10.00
24.45	Proizvodnja ostalih ne obojenih metala	-	-	440.00	440.00	-	37,790.97	150,571.94	308,259.16	157,687.22	104.73
24.46	Proizvodnja nuklearnog goriva	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24.5	Livenje (fonderia) metala	17,120.27	37,372.67	54,063.05	16,690.38	44.66	1,305,295.63	1,077,130.28	1,079,538.44	2,408.16	0.22
24.51	Livenje (fonderia) gvožđa	17,120.27	27,830.28	54,063.05	26,232.77	94.26	1,032,613.81	904,261.83	820,338.08	(83,923.75)	(9.28)
24.52	Livenje (fonderia) čelika	-	9,542.39	-	(9,542.39)	(100)	272,681.82	172,868.45	259,200.36	86,331.91	49.94
24.53	Livenje (fonderia) lakih metala	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
24.54	Livenje (fonderia) ostalih ne obojenih metala	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Ukupna vrednost izvoza u ovom podsektoru iznosi 63,135,997 €, izvoz u zemlje EU-a iznosi 2.86%, u zemlje CEFTA 37.73%, EFTA 2.36% i ostale zemlje 57.05%.

U odnosu na 2017. godinu, izvozi u 2018. godini sa zemljama EU-a zabeležili su porast za 3.78%, takođe i uvoz u EU zabeležio je porast za 44.77%.

Izvozi tokom 2018. godine sa zemljama CEFTA, u odnosu na 2017. godinu zabeležili su porast u izvozima za 17.05%, dok je uvoz porastao za 19.53%.

Sa zemljama članicama EFTA, izvoz u odnosu na 2017. godinu u 2018. godini zabeležio je porast za 46.55%, ovaj izvoz je uglavnom bio visok sa Švajcarskom, dok je uvoz u 2018. godini zabeležio pad za 11.72%, u odnosu na prethodnu godinu.

Dok je sa ostalim zemljama, trend izvoza u ovom podsektoru, tokom 2018. godine zabeležio pad za 40.17% u odnosu na prethodnu godinu, dok je uvoz zabeležio porast za 58.69%.

Na osnovu tabele 28, aktivnost, proizvodnja drugih proizvoda od prve prerade čelika, u 2018. godini zabeležila je porast u izvozu za 63.02%, u odnosu na 2017. godinu.

Aktivnost, proizvodnja cevi, šupljih profila i ostale čelične opreme, u 2018. godini imala je visoku vrednost u izvozima za 22,663,168.17 € ili 16.91%, u odnosu na 2017. godinu.

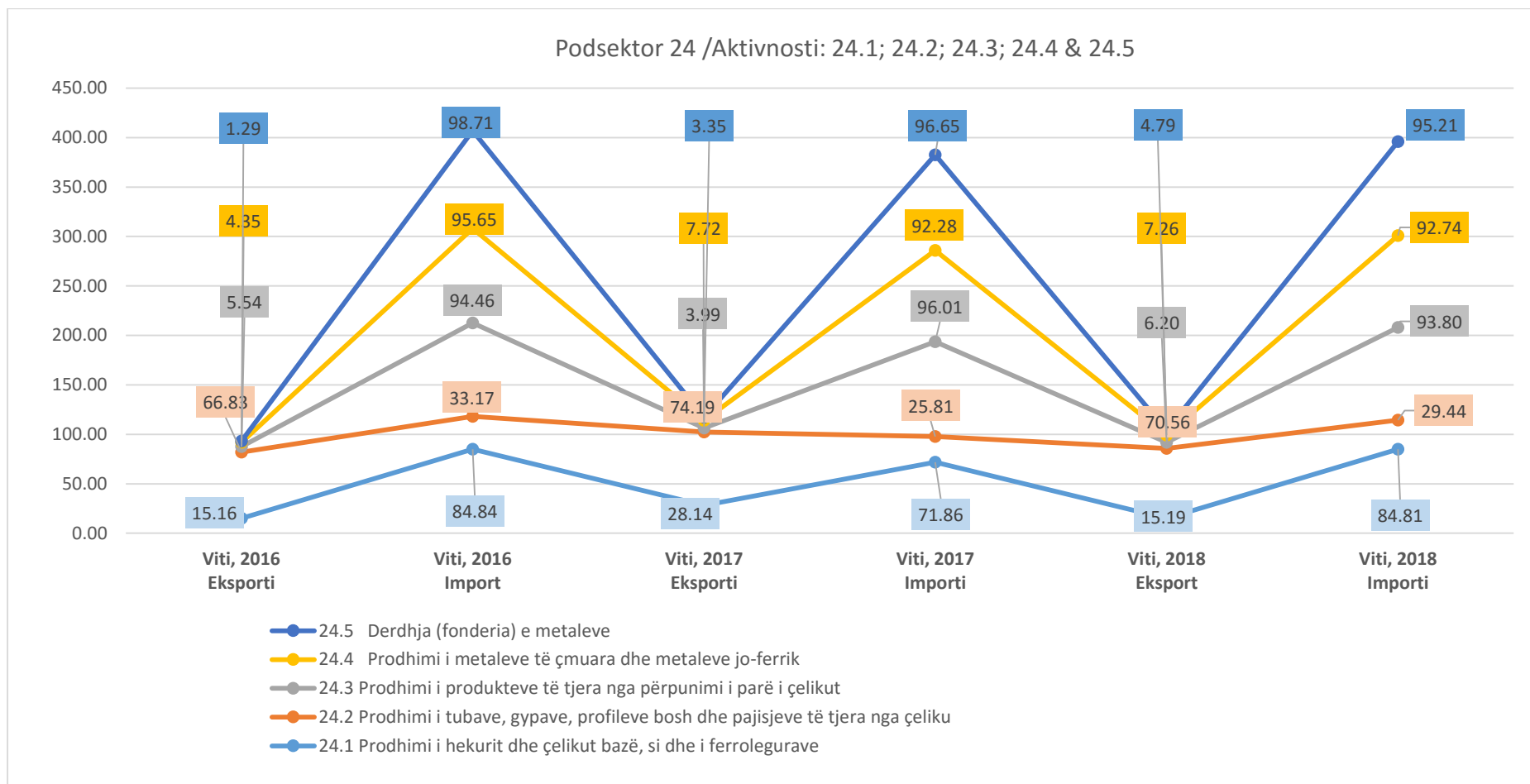
Pad u izvozu u 2018. godini zabeležila je aktivnost, proizvodnja osnovnog gvožđa i čelika i ferolegura, uz pad za 39.49%, u odnosu na prethodnu godinu.

Trend uvoza veći je u aktivnosti proizvodnje cevi, šupljih profila, i ostale opreme od čelika, gde je tokom 2018. godine došlo do porasta od 40.23%, u odnosu na 2017. godinu.

Uvozi su uglavnom bili sa zemljama CEFTA, na osnovu podataka tabele 28, gde Albanija dominira sa 91,334,413.59 €, izraženo u procentima 50.94%, u ukupnim uvozima sa zemljama CEFTA.

U okviru zemalja CEFTA, u odnosu na 2017. godinu, u 2018. godini, uvoz je zabeležio porast za 32.34% aktivnosti proizvodnje osnovnog gvožđa i čelika kao i ferolegura,

Slika 8. Odnos između izvoza i uvoza u podsektoru sektoru proizvodnje metala

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Trend trgovinske razmene tokom godina aktivnosti proizvodnje osnovnog gvožđa i čelika, kao i ferolegura, prema slici 8, dominirao je sa uvozom oko 70% u 2016. i 2018. godini, dok je u 2017. godini uvoz u trgovinskoj razmeni bio 43.72%, od čega možemo zaključiti da je izvoz u 2017. godini bio veći u poslednje tri godine.

Aktivnost proizvodnje cevi, šupljih profila i ostale čelične opreme u trgovinskoj razmeni, izvoz je zabeležio porast za 7.36% u 2017. godini, dok je u 2018. godini zabeležio pad za 3.63%.

11. PROIZVODNJA FABRIKOVANIH METALNIH PROIZVODA, OSIM MAŠINA I OPREME

Ovaj podsektor obuhvata preradu metalnih proizvoda pretvarajući ih u finalne proizvode kao što su: noževi, brave, cilindri, različiti alati, odvijači, žice i neki drugi proizvodi.

Preduzeća za preradu metala gotovo su potpuno u privatnom vlasništvu i distribuiraju se širom Kosova, od kojih je najveći broj u regionu Prištine. Ova preduzeća zapošljavaju oko 1,5% ukupnog zaposlenog stanovništva na Kosovu. Preduzeća ovog podsektora uglavnom su u vlasništvu muškaraca, a samo 5% radne snage čine žene, a u 7% preduzeća akcionari su žene.¹⁶

Podsektor (25) u ukupnom iznosu sektora C učestvuje:

- 12.34% *tě preduzeća,*
- 9.46% *zaposlenih i*
- 11.06% *u prometu*

Sektor za preradu metala i dalje je važan izvor prihoda na Kosovu, mada ne u istoj meri kao ranije. Većina preduzeća za preradu metala bavi se obradom i prevlačenjem metala ili proizvodnjom metalnih konstrukcija i elemenata za građevinarsku industriju. Investicije preduzeća za preradu metala su više kapitalne prirode, nego što su povezane sa radnom snagom. Međutim, sektor za preradu metala ima potencijal za povećanje proizvodnje i saradnju sa drugim sektorima.

Prerađivači metala na Kosovu, u velikoj meri mogu dodati vrednost metalima namenjenim za izvoz i istovremeno ispuniti zahteve lokalnog tržišta sa boljim kvalitetom i nižim cenama. Podrška za ovaj podsektor uključuje adresiranje nedostataka kapitala i veština, olakšavanje kategorizacije sektora kao i podsticanje i dobijanje sertifikata za kvalitet.¹⁷

¹⁶ Profil sektora industrije za preradu metala (2014.) / MTI

¹⁷ <http://empowerkosovo.org/al/perpunimi-i-metalit/>

Tabela 29. Broj preduzeća, zapošljavanje i promet u sektoru Proizvodnja fabrikovanih metalnih proizvoda

Kod	Podsektor (25): Proizvodnja fabrikovanih metalnih proizvoda	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.
2511	Proizvodnja metalnih konstrukcija i njihovih delova	180	179	208	1,390	1,277	1,435	69,025,027	65,457,924.85	82,246,440.01
2512	Proizvodnja metalnih vrata i prozora	119	119	121	237	265	298	7,428,180	7,771,445.85	8,123,751.84
2521	Proizvodnja radijatora i kotlova za centralno grejanje	5	5	7	13	16	16	227,178	183,788.89	265,978.61
2529	Proizvodnja metalnih tankova, rezervoara i ostalih kontejnera	3	3	4	4	4	3.00	807,995	275,269.91	18,913.57
2540	Proizvodnja oružja i municije	1	1		-	-	-	114	944.90	-
2550	Kovanje, presovanje, štancanje i savijanje metala; metalurški prah	57	55	59	156	172	181	6,989,270	5,794,567.84	7,226,231.29
2561	Obrada i prevlačenje metala	41	39	41	72	78	81	1,752,150	1,951,008.13	2,161,903.66
2562	Mehanička obrada	80	71	69	191	164	175	4,292,681	4,813,040.85	8,155,592.56
2571	Proizvodnja noževa	2	2	2	1	3	3	8,245	10,403.86	6,395.30
2572	Proizvodnja brava i cilindara	2	2	2	2	2	2	-	21,051.00	-
2573	Proizvodnja alata	2	3	3	-	2	2	4,450	2,952.00	2,583.00
2591	Proizvodnja čeličnih kanti i ostalih sličnih držača	1	1	1	2	2	3	34,787	39,512.51	48,541.50
2592	Proizvodnja ambalaže od lakog metala	3	4	2	9	11	5	503,675	143,503.22	84,391.17
2593	Proizvodnja proizvoda od žice, lanaca i opruga	17	17	16	62	63	71	2,406,599	2,724,165.74	3,375,177.55
2594	Proizvodnja vijaka i odvijača	4	4	4	8	10	9	13,588	58,067.35	194,467.22
2599	Proizvodnja ostalih metalnih proizvoda p.k.t.	49	61	61	150	167	187	3,367,938	3,488,298.06	5,521,548.93
Ukupno		566	566	600	2,297	2,236	2,471	96,861,877	92,735,945	117,431,916

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

11.1 Broj preduzeća, zapošljavanje i promet u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme

Preduzeća su među glavnim faktorima zapošljavanja, u ovom slučaju podsektor proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda prema tabeli 29, u 2018. godini ima 2.471 zaposlenih radnika u 600 preduzeća i 117.431.916 € prometa.

Zapošljavanje u ovom podsektoru u 2018. godini poraslo je za 10,50% u odnosu na 2017. godinu, a takođe je povećan broj preduzeća za 6%, a za 26% zabeleženo je povećanje u prometu.

Prema Tabeli 29, u ovom podsektoru u 2018. godini dominira podaktivnost proizvodnja metalnih konstrukcija i njihovih delova sa 1.435 zaposlenih, a sledi podaktivnost proizvodnje proizvodnje metalnih vrata i prozora sa 298 zaposlenih, dok treće mesto, prema broju zaposlenih zauzima podaktivnost proizvodnja ostalih metalnih proizvoda p.k.t sa 189 zaposlenih.

Važno u ovom podsektoru je to da su podaktivnosti imale stalno povećanje kako po broju zaposlenih, broju preduzeća i prometu, sa izuzetkom dve podaktivnosti.

11.2 Izvozi i uvozi u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme

Izvoz u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme, u odnosu na 2017. godinu u 2018. godini povećan je za 55,84%.

Uvoz u podsektoru fabrikovanih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme, u 2018. godini povećan je za 7,9% u odnosu na 2017. godinu.

Izvoz ovog podsektora učestvuje sa 8,32% u ukupnom izvozu i 3,52% u ukupnom uvozu sektora C.

Tabela 30. Izvoz i uvoz u podsektoru proizvodnje fabrikovanih metalnih proizvoda

Kod	Podsektor (25): Proizvodnja fabrikovanih metalnih proizvoda	Izvoz			Razlika (2017-2018.)	Razlika u % 2017-2018.	Uvoz			Razlika (2017-2018.)	Razlika u % 2017-2018.
		2016.	2017.	2018.			2016.	2017.	2018.		
25	Proizvodnja fabrikovanih metalnih proizvoda	48,240,981.20	13,782,596.54	21,478,381.68	7,695,785.14	55.84	99,579,644.69	101,979,284.00	110,032,985.05	8,053,701.05	7.90
25.1	Proizvodnja proizvoda od metalnih konstrukcija	41,685,094.70	5,616,414.37	9,952,232.96	4,335,818.59	77.20	23,007,057.84	21,035,788.56	22,009,763.39	973,974.83	4.63
25.11	Proizvodnja metalnih konstrukcija i njihovih delova	2,771,827.86	2,705,137.81	3,942,042.29	1,236,904.48	45.72	20,129,627.29	18,705,417.84	19,084,325.68	378,907.84	2.03
25.12	Proizvodnja metalnih vrata i prozora	38,913,266.84	2,911,276.56	6,010,190.67	3,098,914.11	106.45	2,877,430.55	2,330,370.72	2,925,437.71	595,066.99	25.54
25.2	Proizvodnja metalnih tankova, rezervoara i kontejnera	2,154,947.92	2,872,096.12	2,998,453.49	126,357.37	4.40	10,515,972.51	11,219,433.24	8,936,208.52	(2,283,224.72)	(20.35)
25.21	Proizvodnja radijatora i kotlova za centralno grejanje	2,132,948.72	2,866,217.05	2,914,896.10	48,679.05	1.70	9,213,535.61	9,940,606.68	7,616,085.47	(2,324,521.21)	(23.38)
25.29	Proizvodnja metalnih tankova, rezervoara i ostalih kontejnera	21,999.20	5,879.07	83,557.39	77,678.32	1,321.27	1,302,436.90	1,278,826.56	1,320,123.05	41,296.49	3.23

25.3	Proizvodnja generatora pare osim kotlova za centralno grejanje	77,405.00	87.00	789.00	702.00	806.90	900,247.67	561,203.32	276,184.65	(285,018.67)	(50.79)
25.31	Proizvodnja generatora pare osim kotlova za centralno grejanje	77,405.00	87.00	789.00	702.00	806.90	900,247.67	561,203.32	276,184.65	(285,018.67)	(50.79)
25.4	Proizvodnja oružja i municije	-	-	-	-	-	2,873,996.15	2,481,654.05	2,601,674.24	120,020.19	4.84
25.4	Proizvodnja oružja i municije	-	-	-	-	-	2,873,996.15	2,481,654.05	2,601,674.24	120,020.19	4.84
25.7	Proizvodnja kuhinjskog pribora, metalnih sredstava i opšte opreme	261,412.42	368,479.88	803,092.37	434,612.49	117.95	24,779,271.62	25,468,499.36	27,478,669.54	2,010,170.18	7.89
25.71	Proizvodnja noževa	4,908.72	4,566.86	8,967.07	4,400.21	96.35	3,431,034.42	3,965,512.18	3,953,026.08	(12,486.10)	(0.31)
25.72	Proizvodnja brava i cilindara	163,094.58	281,682.19	402,118.41	120,436.22	42.76	15,664,723.71	14,967,518.72	16,133,100.15	1,165,581.43	7.79
25.73	Proizvodnja alata	93,409.12	82,230.83	392,006.89	309,776.06	376.72	5,683,513.49	6,535,468.46	7,392,543.31	857,074.85	13.11
25.9	Proizvodnja ostalih metalnih proizvoda	4,062,121.16	4,925,519.17	7,723,813.86	2,798,294.69	56.81	37,503,098.90	41,212,705.47	48,730,484.71	7,517,779.24	18.24
25.91	Proizvodnja čeličnih kanti i ostalih sličnih držača	93,163.53	71,132.47	55,567.66	(15,564.81)	(21.88)	833,432.12	784,140.60	748,069.67	(36,070.93)	(4.60)
25.92	Proizvodnja ambalaže od lakog metala	29,910.70	34,657.80	1,802.00	(32,855.80)	(94.80)	7,210,108.94	9,433,241.04	9,398,198.87	(35,042.17)	(0.37)
25.93	Proizvodnja proizvoda od žice, lanaca i opruga	823,790.97	736,822.95	2,501,321.25	1,764,498.30	239.47	5,840,955.27	6,722,311.47	9,006,153.56	2,283,842.09	33.97
25.94	Proizvodnja vijaka i odvijača	1,058,988.08	1,419,593.89	1,165,995.21	(253,598.68)	(17.86)	3,606,469.84	3,659,294.91	5,317,673.28	1,658,378.37	45.32
25.99	Proizvodnja ostalih metalnih proizvoda p.k.t.	2,056,267.88	2,663,312.06	3,999,127.74	1,335,815.68	50.16	20,012,132.73	20,613,717.45	24,260,389.33	3,646,671.88	17.69

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/MTI-a

Ukupna vrednost izvoza u ovom podsektoru iznosi 21.478.381,68 €, izvoz u zemlje EU je 33.5%, sa zemljama CEFTA, 27.32%, EFTA 37.52% i drugim zemljama 1.66%.

Na osnovu Tabele 30, u ovom podsektoru izvoz se u poslednje tri godine stalno povećava, pri čemu je najizraženije povećanje u 2018. godini sa 55% u odnosu na 2017. godinu, gde je aktivnost sa najvećim izvozom proizvodnja metalnih konstrukcija sa 9,952,232,96 €, a sledi aktivnost proizvodnje ostalih metalnih proizvoda sa 7,723,813,86 €.

U ovom podsektoru, izvoz u Švajcarsku iznosio je 7,958,459,78 €, što je čini najciljanijom zemljom za tržište. Kosovo je takođe uspelo da izveze u zemlje EU sa izvozom od 7.195.530,59 €, a najviše je izvezeno u: Holandiju sa 1.473.584,54 € i Nemačku sa 1.968.737,17 €.

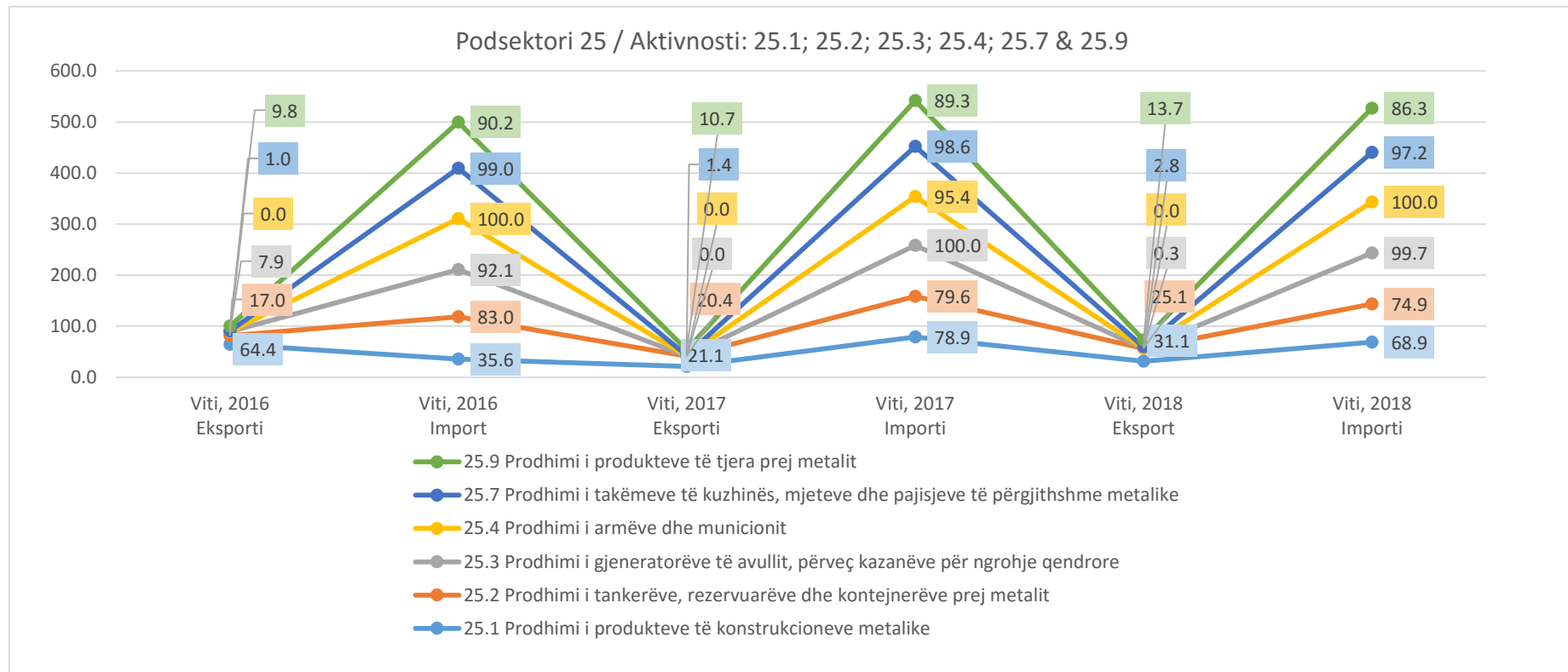
Što se tiče izvoza sa zemljama CEFTA-e, preduzeća najviše izvoze u Severnu Makedoniju sa 1.941.929,17 €, zatim u Srbiju sa 1.759.695,20 € i Albaniju sa 1.663.238,78 € izvoza.

Uvozom, u ovom podsektoru, po vrednosti dominiraju zemlje EU , gde je najveći uvoz od strane sledećih zemalja: Nemačka sa 13.420.819,11 € i Italija sa 9.175.458,15 €.

Među aktivnostima koje imaju uticaja na povećanje uvoza je proizvodnja ostalih metalnih proizvoda sa 18,24% za 2018. godinu u odnosu na 2017. godinu, zatim aktivnost proizvodnja metalnog kuhinjskog pribora, sredstava i opšte opreme sa 7,89% uvoza za 2018. godinu.

Na slici 9 prikazan je odnos izvoza i uvoza po aktivnostima na trocifrenom nivou za 2016., 2017. i 2018. godinu, koji pokazuje trend izvoza i uvoza tokom godina.

Slika 9. Odnos izvoza i uvoza u podsektoru, Proizvodnja fabrikovanih metalnih proizvoda

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Trend trgovinske razmene prema Slici 9 pokazuje da je aktivnost proizvodnja proizvoda metalnih konstrukcija u 2016. godini imala pozitivan trgovinski bilans, dok je u 2017. i 2018. godini prešla u negativan bilans.

12. PODSEKTOR NAMEŠTAJA

Industrija nameštaja je industrija kojom dominiraju mikro, mala i srednja preduzeća, kako na Kosovu, tako i u drugim zemljama EU.

Zemlje EU su svetski lider u segmentu vrhunskog tržišta nameštaja. Skoro dva od svaka tri vrhunska mobilna proizvoda koja se prodaju u svetu proizvode se u EU. Takođe, u zemljama EU zaposlenost u ovom podsektoru je oko 1 milion radnika u 130 hiljada preduzeća, koja generišu godišnji promet od oko 96 milijardi evra.¹⁸

U izveštaju, (Izveštaj „The EU Furniture Market Situation and a Possible Furniture Products Initiative“, 2014.), Nemačka, Italija, Poljska i Francuska svrstane su među 10 najboljih evropskih proizvođača u industriji nameštaja i zadržale su kombinovano udeo od 17% svetske proizvodnje i skoro 60% proizvodnje EU. Na globalnom nivou, 77% proizvodnje nameštaja sačinjavaju prvih 10 zemalja kao što su: Kina 40%, Sjedinjene Američke Države 14%, Nemačka 5%, Italija 4%, Indija 3%, Japan 3%, Poljska 2%, Kanada 2%, Brazil 2% i Francuska 2%.

Odnos uvoza / potrošnje nameštaja, izražen u procentima po državama, bio je: Azija i Pacifik 8%, Severna Amerika 40%, 28 zemalja EU 47%, Norveška, Švajcarska, Island 76%, ostali deo Evrope van EU (uključujući Rusiju) 33%, Južna Amerika 10%, Srednji Istok i Afrika 49%.¹⁹

Preduzeća koja se bave proizvodnjom nameštaja instaliraju modernizovani tehnološki proces, iako sa teškoćama u nedostatku finansija. Međutim, proizvodi u ovom podsektoru su dobrog kvaliteta, zbog čega takođe imaju trend povećanja izvoza.

Podsektor proizvodnje nameštaja na Kosovu zauzima važno mesto sa učešćem broja preduzeća, zapošljavanja, izvoza i prometa u proizvodnoj industriji.

Izvoz ovog podsektora, zabeležio je povećanje u 2018. godini za 45%, u odnosu na prethodnu godinu, dok je uvoz takođe povećan za oko 22%.

¹⁸ Industrija nameštaja - Unutrašnje tržište, industrija, preduzetništvo i MSP - Evropska komisija (2019.)

¹⁹ Report “The EU Furniture Market Situation and a Possible Furniture Products Initiative”. (2014.)

12.1 Broj preduzeća, zapošljavanje i promet u podsektoru nameštaja

Podsektor nameštaja kao i ostali podsektori utiču na zapošljavanje i promet, broj zaposlenih u ovom podsektoru je 2.314 zaposlenih u 406 preduzeća i broj preduzeća, zaposlenih i u prometu za 63.113.256 €.

Zapošljavanje u ovom podsektoru, u 2018. godini, poraslo je za 24,27% u odnosu na 2017. godinu, a broj preduzeća se povećao za 6,84%, dok je za 28,91% povećan i promet.

Raspodela preduzeća, zapošljavanje i promet detaljnije su predstavljeni u Tabeli 31.

Podsektor (31) u ukupnom iznosu sektora C učestvuje:

- 8.35% preduzeća,
- 8.87% zaposlenih i
- 5.95% u prometu.

Tabela 31. Broj preduzeća, zapošljavanje i promet u podsektoru nameštaja

Kod	Podsektor Proizvodnja nameštaja (31)	Broj preduzeća			Broj zaposlenih			Promet		
		Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.	Godina 2016.	Godina 2017.	Godina 2018.
3101	Proizvodnja nameštaja za kancelarije i prodavnice	55	64	72	253	239	305	4,703,844.00	3,357,478.44	4,915,731.80
3102	Proizvodnja kuhinjskog nameštaja	141	148	166	394	452	582	6,020,695.00	7,056,919.49	7,954,702.10
3103	Proizvodnja dušeka	12	13	15	208	263	418	16,162,302.00	19,234,785.07	29,059,984.09
3109	Proizvodnja ostalog nameštaja	154	155	153	986	908	1,009	20,886,824.00	19,309,848.61	21,182,838.09
Ukupno		362	380	406	1,841	1,862	2,314	47,773,665.00	48,959,031.61	63,113,256.08

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obrađena od OIP/MTI

Prema tabeli 31, pod najuticajnijom aktivnošću zapošljavanja u ovom podsektoru podrazumeva se proizvodnja ostalog nameštaja sa 1.009 ili 43.6% zaposlenih, a na drugom mestu je po zaposlenosti ispod aktivnosti proizvodnje kuhinjskog nameštaja, sa broj preduzeća 166 preduzeća ili izraženo u procentima 40,90%, dok u prometu vodi podaktivnost proizvodnja dušeka sa 29,059,984 €.

12.2 Izvozi i uvozi u podsektoru nameštaja

Izvoz u podsektoru proizvodnje nameštaja u odnosu na 2016. godinu u 2017. godini povećan je za 22,26%, dok je u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu povećan za 45,22%.

Uvoz u podsektoru proizvodnje nameštaja u 2017. godini u odnosu na 2016. godinu smanjen je za 6,49%, dok je u 2018. godini u odnosu na 2017. godinu došlo do visokog rasta od 21,57%.

Izvozi ovog podsektora je predstavljao 4,08% ukupnog izvoza i 1,59% ukupnog uvoza sektora C.

Odnos između izvoza i uvoza u ovom podsektoru iznosi 17,52% izvoza sa 82,43% uvoza.

Tabela 32. Izvoz i uvoz u podsektoru (31), proizvodnja nameštaja

Kod	Pod sektor (31): Proizvodnja nameštaja	Izvoz			Razlika (2017-2018)	PRazlika u % 2017-2018-	Uvoz			Razlika (2017-2018)	Razlika u % 2017-2018-
		2016-	2017-	2018-			2016-	2017-	2018-		
31	Proizvodnja nameštaja	5,937,328.06	7,259,136.72	10,541,831.77	3,282,695.05	45.22	43,484,657.57	40,831,638.62	49,638,936.13	8,807,297.51	21.57
31.0	Proizvodnja nameštaja	5,937,328.06	7,259,136.72	10,541,831.77	3,282,695.05	45.22	43,484,657.57	40,831,638.62	49,638,936.13	8,807,297.51	21.57
31.00	Proizvodnja nameštaja	1,340,972.61	1,144,508.57	1,381,880.33	237,371.76	20.74	15,956,395.29	15,655,959.19	19,611,908.46	3,955,949.27	25.27
31.01	Proizvodnja nameštaja za kancelarije i radnji	222,406.84	440,797.85	385,793.92	(55,003.93)	(12.48)	2,101,413.98	2,094,623.98	3,207,958.17	1,113,334.19	53.15
31.02	Proizvodnja kuhinjskih nameštaja	1,428,491.22	2,165,839.41	2,578,071.89	412,232.48	19.03	992,365.28	785,214.34	860,199.63	74,985.29	9.55
31.03	Proizvodnja dušeka	137,358.03	304,005.71	848,175.87	544,170.16	179.00	2,472,925.09	2,644,015.27	2,507,772.95	(136,242.32)	(5.15)
31.09	Proizvodnja ostalih nameštaja	2,808,099.36	3,203,985.18	5,347,909.76	2,143,924.58	66.91	21,961,557.93	19,651,825.84	23,451,096.92	3,799,271.08	19.33

Izvor: Agencija za statistiku Kosova, obradio DIP/ MTI-a

Ukupna vrednost izvoza u ovom podsektoru iznosi 10.541.831,77 evra, izvozi sa zemljama EU-a 34.62%, sa zemljama CEFT-e 11.35%, EFTA 55.53% i ostalim zemljama 0.48%.

Prema tabeli 32, gledano u monetarnoj vrednosti, visoki porast u izvozu u poređenju sa 2017. godinom, u 2018. godini imala je aktivnost proizvodnje ostalog nameštaja sa povećanjem od 2.143.924,58 evra, izražena u procentima 66,91%. Dobar rast izvoza za 2018. godinu u odnosu na 2017. godinu takođe je rezultirao proizvodnjom dušeka za 544.170,16 € itd.

Ako uzmemo u obzir trgovinski bilans, tabela 32 pokazuje da podaktivnost, proizvodnja kuhinjskog nameštaja ima pozitivan bilans, gde su u 2018. izvozi iznosili 2.578.071,89 €, dok su uvozi iznosili 860.199,63 €. Takođe, u ovoj podaktivnosti i procenat rasta izvoza u odnosu na 2017. godinu u 2018. godini povećan je za 19,03%, dok je uvoz povećan za 9,55%.

Negativan trend izvoza i visok rast uvoza je imala podaktivnost proizvodnja kancelarijskog nameštaja i prodavnica, u 2018. godini u odnosu na prethodnu godinu izvoz se smanjio za 12,48%, dok je uvoz zabeležio porast za 53,15%.

Izvoz u ovom podsektoru, sa zemljama EU-a u odnosu na 2017. u 2018. godinu, pokazuje trend porasta od 78,07%, dok je uvoz u ovaj pod sektor u 2018. godini zabeležio porast za 37,67%.

Ne dobar trend izvoza u poređenju sa uvozom predstavljen je sa drugim zemljama, gde je u odnosu na 2017. godinu, u 2018. godini izvoz povećan samo za 2,28%, dok je uvoz povećan za 32,92%.

Prednost i pozitivan bilans u ovom podsektoru Kosovo je imalo u zemljama EFTA-e, gde je izvoz u 2018. godini povećan za 32,52%, dok je uvoz smanjen za 17,16%. U sektoru nameštaja postoji pozitivan bilans sa zemljama EFTA-e u svim podaktivnostima.

Podaktivnost kuhinjskog nameštaja, prednjači sa izvozom u državi Švajcarskoj sa 2.009.235 evra, ili izraženo u procentima, 78% u podsektoru.

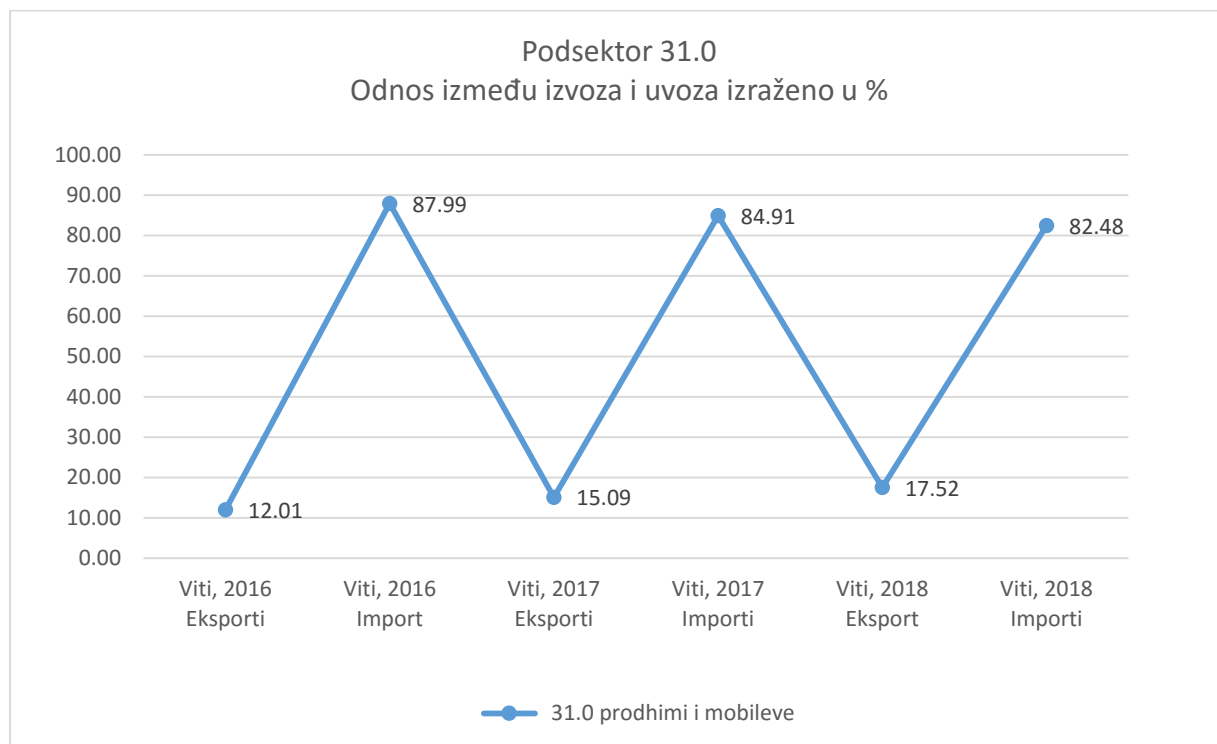
U izvozu dominiraju od proizvoda dušeci, isključujući oslanjače dušeka, gde je glavna zemlja u kojoj izvozi Kosovo Albanija. Kosovo izvozi ovaj proizvod sa oko 52% u Albaniju, zatim sledi Grčka sa 17%, Švajcarska sa 13% itd.

Kada je reč o uvozu, Kosovo je pokazalo negativan trend u podaktivnosti, proizvodnje kancelarijskog nameštaja i prodavnica, najveći uvoz ove aktivnosti su proizvodi od drvenog nameštaja iz prodavnica sa oko 54%, u ukupnom uvozu podaktivnosti.

U okviru podaktivnosti proizvodnje kancelarijskog nameštaja i prodavnica, uvozom dominira proizvod, drveni nameštaj za prodavnice, sa oko 54% ukupnog uvoza ove podaktivnosti. Zemlje koje uvoze najviše na Kosovu proizvode od drvenog nameštaja za prodavnice su: Turska 19,59%, Španija 18%, Slovenija 17,76%, Srbija 10,97%, Nemačka 9,46% itd.

Zemlje koje imaju najveći uvoz proizvoda od drvenog nameštaja koje se koriste u kancelarijama su: Turska sa 35,53%, Kina 21,84%, Albanija 17,05% itd. Metalne proizvode takve vrste koji se koriste u kancelarijama, uglavnom Kosovo uvozi iz Kine sa oko 43% i Turske sa oko 21%.

Slika 10. Odnos između izvoza i uvoza u sektoru nameštaja

Izvor: ASK, obradio DIP/ MTI-a

Trend trgovinske razmene tokom godina aktivnosti proizvodnje nameštaja, prema slici 10, ide u prilog uvozu, međutim, od 2016. godine se pokazao blagi pad uvoza u odnosu na izvoz.

13. Rezume

- Sektor C, Prerađivačka industrija, u BDP učestvuje sa 11.3%;
- Ukupno u izvozu, sektor C učestvuje sa 70.27%;
- Ukupno u uvozu, sektor C učestvuje sa 93.97%;
- Sektor C, u stopi zaposlenja prema ekonomskoj aktivnosti je 10.03%
- Ukupno u broju aktivnih preduzeća, sektor C učestvuje sa 7.36%;
- Efektivne kamatne stope u sektoru industrije u 2018. godini je 6.1%;
- Pod sektor tekstila ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 3.13%;
- Pod sektor tekstila ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 2.61%;
- U izvozu, u okviru sektora C, pod sektor tekstila učestvuje sa 2.38%;
- U uvozu, u okviru sektora C, pod sektor tekstila učestvuje sa 1.88%;
- Podsektor odeće ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 3.28%;
- Podsektor odeće ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 4.65%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor odeće učestvuje sa 0.84%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor odeće učestvuje sa 3.37%;
- Podsektor kože ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 1.65%;
- Podsektor kože ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 0.76%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor kože učestvuje sa 1.06%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor kože učestvuje sa 1.43%;
- Podsektor drveta ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 5.33%;
- Podsektor drveta ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 9.15%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor drveta učestvuje sa 2.09%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor drveta učestvuje sa 2.22%;
- Podsektor papira ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 1.65%;
- Podsektor papira ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 2%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor papira učestvuje sa 0.94%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor papira učestvuje sa 1.87%;
- Podsektor hemijske proizvodnje u ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 2.46%;
- Podsektor hemijske proizvodnje u ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 2.14%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor hemijske proizvodnje učestvuje sa 2.27%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor hemijske proizvodnje učestvuje sa 7.26%;
- Podsektor gume i plastike ukupno u sektoru sektora C, u zapošljavanju učestvuje sa 9.1%;
- Podsektor gume i plastike ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 10.4%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor gume i plastike učestvuje sa 17.9%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor gume i plastike učestvuje sa 4.48%;
- Podsektor proizvodnje metala ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 4.03%;
- Podsektor proizvodnje metala ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 2.04%;

- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor proizvodnje metala učestvuje sa 24.45%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor proizvodnje metala učestvuje sa 8.45%;
- Podsektor fabrikovanih metalnih proizvoda ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 9.46%;
- Podsektor fabrikovanih metalnih proizvoda ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 12.34%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor izrađenih metalnih proizvoda učestvuje sa 8.32%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor izrađenih metalnih proizvoda učestvuje sa 3.52%;
- Podsektor nameštaja ukupno u sektoru C, u zapošljavanju učestvuje sa 8.87%;
- Podsektor nameštaja ukupno u sektoru C, u broju preduzeća učestvuje sa 8.35%;
- U izvozu, u okviru sektora C, podsektor nameštaja učestvuje sa 4.08%;
- U uvozu, u okviru sektora C, podsektor nameštaja učestvuje sa 1.59%;

Zaključci za povećanje proizvodnje u sektorima prerađivačke industrije

- Za poboljšanje životnog standarda, za uravnoteženje velikog negativnog trgovinskog bilansa i za povećanje izvoza, Kosovo treba da ulaže u podsektore prerađivačke industrije, konkretno u proizvodnju;
- Uspostaviti međusektorske veze, umrežavanje proizvođača, dobavljača i prevoznika u saradnji sa relevantnim institucijama da bi se identifikovali izazovi i preduzeli konkretni koraci za intervenciju i rešavanje prepreka;
- Ulaganja u napredne tehnologije, koje omogućavaju povećanje vrednosti proizvoda sprovođenjem potrebnih standarda, u skladu sa zahtevima tržišta EU-a;
- Odgovorne obrazovne institucije i drugi akteri, zajedno sa biznisom, treba da sarađuju u kreiranju programa stručnog obrazovanja koji će odgovarati potrebama i zahtevima biznisa za kvalifikovanim radnicima u podsektorima Sektora C;
- Razvoj programa istraživanja izvoznog tržišta, kao i programa stručnog osposobljavanja za ispunjavanje potreba tržišta;
- Trebaju se prevazići prepreke da biznisima, tokom procesa proizvodnje, koje im prouzrokuje nedostatak električne energije omogućavajući njihovo upotpunjavanje sa drugim alternativama.

Reference

- Agencija za statistiku Kosova. <http://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/sq/askdata/>
- Agencija za statistiku Kosova, *Bruto dodatna vrednost (BDV)) i godina-PX-Web* . [Pristup internetu] Dostupno na: http://askdata.rks-gov.net/PXWeb/pxweb/sq/askdata/askdata__07%20National%20and%20gqeverisë%20accounts__National%20accounts__Annual2020ational%20accounts/gdp09.px/table/table/table? rxd = ad787284-363a-44a5-bb3d-0f067afa36b7 Arrihen më 14 Tetor 2019].
- Bqk-kos.org. (2019). [Pristup internetu] Dostupno na: https://www.bqk-kos.org/repository/docs/2018/BQK_RV_2018.pdf [Pristup 23. septembra 2019.].
- Bqk-kos.org. (2019). *Vremenske serije –Centralna Banka Republike Kosovo* . [Pristup internetu] Dostupno na: <https://bqk-kos.org/?id=55> [Pristup 23. septembra 2019.].
- Ec.europa.eu. (2019). *Annual production of roundwood, EU-28, 1999–2017*. [Pristup internetu] Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/pdfscache/52477.pdf> [Pristup 5. avgusta 2019.].
- Eos-oes.eu. (2019). *Annual Report of the European Sawmill Industry 2017/2018*. [Pristup internetu] Dostupno na: https://www.eos-oes.eu/downloads/eos-annual-report-2017-2018_web.pdf [Pristup 5. avgusta 2019.].
- EMPOWER Privatni sektor USAID Kosovo (2019). *PROCENA SEKTORA DRVETA NA KOSOVU AŽURIRANA INFORMACIJA O MOGUĆNOSTIMA I IZAZOVIMA 2015*. [na internetu] <http://empowerkosovo.org/al/wp-content/uploads/sites/2/KOSOVO-WOOD-SECTOR-ASSESSMENT-ALB.pdf>. Dostupno na: <http://empowerkosovo.org/al/wp-content/uploads/sites/2/KOSOVO-WOOD-SECTOR-ASSESSMENT-ALB.pdf> [Pristup 6. avgusta 2019.].
- Institutigap.org. (2019). [na internetu]. Dostupno na: https://www.institutigap.org/document/14980_ProdhimiLetres.pdf [Pristup 4. septembra 2019.].
- Mbpzhr-ks.net. (2019). *Nacionalni inventar šuma 2012/13*. [Pristup internetu] Dostupno na: https://www.mbpzhr-ks.net/repository/docs/84090_Inventarizimi-Nacional-i-Pyjeve-Kosov%EB-2012_web.pdf [Pristup 6. avgusta 2019.].
- Topic: Paper Industry. [Pristup internetu] www.statista.com. Dostupno na: <https://www.statista.com/topics/1701/paper-industry/> [Pristup 4. septembra 2019.].

- Unutrašnje tržište, Industrija, Preduzetništvo i MSP – Evropska komisija. (2019). *Industrija nameštaja – Unutrašnje tržište, Industrija, Preduzetništvo i MSP – Evropska komisija*. [Pristup internetu] Dostupno na: https://ec.europa.eu/growth/sectors/raw-materials/industries/forest-based/furniture_en [Pristup 10. septembra 2019.].
- Report “The EU Furniture Market Situation and a Possible Furniture Products Initiative”. (2014). [elektronska knjiga] *Brussels: Done in Brussels*. [Pristup internetu] Dostupno na: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/7572/attachments/1/translations> [Pristup 9. septembra 2019.].
- Trgovina i industrija, M. (2014). *Profil sektora metaloprerađivačke industrije*. [Pristup internetu] mti-ks.org. Dostupno na: <https://kiesa.rks-gov.net/desk/inc/media/B873C4CA-CA36-4822-986D-AC9833AF856E.pdf> [Pristup 5. septembra 2019.].
- Trade Solution, W. (2017). *World Integrated Trade Solution (WITS) | Data on Export, Import, Tariff, NTM*. [Pristup internetu] Wits.worldbank.org. Dostupno na: <https://wits.worldbank.org/> [Pristup 11. septembra 2019.].
- Farbitis.ru. (2019). *Svetska hemijska industrija*. [Pristup internetu] Dostupno na: <https://farbitis.ru/sq/geography-of-the-world-economy/world-chemical-industry/> [Pristup 10. oktobar 2019.].
- <http://kosovoapparel.org/Portals/1/USAID%20EMPOWER%20Private%20Sector%20Kosovo%20Sector%20Assessment%20and%20Selection%20Report%20ALB>. Izveštaj procene sektora i izbora – USAID OSNAŽIVANJE privatnog sektora
- <https://kiesa.rks-gov.net/desk/inc/media/7CAF0988-5BC9-4F9B-A7F4-BCE9D3733F33.pdf>- <http://www.universum-ks.org/blog/karriera/biznesi-tekstilit-nje-mundesite-per-qe-ndermarresit-te-investojne-ne-kosove/>
- <https://farbitis.ru/sq/geography-of-the-world-economy/textile-industry/>
- <http://www.universum-ks.org/blog/karriera/biznesi-tekstilit-nje-mundesite-per-qe-ndermarresit-te-investojne-ne-kosove>
- <http://kosovowood.org/LinkClick.aspx?fileticket=y0NkNbvG-LI%3D&tabid=184&portalid=1&mid=761> & language=sq-AL
- <http://akm.gov.al/assets/riciklimi-i-plastikes.pdf>